

УДК: 342.951

№ держреєстрації: 0124U001176

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ДОНЕЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ СПРАВ
(ДонДУВС)**

25015, м. Кропивницький, вул. Велика Перспективна, 1
тел. +38 (097) 907 01 07, +38 (066) 678 78 80

ЗАТВЕРДЖУЮ

Т.в.о. першого проректора університету
доктор юридичних наук, доцент

Ганна БУГА

2024 р.

**ЗВІТ
ПРО НАУКОВО-ДОСЛІДНУ РОБОТУ**

**АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС ЧЕРГОВОЇ ЧАСТИНИ ТА
ОПЕРАТИВНОГО ЧЕРГОВОГО**

(остаточний)

Керівник НДР
кандидат юридичних наук,
професор

Ольга Мердова

Результати роботи розглянуто Науковою радою Донецького державного університету внутрішніх справ, протокол від 22.11 2024 р. № 11

2024

СПИСОК АВТОРІВ

Керівник теми

Завідувач кафедри
адміністративно-правових
дисциплін факультету №2
Донецького державного
університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук,
професор

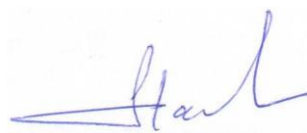

«18» листопада 2024

О. М. Мердова
(розділ II,
висновки)

Виконавці:

Заступник начальника
управління забезпечення
діяльності ситуаційного центру
Департаменту організаційно-
аналітичного забезпечення та
оперативного реагування
Національної поліції,
полковник поліції

«21» листопада 2024

Д.В. Накарлович
(вступ, розділ II,
реферат)

Ректор Донецького державного
університету внутрішніх справ,
доктор юридичних наук,
професор

«18» листопада 2024

С.С. Вітвіцький
(розділ II)

Проректор Донецького
державного університету
внутрішніх справ

«18» листопада 2024

Р.В. Врадій
(розділ II)

Доцент кафедри
адміністративно-правових
дисциплін факультету №2
Донецького державного
університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук,
старший науковий співробітник

«18» листопада 2024

А.П. Сахно
(розділ II)

Завідувач науково-дослідної
лабораторії з проблем
досудового розслідування
навчально-наукового інституту
№1 Харківського
національного університету
внутрішніх справ, доктор
юридичних наук, професор

«19» листопада 2024

С.О. Шатрава
(розділ III)

Завідувач кафедри адміністративної діяльності №3 навчально-наукового інституту №1 Харківського національного університету внутрішніх справ, доктор юридичних наук, професор

«19» листопада 2024

О.В. Джафарова
(розділ III)

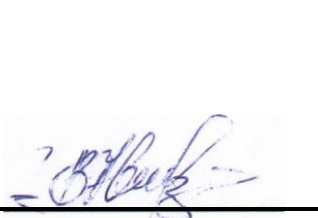
Старший науковий співробітник відділу докторантури та ад'юнктури Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук

«20» листопада 2024

В.В. Литвин
(розділ I)

Старший науковий співробітник наукової лабораторії з проблем протидії злочинності навчально-наукового інституту №1 Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук

«20» листопада 2024

В.В. Мозоль
(розділ I)

Доцент кафедри поліцейського права Національної академії внутрішніх справ, доктор філософії

«20» листопада 2024

Н.В. Лях
(розділ I)

РЕФЕРАТ

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС ЧЕРГОВОЇ ЧАСТИНИ ТА ОПЕРАТИВНОГО ЧЕРГОВОГО

Наукова робота складається з передмови, основної частини, що містить три розділи, висновків, списку використаних джерел (89 найменувань). Загальний обсяг наукової роботи становить 113 сторінки, з яких основного тексту – 106 сторінок.

Ключові слова: поліція, чергова служба, чергова частина, оперативний черговий, адміністративно-правовий статус.

Об'єктом дослідження є адміністративно-правовий статус чергових частин і оперативних чергових у системі Національної поліції України, включаючи їх організацію, функціонування, інформаційно-аналітичне забезпечення та координацію дій у межах поліцейської діяльності.

Метою дослідження є комплексний аналіз адміністративно-правового статусу чергової частини та оперативного чергового, правового регулювання діяльності зазначених суб'єктів адміністративної поліцейської діяльності, вироблення рекомендацій теоретичного й практичного характеру щодо вдосконалення організації та функціонування чергової служби Національної поліції України.

Методологічною основою є системний аналіз нормативно-правових актів України, що регулюють діяльність чергових частин Національної поліції, включаючи закони, підзаконні акти, інструкції та положення. Також використовувалися методи порівняльного аналізу, експертної оцінки, узагальнення правозастосовної практики та рекомендацій щодо вдосконалення адміністративно-правового регулювання.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в комплексному аналізі адміністративно-правового статусу чергової частини та оперативного чергового як ключових елементів організаційно-правової структури Національної поліції, удосконаленні організаційно-правових механізмів взаємодії чергових частин із іншими суб'єктами правоохоронної діяльності, визначенні перспективних напрямів розвитку інформаційно-аналітичного забезпечення діяльності чергових частин у сучасних умовах, включаючи військово-політичні виклики.

Основні положення та висновки наукової роботи опубліковано у 2 наукових працях, з яких 1 наукова стаття, опублікована у фаховому виданні та 1 тези доповіді на науково-практичному заході.

Результати наукової роботи можуть бути використані у: 1) у правозастосовній діяльності Департаменту організаційно-аналітичного забезпечення та оперативного реагування; 2) у нормотворчій діяльності – для вдосконалення положень чинного законодавства та під час підготовки і прийняття нових нормативно-правових актів, норми яких, спрямовані на врегулювання діяльності чергових частин Національної поліції України; 3) у науково-дослідній сфері – результати дослідження можуть бути основою для подальших наукових напрацювань за напрямом удосконалення організаційно-

аналітичного забезпечення та оперативного реагування в Національній поліції України; 4) в освітньому процесі – положення дослідження можуть бути використані в системі професійного навчання поліцейських, яке складається з первинної професійної підготовки, підготовки у закладах вищої освіти із специфічними умовами навчання, післядипломної освіти та службової підготовки, а також під час підготовки навчально-методичної літератури.

Проведене дослідження є завершеною працею, в якій було сформульовано концептуальні положення, засновані на комплексному аналізі теоретичних напрацювань, положень чинного законодавства, практики його застосування, спрямовані на вирішення актуальної доктринально-прикладної проблеми – визначення адміністративно-правового статусу чергової частини та оперативного чергового.

Керівник НДР
кандидат юридичних наук,
професор

Ольга Мердова

ЗМІСТ

Передмова	8
Розділ 1. Загальна характеристика діяльності чергових служб Національної поліції	10
1.1. Роль і місце чергових служб в організаційній структурі Національної поліції та Міністерства внутрішніх справ України	10
1.2. Правові засади та принципи діяльності чергової служби органів (підрозділів) Національної поліції України	13
1.3. Основні напрями діяльності чергової служби органів (підрозділів) Національної поліції України.....	18
1.4. Організація діяльності чергових служб органів (підрозділів) поліції.....	24
Розділ 2. Поняття та структурні елементи адміністративно-правового статусу чергової частини та оперативного чергового	29
2.1. Поняття та структура адміністративно-правового статусу чергової частини, характеристика його елементів	29
2.2. Поняття та структура адміністративно-правового статусу оперативного чергового, характеристика його елементів.....	37
2.3. Юридичні гарантії законності діяльності чергової частини та оперативного чергового	48
Розділ 3. Шляхи удосконалення адміністративно-правового статусу чергової частини та оперативного чергового	71
3.1. Форми і методи взаємодії та координації чергової частини та оперативного чергового з іншими суб'єктами щодо виконання покладених на останніх завдань	71
3.2. Інформаційно-аналітичне забезпечення діяльності чергових служб Національної поліції та МВС України.....	78
3.2.1. Поняття терміну – «інформаційно-аналітичне забезпечення діяльності чергових служб Національної поліції та МВС України».....	78
3.2.2. Чергова служба (чергова частина) – основні користувачі інформаційних ресурсів.....	81
3.2.3. Єдина інформаційна система МВС України.....	83
3.2.4. Інформаційний портал Національної поліції України».....	85
3.2.5. Інформаційно-аналітична система «Облік відомостей про притягнення особи до кримінальної відповідальності та наявності судимості».....	90
3.2.6. Автоматизована інформаційна система оперативного призначення єдиної інформаційної системи МВС.....	91
3.2.7. Класифікація основних видів обліків Міністерства внутрішніх справ України та Національної поліції України.....	92
3.2.8. Автоматизована система «ЦУНАМІ».....	93
3.2.9. Формування та використання поліцією інформаційних ресурсів відповідно до норм Закону України «Про Національну поліцію».....	94
3.2.10. Перелік інформаційних ресурсів в ЄІС МВС, які найчастіше використовуються.....	97

3.2.11. Органи на які покладено функції з інформаційно-аналітичного забезпечення діяльності Національної поліції України.....	99
3.3. Тенденції удосконалення адміністративно-правового регулювання правового статусу чергових служб Національної поліції та МВС України	99
Висновки	106
Список використаних джерел	107

ПЕРЕДМОВА

Конституція України визначила найвищою соціальною цінністю людину, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпеку, гарантування яких є неможливим з боку держави без створення відповідного дієвого механізму забезпечення публічної безпеки, правопорядку та своєчасного реагування на виклики і загрози. Національна поліція України як частина цього механізму виконує відповідні завдання щодо негайного реагування на порушення прав і свобод людини, посягання на інтереси фізичних і юридичних осіб та держави. У цьому контексті чергові частини відіграють центральну роль як оперативно-координаційні центри, відповідальні за організацію та забезпечення цілодобового прийняття, реєстрації заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення та інші події, належного реагування на них, координації та оперативного управління силами і засобами органів (підрозділів) поліції.

У сучасних надскладних військово-політичних умовах функціонування української держави, до органів (підрозділів) Національної поліції висувуються підвищені вимоги, в контексті забезпечення якісного та ефективного реагування на повідомлення про кримінальні правопорушення та інші події, що, своєю чергою, зобов'язує особовий склад чергових частин до виконання функціональних обов'язків на високому професійному рівні.

Правовий режим воєнного стану обумовив появу нових викликів в діяльності всіх органів (підрозділів) Національної поліції України, не виключенням є і діяльність чергових частин. Постійна загроза від ракетних ударів, диверсійно-розвідувальних груп та інших терористичних дій, непрогнозовані зміни в оперативній обстановці вимагають підвищеної пильності та оперативності від чергових частин, забезпечення координаційних дій не лише всередині системи, але й з іншими суб'єктами, зокрема з військовими підрозділами, службами ДСНС, медичними установами, місцевими адміністраціями для реагування на повідомлення про різні події, організації ліквідації негативних наслідків, прогнозування потенційних загроз тощо. Крім того, зростає кількість повідомлень, які надходять до чергових частин, змінюється їх категоризація. Функціонування чергових частин територіальних органів поліції найбільш наближених до зони бойових дій обумовило необхідність запровадження додаткових заходів в частині забезпечення їх роботи в укриттях, налагодження безперебійного зв'язку, розробки додаткових алгоритмів дій тощо.

Також, війна внесла свої корективи в організацію роботи служби «102», працівники якої протягом 2023 року забезпечували її безперебійне функціонування в умовах надзвичайного перевантаження. Відповідно до Звіту Національної поліції про результати роботи у 2023 році, щодня дзвінки громадян на спецлінію «102» приймали понад 200 працівників поліції та волонтерів. Створено майже 400 ліній для дистанційного прийому викликів операторами спецлінії «102», обладнано 176 робочих місць операторів в укритті.

З метою відстеження та аналізу оперативної обстановки в державі та окремих її регіонах, у тому числі в районах ведення бойових дій, участі

особового складу поліції у виконанні заходів правового режиму воєнного стану організовано цілодобову діяльність ситуативних центрів Національної поліції¹.

Зазначена інформація свідчить про те, що підрозділи, які забезпечують оперативне реагування на повідомлення про кримінальні правопорушення та інші події, загалом, успішно адаптувалися до нових реалій сьогодення, пов'язаних із війною.

Разом з тим, організаційно-правове забезпечення діяльності чергових частин і дотепер відзначається окремими неврегульованими питаннями, серед яких найбільш актуальними проблемами адміністративного права є: з'ясування ролі й місця чергових служб в організаційній структурі Національної поліції України; розкриття правових засад та принципів діяльності чергової служби органів (підрозділів) Національної поліції України; визначення поняття та структури адміністративно-правового статусу чергової частини, оперативного чергового тощо, та здійснення характеристики його елементів; окреслення форм і методів взаємодії та координації чергової частини та оперативного чергового з іншими суб'єктами щодо виконання покладених на них завдань.

Викладене вище вказує на те, що обрана авторським колективом тема науково-практичних рекомендацій щодо визначення адміністративно-правового статусу чергової частини та оперативного чергового, є актуальним напрямом науки адміністративного права та важливим завданням поліцейської діяльності.

¹ Звіт Національної поліції України про результати роботи у 2023 році. URL: https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/17-civik-2018/zvit2023/zvit_NPU_2023.pdf

РОЗДІЛ 1. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ДІЯЛЬНОСТІ ЧЕРГОВИХ СЛУЖБ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

1.1. Роль і місце чергових служб в організаційній структурі Національної поліції

Чергові служби відіграють важливу роль в організаційній структурі Національної поліції, виконуючи функції з оперативного реагування та координації дій підрозділів поліції в реальному часі. Оцінка ролі чергових служб і їх положення в структурі управління поліцейської діяльності визначаються покладеними на них завданнями, реалізація яких забезпечить попередження правопорушень, їх швидке припинення або розкриття.

Відповідно до Інструкції з організації діяльності чергової служби органів (підрозділів) Національної поліції України *чергова служба* - сукупність підрозділів поліції та окремих поліцейських (уповноважених службових осіб), визначених цією Інструкцією, які здійснюють невідкладні заходи із забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки та порядку, надання в межах, визначених законом, послуг з допомоги особам, які з особистих, економічних, соціальних причин або внаслідок надзвичайних ситуацій потребують такої допомоги².

Відповідно до компетенції чергової служби органів (підрозділів) поліції Інструкція³, визначає основні її завдання:

- 1) прийняття та реєстрація заяв і повідомлень про вчинені кримінальні правопорушення та інші події, організація негайного реагування на них;
- 2) здійснення оперативного управління силами й засобами, які залучаються до забезпечення публічної безпеки і порядку, запобігання, виявлення та припинення правопорушень та інших подій на території обслуговування, взаємодія з іншими органами (підрозділами) поліції, черговими частинами вищого рівня та черговими частинами закладів освіти, органами державної влади та місцевого самоврядування;
- 3) збирання, опрацювання й доповідь керівництву органу (підрозділу) поліції інформації про оперативну обстановку на території обслуговування, передача її до чергової частини вищого рівня, а також інших органів державної влади та місцевого самоврядування;
- 4) забезпечення введення ступенів готовності та спеціальних оперативних планів;
- 5) поміщення (звільнення), утримання осіб у кімнатах для затриманих територіальних (відокремлених) підрозділів поліції ГУНП;
- 6) дотримання прав і свобод осіб при поміщенні (звільненні), утриманні їх у КЗ;

² Про затвердження Інструкції з організації діяльності чергової служби органів (підрозділів) Національної поліції України : наказ МВС України від 23.05.2017 № 440. *Офіційний вісник України*. 2017. № 56. Ст. 1656.

³ Там само.

7) організація та забезпечення обліку, зберігання, видачі й приймання вогнепальної зброї, боєприпасів та іншого озброєння, спеціальних засобів, засобів індивідуального захисту, зв'язку, службової документації та іншого майна, що перебуває на зберіганні в спеціально обладнаних приміщеннях чергової частини (підрозділів поліцейської діяльності) в установленому порядку;

8) надання довідкових послуг під час звернень громадян із питань, що належать до компетенції поліції;

9) контроль за здійсненням пропускнуго режиму та охорони адміністративних будинків поліції;

10) здійснення в нічний час доби контролю за дотриманням правил пожежної безпеки та санітарних норм у службових приміщеннях адміністративного будинку поліції;

11) здійснення в разі відсутності цілодобового чергування в місцевих органах виконавчої влади (органах місцевого самоврядування) запуску місцевої автоматизованої системи централізованого оповіщення та отримання сигналів й інформації з питань цивільного захисту через технічні засоби територіальної автоматизованої системи централізованого оповіщення;

12) надання в межах, визначених законом, послуг з допомоги особам, які з особистих, економічних, соціальних причин або внаслідок надзвичайних ситуацій потребують такої допомоги;

13) здійснення моніторингу інформації, яка надходить із СВВ, використання її для запобігання вчиненню злочинів, їх своєчасного розкриття та забезпечення публічної безпеки та порядку⁴.

Особлива роль та місце чергової служби в системі Національної поліції України визначаються рядом особливостей:

- спеціальними завданнями, що на неї покладаються, такими як: забезпечення оперативного управління силами та засобами НП щодо охорони публічного порядку;

- спеціальними принципами роботи: оперативності, підтримання високої бойової готовності, постійної взаємодії та ін;

- кінцевими результатами роботи кожної зміни чергової служби НП, одним із критеріїв оцінки якої є ефективне виконання таких її функцій: оперативного реагування на повідомлення про злочини та інші події; оперативного управління силами та засобами, задіяних на охорону громадського порядку; розкриття злочинів по „гарячих слідах”, функції внутрівідомчого контролю та ін.

Основними принципами діяльності чергової служби є:

- **Володіння оперативною обстановкою на території обслуговування.** Володіння оперативною інформацією та знання оперативної обстановки є основоположними принципами роботи чергових служб. Цей принцип забезпечує ефективне управління підпорядкованими силами для досягнення головної мети поліцейської діяльності - підтримання публічного порядку на території обслуговування.

⁴ Про затвердження Інструкції з організації діяльності чергової служби органів (підрозділів) Національної поліції України : наказ МВС України від 23 травня 2017 року № 440. *Офіційний вісник України*. 2017. № 56. Ст. 1656.

Чергові служби активно збирають оперативну інформацію через різні канали: телефонні дзвінки, радіозв'язок, електронні системи. Це дозволяє мати актуальну інформацію про події та правопорушення. Отримана інформація аналізується для оцінки оперативної обстановки, визначаються рівень загрози, пріоритетність викликів і необхідні ресурси для реагування.

Працівники чергових служб постійно вивчають ситуацію на території обслуговування, слідкуючи за розвитком подій, що дозволяє оперативно реагувати на зміни в обстановці.

Оперативність реагування на кримінальні правопорушення та інші події. Одним з основних принципів діяльності чергових служб є негайне реагування на виклики та повідомлення про правопорушення чи надзвичайні ситуації. Таке реагування включає швидку оцінку ситуації та залучення відповідних підрозділів для вирішення проблеми.

Безперервний режим роботи. Діяльність чергових служб здійснюється цілодобово, без перерв і вихідних, забезпечуючи постійну готовність щодо реагування на всі можливі загрози.

Постійна готовність до змін оперативної обстановки. Висока професійна кваліфікація добового наряду, обумовлена його теоретичною і практичною підготовкою, орієнтація у нормативно-правових актах, досвіду роботи, координованість дій наряду, знання оперативної обстановки, уміння приймати управлінські рішення, володіння інформацією про сили і засоби підрозділу, швидкість їх розгортання.

Дотримання законності, службової дисципліни, прав і свобод громадян, тактовне ставлення до них. Чергові служби діють виключно в межах законодавства України, неухильно дотримуючись прав і свобод громадян. Вони зобов'язані забезпечувати законний порядок у всіх аспектах своєї діяльності.

Дотримання цих правових засад і принципів забезпечує ефективну роботу чергових служб у системі Національної поліції та МВС України, сприяючи безпеці громадян і підтриманню правопорядку в країні.

Таким чином, **особлива роль чергових частин** та специфіка їх адміністративно-правового статусу проявляється у такому:

а) чергові частини – озброєний підрозділ Національної поліції, працівники якого здійснюють несення служби у цілодобовому режимі та забезпечують «перший контакт» з громадянами, шляхом прийняття і реєстрації повідомлень про кримінальні правопорушення та інші події;

б) важливою функцією діяльності чергових частин є реагування на зміни в оперативній обстановці на відповідній території обслуговування органу поліції;

в) компетенція чергових частин включає низку специфічних повноважень, спрямованих на оперативне управління силами поліції, з метою реагування на кримінальні правопорушення, надзвичайні ситуації та інші події, контроль за зберіганням та експлуатацією озброєння, реєстрацію інформації про кримінальні правопорушення та інші події тощо.

Центральне місце чергових частин в структурі Національної поліції зумовлене компетенцією зазначених підрозділів поліції, яка включає повноваження щодо: а) прийняття та реєстрації заяв і повідомлень про

кримінальні правопорушення та інші події; б) координації та оперативного управління силами і засобами органів (підрозділів) поліції; в) забезпечення постійної готовності до реагування на правопорушення, надзвичайні ситуації та інші події; г) здійснення інформування про оперативну обстановку на території обслуговування керівництва органу (підрозділу) поліції, чергових частин вищого рівня та інших заінтересованих органів державної влади (місцевого самоврядування).

1.2. Правові засади діяльності чергової служби органів (підрозділів) Національної поліції України

У своїй діяльності чергова служба органів (підрозділів) Національної поліції України та МВС України керується Конституцією України⁵, Законами України, нормативно-правовими актами МВС України та Національної поліції України, іншими нормативно-правовими актами України та нормами міжнародного права.

Враховуючи ієрархічну побудову, нормативно-правові акти можна систематизувати у шість груп⁶. Розглянемо їх детальніше.

Перша група - загальновизнані принципи і норми міжнародного права і міжнародні договори, які були ратифікованою Україною. Відповідно до ч. 1 ст. 9 Конституції України чинні міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, є частиною національного законодавства України. Укладення міжнародних договорів, які суперечать Конституції України, можливе лише після внесення відповідних змін до Конституції України.

Друга група - основні законодавчі акти держави. До законодавчих актів, що стосуються загальних питань правової організації діяльності Національної поліції України належать:

- Конституція України (прийнята 28.06.1996 р.), яка встановлює загальні принципи правопорядку та захисту прав і свобод громадян, що є основою діяльності всіх правоохоронних органів. Багато статей Конституції України тією чи іншою мірою впливають на систему правової основи правоохоронної функції держави. Зокрема, у ст. 1 Конституції⁷, де проголошується Україна суверенною і незалежною, демократичною, соціальною, правовою державою, тим самим закріплюється обґрунтований юридичною наукою принцип обов'язковості законодавчого регулювання будь-якої сфери соціальної практики; що поширюється і на сферу діяльності розглядуваних суб'єктів. Ст. 3 Конституції, закріплюючи визнання людини, її життя і здоров'я, честь і гідність,

⁵ Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 року № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.

⁶ Домброван Н.В. Сучасний аналіз правового регулювання діяльності чергової служби органів (підрозділів) Національної поліції України. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2018. №3 С. 150-153.

⁷ Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 року № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.

недоторканість і безпеку її прав і свобод як найвищу цінність держави й обов'язки з їх захисту, тим самим затверджує нові пріоритети в соціальній і правовій політиці; закони України:

- Закон України «Про Національну поліцію України» від 02.07.2015 р. (визначає загальні принципи функціонування поліції, в тому числі й чергових служб, їх завдання, права та обов'язки, а також взаємодію з іншими органами виконавчої влади та правоохоронними структурами)⁸;

- Закон України «Про оперативно-розшукову діяльність» від 18.01.2001 р. (регулює оперативну роботу, зокрема використання чергових служб для збору інформації та координації оперативно-розшукових заходів)⁹;

- Закон України «Про охорону праці» від 14.10.1992 р.;

- Закон України «Про державну службу» від 10.12.2015 р.;

- Закон України «Про правовий режим надзвичайного стану» від 16 березня 2000 р.;

- Закон України «Про правовий режим воєнного стану» від 06.04.2000 р.¹⁰;

- Закон України «Про участь громадян в охороні громадського порядку і державного кордону» від 22.06.2000 р., тощо. Це основні джерела правового регулювання діяльності чергової служби органів (підрозділів) Національної поліції України¹¹.

Також до цієї групи відносять: Кодекс України про адміністративні правопорушення¹² (матеріальні, і процесуальні адміністративно-правові норми, що містяться в ньому, які регулюють групу охоронних правовідносин, зазвичай тих, що виникають під час розгляду обставин щодо затриманих і доставлених до чергової частини органів поліції); Кримінальний, Кримінально-процесуальний¹³ визначають порядок взаємодії чергових служб із слідчими органами, зокрема щодо приймання повідомлень про злочини та організації оперативних дій).

Третя група - інші, крім законів, правові акти України, а саме: акти (укази і розпорядження) Президента України; постанови Верховної Ради України; акти (нормативні постанови і розпорядження) Кабінету Міністрів України (регулюють окремі напрями діяльності чергових частин поліції не всієї системи правоохоронних органів України, а мають локальний характер і поширюються лише на чергові частини органів поліції, а в деяких випадках - взагалі тільки на чергову частину).

Четверта група - становлять інші законодавчі акти, опосередковано регулюючі ті чи інші напрями діяльності чергових частин НПУ.

⁸ Про Національну поліцію: Закон України від 02 липня 2015 року № 580-VIII. *Відомості Верховної Ради*. 2015. № 40-41. Ст. 379.

⁹ Про оперативно-розшукову діяльність: Закон України від 18 лютого 1992 року № 2135-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. №22. Ст. 303.

¹⁰ Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12 травня 2015 року № 389-VIII. *Відомості Верховної Ради*. 2015. № 28. Ст.250.

¹¹ Ільницький О. М. Правове регулювання охорони громадської безпеки в Україні. *Європейські перспективи*. 2010. № 3. С. 32.

¹² Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон УРСР від 07 грудня 1984 року № 8073-X. *Відомості Верховної Ради Української РСР*. 1984. Додаток до № 51. Ст.1122.

¹³ Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13 квітня 2012 року № 4651-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2013. № 9-10, № 11-12, № 13. Ст. 88.

Г'ята група - складається з міжгалузевих і галузевих нормативних актів державних комітетів, міністерств і служб України. За юридичною чинністю правові акти цієї групи є підзаконними, що дають змогу оперативно реагувати на зміни в об'єкті правового регулювання, з найменшими втратами долати прогалини в законі, що найхарактерніші для особливих умов, з огляду на їх неординарність, швидкість розвитку подій¹⁴. До основних нормативно-правових актів, які входять до вищезазначеної групи можна віднести такі:

*Інструкція з організації діяльності чергової служби в Національній поліції України, затверджена Наказом МВС України від 23 травня 2017 року № 440*¹⁵. Інструкція регулює порядок організації діяльності чергової служби в центральному органі управління поліцією та територіальних органах (підрозділах) поліції. Забезпечення оперативного управління їх силами і засобами, цілодобової готовності до реагування на злочинні прояви, а також забезпечення захисту прав і свобод людини і громадянина.

Інструкція з організації реагування на заяви і повідомлення про кримінальні, адміністративні правопорушення або події та оперативного інформування в органах (підрозділах) Національної поліції України, затверджена наказом МВС України «Про затвердження» від 27 квітня 2020 року № 357 установлює порядок реагування на заяви і повідомлення про кримінальні, адміністративні правопорушення або події, а також оперативного інформування в центральному органі управління поліції, міжрегіональних територіальних органах Національної поліції України, територіальних органах поліції в Автономній Республіці Крим та м. Севастополі, областях, м. Києві, їх територіальних (відокремлених) підрозділах¹⁶.

Порядок ведення єдиного обліку в органах (підрозділах) поліції заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення та інші події, затверджений наказом МВС України від 08 лютого 2019 року № 100 регулює ведення в центральному органі управління поліцією, міжрегіональних територіальних органах поліції та їх територіальних (відокремлених) підрозділах, головних управліннях Національної поліції в Автономній Республіці Крим та м. Севастополі, областях та м. Києві, територіальних (відокремлених) підрозділах (управліннях, відділах, відділеннях) поліції єдиного обліку заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення та інші події із використанням інформаційно-телекомунікаційної системи «Інформаційний портал Національної поліції України»¹⁷.

Інструкція про порядок переведення органів Національної поліції України на посиленій варіант службової діяльності, затверджена наказом

¹⁴ Бандурка О. М., Кузніченко С. О. Організація діяльності органів внутрішніх справ в умовах надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру: науково-практичний посібник. Харків: Ун-т внутр. справ, 2000. С.25.

¹⁵ Про затвердження Інструкції з організації діяльності чергової служби органів (підрозділів) Національної поліції України: наказ МВС України від 23 травня 2017 року № 440. *Офіційний вісник України*. 2017. № 56. Ст. 1656.

¹⁶ Про затвердження Інструкції з організації реагування на заяви і повідомлення про кримінальні, адміністративні правопорушення або події та оперативного інформування в органах (підрозділах) Національної поліції України: наказ МВС України від 27 квітня 2020 року № 357. *Офіційний вісник України*. 2020. № 41. Ст. 1345.

¹⁷ Про затвердження Порядку ведення єдиного обліку в органах (підрозділах) поліції заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення та інші події: наказ МВС України від 08 лютого 2019 року № 100. *Офіційний вісник України*. 2019. № 26. Ст. 939.

*Міністерства внутрішніх справ України від 10 грудня 2015 року № 1560*¹⁸, визначає: поняття «посилений варіант службової діяльності»; суб'єктів введення та на кого він поширюється; правову основу та умови введення; умови та порядок його введення; організацію управління та особливості діяльності поліції в умовах його дії.

*Інструкція з організації забезпечення, зберігання та експлуатації озброєння в Національній поліції України, затверджена наказом Міністерства внутрішніх справ України від 11 жовтня 2018 року № 828*¹⁹, передбачає: організацію забезпечення озброєнням НПУ; порядок передачі та безпосереднього розподілу озброєння (за відповідним рішенням та з подальшим відображенням в службовій документації); порядок видачі озброєння; важливі умови зберігання; процес здійснення контролю за зберіганням озброєння; порядок обліку озброєння.

*Порядок застосування електронних засобів контролю, затверджений наказом Міністерства внутрішніх справ України від 08 червня 2017 року № 480*²⁰, містить: алгоритм застосування ЕЗК; суб'єктів забезпечення моніторингу за особою, яку суд зобов'язав носити ЕЗК; порядок реагування на сигнали тривоги ЕЗК.

*Положення про інформаційно-телекомунікаційну систему «Інформаційний портал Національної поліції України», затверджене наказом Міністерства внутрішніх справ України від 03 серпня 2017 року № 676*²¹ визначає: завдання та центральне призначення системи ІПНП; заходи, які вживає власник ІПНП для її ефективного функціонування; структурні елементи ІПНП.

*Положення про Департамент організаційно-аналітичного забезпечення та оперативного реагування Національної поліції України», затверджене наказом Національної поліції України від 27 листопада 2015 року № 126*²² визначає загальні завдання та функції, основні організаційні та правові засади діяльності ДООЗОР, який є структурним підрозділом апарату Національної поліції України. ДООЗОР забезпечує і здійснює в межах своєї компетенції функції Національної поліції України щодо координації, аналізу, планування, контролю та узгодження діяльності структурних підрозділів центрального органу управління, головних управлінь Національної поліції в Автономній Республіці Крим та м. Севастополі, областях та м. Києві, міжрегіональних

¹⁸ Про порядок переведення органів Національної поліції України на посиленний варіант службової діяльності: наказ МВС України від 10 грудня 2015 року № 1560. *Офіційний вісник України*. 2016. №6. Ст. 319.

¹⁹ Про затвердження Інструкції з організації забезпечення, зберігання та експлуатації озброєння в Національній поліції України: наказ МВС України від 11 жовтня 2018 року № 828. *Офіційний вісник України*. 2018. №94. Ст. 3110.

²⁰ Про затвердження Порядку застосування електронних засобів контролю: наказ МВС України від 08 червня 2017 року № 480. *Офіційний вісник України*. 2017. №64. Ст. 1930.

²¹ Про затвердження Положення про інформаційно-комунікаційну систему «Інформаційний портал Національної поліції України»: наказ МВС України від 03 серпня 2017 року № 676. *Офіційний вісник України*. 2017. №75. Ст. 2306.

²² Про затвердження Положення про Департамент організаційно-аналітичного забезпечення та оперативного реагування Національної поліції України: наказ Національної поліції України від 27.11.2015 р. № 126 (в редакції Наказу НПУ від 20.04.2021. № 313). URL: <https://www.npu.gov.ua/npssearch?&key=нормативно-правові%20акти&num=126>

територіальних органів Національної поліції України, закладів та установ, що належать до сфери управління Національної поліції України, з реалізації державної політики у сфері забезпечення публічної безпеки і порядку, охорони та захисту прав і свобод людини, інтересів суспільства і держави, протидії злочинності, а також надання поліцейських послуг.

*Інструкція з організації контролю за виконанням документів у Національній поліції України, затверджена наказом МВС України від 13 червня 2016 року № 503*²³ визначає порядок здійснення в Національній поліції України організації контролю за виконанням на належному рівні документів, що розробляють на виконання завдань, визначених у законах України, актах Президента України, постановах Верховної Ради України, прийнятих відповідно до Конституції та законів України, актах Кабінету Міністрів України, дорученнях Прем'єр-міністра України, актах Верховної Ради Автономної Республіки Крим та Ради міністрів Автономної Республіки Крим, центральних і місцевих органів виконавчої влади, кореспонденції Верховної Ради України, Адміністрації Президента України, Кабінету Міністрів України, документів Міністерства внутрішніх справ України та Національної поліції України.

Інструкція з організації планування в системі Національної поліції України, затверджена наказом Національної поліції України від 24 грудня 2015 року № 202 визначає повноваження Департаментом організаційно-аналітичного забезпечення та оперативного реагування Національної поліції України щодо:

- підготовки проекту наказу або доручення Голови Національної поліції України про визначення структурними підрозділами апарату НПУ пріоритетних напрямів роботи на наступний рік,
- підготовки проекту пріоритетних напрямів роботи поліції на наступний рік, який розглядають та схвалюють на нараді керівництва поліції не пізніше 01 грудня року, що передує плановому,
- організації контролю за своєчасною реалізацією планів у системі поліції²⁴.

*Інструкція з організації та проведення перевірок службової діяльності органів (підрозділів) Національної поліції, затверджена наказом МВС України від 30 січня 2017 року № 67*²⁵ визначає організацію та проведення перевірок службової діяльності структурних підрозділів апарату центрального органу управління поліцією, міжрегіональних територіальних органів Національної поліції та їх територіальних (відокремлених) підрозділів, територіальних органів поліції та їх територіальних (відокремлених) підрозділів, а також підприємств, закладів та установ, що належать до сфери управління Національної поліції України.

²³ Про затвердження Інструкції з організації контролю за виконанням документів у Національній поліції України: наказ МВС України від 13 червня 2016 року №503. *Офіційний вісник України*. 2016. №56. Ст. 1953.

²⁴ Поліцейська діяльність: підручник / С. С. Вітвіцький, В. С. Тулінов, О. М. Мердова та ін.; за заг. ред. проф. С. С. Вітвіцького. Київ: ВД Дакор, 2021. С. 196.

²⁵ Про затвердження Інструкції з організації та проведення перевірок службової діяльності органів (підрозділів) Національної поліції: наказ МВС України від 30 січня 2017 року № 67. *Офіційний вісник України*. 2017. №30. Ст. 907.

Інструкція з формування та ведення інформаційної підсистеми «Custody Records» інформаційно-комунікаційної системи «Інформаційний портал Національної поліції України», затверджена наказом МВС України від 24 травня 2022 року № 311²⁶. Інструкція визначає основні завдання, призначення, формування та ведення ІІ «Custody Records» інформаційно-комунікаційної система «ІІІІ», обліку інформації щодо фіксації дій із затриманими особами.

Шоста група джерел правового регулювання діяльності чергової служби органів (підрозділів) Національної поліції України - внутрішньо-організаційні адміністративно-правові акти керівництва НПУ, ГУНП та їх колегіальних органів: накази керівників, функціональні обов'язки конкретних працівників чергових частин органів поліції, які затвердженні керівниками.

1.3. Основні напрями діяльності чергової служби органів (підрозділів) Національної поліції України

Основні напрями діяльності чергової служби органів (підрозділів) Національної поліції України та МВС України включають широкий спектр завдань, спрямованих на забезпечення оперативного реагування, моніторинг правопорядку, інформаційно-аналітичну підтримку та координацію дій підрозділів поліції та інших служб безпеки.

1. Прийом заяв і повідомлень

- *Цілодобовий прийом повідомлень.* Чергові служби цілодобово приймають повідомлення про злочини, правопорушення, аварії, надзвичайні ситуації та інші події, що загрожують громадському порядку або життю і здоров'ю громадян. Це може відбуватися через телефонні дзвінки, особисті звернення або електронні засоби комунікації.

- *Реєстрація звернень.* Чергова служба відповідає за реєстрацію всіх отриманих повідомлень у відповідних журналах чи інформаційних системах, зокрема Єдиному реєстрі досудових розслідувань (ЄРДР).

- *Оцінка загроз.* Після отримання повідомлення чергова служба здійснює попередній аналіз його змісту та оцінює рівень загрози. Це дозволяє ефективно реагувати на інциденти, визначаючи пріоритетність та необхідність втручання.

Одним із основних напрямів діяльності чергової частини Національної поліції України (НПУ) є прийом заяв і повідомлень від громадян. Ця функція відіграє ключову роль у забезпеченні оперативного реагування на правопорушення, надзвичайні ситуації та інші події, що потребують втручання поліції. Основні аспекти цього напрямку включають:

1. Прийом повідомлень

²⁶ Про затвердження Інструкції з формування та ведення інформаційної підсистеми «Custody Records» інформаційно-комунікаційної системи «Інформаційний портал Національної поліції України»: наказ МВС України від 24 травня 2022 року № 311. *Офіційний вісник України*. 2022. №49. Ст. 2800.

- Чергова частина отримує повідомлення про злочини, правопорушення, адміністративні порушення, нещасні випадки, надзвичайні ситуації тощо.

- Прийом повідомлень здійснюється через різні канали: телефонні дзвінки (102), особисті звернення громадян, електронні заявки або звернення через офіційні сайти чи мобільні додатки.

2. Фіксація та реєстрація інформації

- Після отримання повідомлення чергова частина реєструє його у відповідних журналах або електронних базах даних (ЄРДР – Єдиний реєстр досудових розслідувань).

- Фіксується час, місце події, характер повідомлення, а також особисті дані заявника (якщо вони надаються).

3. Класифікація події

- Чергова частина проводить первинну оцінку та класифікацію повідомлення за типом (злочин, адміністративне порушення, нещасний випадок, інші події).

- Визначається пріоритетність реагування залежно від серйозності події.

4. Оперативна передача інформації

- Інформація передається відповідним оперативним групам, нарядам патрульної поліції або слідчим для негайного реагування.

- Відправляються наряди поліції на місце події для з'ясування обставин та прийняття подальших заходів.

5. Контроль за реагуванням

- Чергова частина контролює виконання заходів з реагування, слідкує за місцем перебування нарядів поліції та координацією їхніх дій.

- У разі необхідності забезпечується взаємодія з іншими службами (швидка допомога, пожежна служба тощо).

6. Інформування заявника

- Після прийняття заявки або повідомлення заявника інформують про подальший хід справи та заходи, які вживаються для вирішення ситуації.

Цей напрям діяльності є ключовим для забезпечення оперативності реагування поліції на виклики громадян і підтримання громадського порядку.

2. Координація дій підрозділів

- *Розподіл ресурсів.* Чергова служба здійснює координацію патрульних, оперативних та інших підрозділів поліції, спрямовуючи їх на місця подій з урахуванням наявних ресурсів та характеру ситуації.

- *Взаємодія з іншими службами.* У разі необхідності чергові служби координують дії з іншими екстреними службами - Державною службою з надзвичайних ситуацій, медичними установами, пожежниками тощо.

- *Оперативний зв'язок.* Чергова служба забезпечує постійний зв'язок між підрозділами поліції, організовуючи спільні дії для вирішення конкретних завдань.

3. Інформаційно-аналітична діяльність

- *Збір та обробка інформації.* Чергова служба збирає та систематизує інформацію про всі зареєстровані події, зокрема правопорушення, надзвичайні ситуації та оперативну обстановку. Це включає дані, що стосуються злочинності, порядку реагування та дій поліції.

- *Аналіз даних.* На основі зібраної інформації чергова служба здійснює аналіз тенденцій злочинності та правопорушень у регіоні. Це допомагає керівництву поліції в прийнятті рішень щодо планування оперативних заходів.

- *Підготовка звітів.* Чергові частини готують регулярні звіти про оперативну ситуацію, які передаються керівництву поліції для оцінки ефективності роботи та планування подальших дій.

Інформаційно-аналітична діяльність чергової частини Національної поліції України (НПУ) та Міністерства внутрішніх справ України (МВС) є важливою складовою їхньої роботи. Вона спрямована на збір, обробку, аналіз та використання інформації для оперативного реагування на правопорушення, надзвичайні ситуації та підтримання громадського порядку.

Основні аспекти цієї діяльності включають:

1. Збір інформації

- Чергова частина постійно отримує дані про події, що відбуваються, через повідомлення від громадян, правоохоронних органів та інших служб.

- Інформація збирається з різних джерел: телефонні дзвінки, електронні звернення, рапорти нарядів поліції, системи відеоспостереження, дані від інших служб та відомств.

2. Фіксація і систематизація даних

- Уся отримана інформація фіксується та заноситься до відповідних баз даних, зокрема Єдиного реєстру досудових розслідувань (ЄРДР) або інших спеціалізованих інформаційних систем.

- Дані систематизуються за типом правопорушень, часом та місцем подій, особами, що фігурують у повідомленнях.

3. Первинний аналіз

- Чергова частина здійснює оперативний аналіз інформації для визначення характеру подій, можливих загроз громадській безпеці та необхідності залучення додаткових ресурсів.

- Інформація класифікується за рівнем важливості, пріоритетністю реагування та потенційною небезпекою.

4. Формування звітності та аналітичних матеріалів

- На основі отриманих даних складаються оперативні звіти для керівництва поліції та МВС.

- Аналітичні матеріали містять дані про поточну криміногенну ситуацію, тенденції правопорушень, ризики в конкретних районах чи регіонах.

- Розробляються прогнози щодо можливих загроз громадському порядку та безпеці.

5. Моніторинг оперативної ситуації

- Чергова частина проводить постійний моніторинг ситуації в реальному часі, використовуючи системи оперативного контролю, відеоспостереження та зв'язок з патрулями.

- Це дозволяє швидко реагувати на зміни в оперативній обстановці та передавати відповідну інформацію підрозділам для негайного реагування.

6. Взаємодія з іншими структурами

- Інформаційно-аналітична діяльність передбачає постійну взаємодію з іншими силовими структурами, державними установами, місцевими органами влади, Державною службою з надзвичайних ситуацій (ДСНС), СБУ тощо.

- Обмін даними та аналітичною інформацією допомагає у координації дій під час реагування на надзвичайні ситуації чи масові заворушення.

7. Оперативний аналіз криміногенної ситуації

- Аналізуються не лише окремі правопорушення, а й загальна ситуація в конкретному районі чи регіоні: рівень злочинності, типові злочини, їх частота, місця концентрації правопорушень.

- Ця інформація використовується для розробки превентивних заходів, планування патрулювань та інших дій для забезпечення громадської безпеки.

8. Аналіз надзвичайних ситуацій та прогнозування

- Проводиться аналіз інформації про надзвичайні події (катастрофи, аварії, стихійні лиха) та їх наслідки.

- На основі цього аналізу здійснюється прогнозування можливих загроз та підготовка рекомендацій для мінімізації ризиків.

9. Оцінка ефективності реагування

- Чергова частина аналізує, наскільки ефективно та своєчасно реагували підрозділи на конкретні події.

- Цей аналіз дозволяє виявити слабкі місця в роботі поліції та розробити заходи для підвищення оперативності й ефективності реагування.

Інформаційно-аналітична діяльність чергових частин є невід'ємною частиною підтримки правопорядку та забезпечення громадської безпеки, оскільки дозволяє оперативно реагувати на події та приймати виважені рішення на основі аналізу великого обсягу даних

4. Моніторинг ситуації

- *Оперативний моніторинг правопорядку.* Чергові служби здійснюють моніторинг оперативної обстановки в режимі реального часу, використовуючи системи відеоспостереження, аналітичні бази даних та інші інформаційні ресурси.

- *Контроль за діями підрозділів:* Вони також контролюють виконання оперативних завдань підрозділами, слідкуючи за тим, щоб вони діяли згідно з інструкціями і забезпечували належний рівень правопорядку.

- *Прогнозування загроз.* Моніторинг та аналіз ситуацій дозволяють черговій службі прогнозувати можливі загрози та своєчасно реагувати на них, попереджаючи ескалацію конфліктів чи правопорушень.

Моніторинг ситуації черговою частиною Міністерства внутрішніх справ України (МВС) та Національної поліції України (НПУ) є важливим компонентом їхньої діяльності. Цей процес забезпечує постійне спостереження за оперативною обстановкою з метою своєчасного реагування на правопорушення, надзвичайні ситуації та інші події.

Основні аспекти моніторингу ситуації включають:

1. Постійне відстеження інформації:

- Чергова частина цілодобово приймає повідомлення від громадян, патрулів, спеціалізованих служб та інших органів влади.
- Дані постійно оновлюються в режимі реального часу через телефонні дзвінки, радіозв'язок, електронні системи повідомлень та системи відеоспостереження.

2. Використання технічних засобів:

- Використовуються сучасні технічні засоби, зокрема системи відеоспостереження в публічних місцях, датчики руху та інші технології, що дозволяють моніторити місця підвищеної криміногенної активності.
- Впроваджені автоматизовані системи контролю та управління нарядами поліції (наприклад, системи GPS для відстеження місцезнаходження патрульних автомобілів).

3. Моніторинг правопорушень та злочинів:

- Чергова частина відстежує всі повідомлення про злочини, адміністративні правопорушення та інші інциденти.
- Здійснюється класифікація подій за типом (злочини, ДТП, масові заворушення, стихійні лиха тощо), часом і місцем їхнього виникнення для своєчасного реагування.

4. Оперативна оцінка ситуації:

- Чергова частина проводить аналіз зібраної інформації для оцінки оперативної ситуації в конкретних регіонах або на місцях подій.
- Визначаються ризики виникнення нових загроз або ускладнення ситуації, що може вимагати додаткових заходів з боку поліції чи інших силових структур.

5. Координація з іншими службами:

- У разі виникнення надзвичайних ситуацій або подій, що потребують взаємодії з іншими службами (наприклад, рятувальними службами, швидкою допомогою), чергова частина забезпечує швидкий обмін інформацією та координацію дій.
- Взаємодія з місцевими органами влади та іншими правоохоронними структурами (СБУ, ДСНС) для забезпечення комплексного підходу до вирішення проблеми.

6. Реакція на масові заходи

- Під час проведення масових заходів (протести, спортивні події, концерти тощо) чергова частина проводить моніторинг ситуації для запобігання порушень громадського порядку.
- Інформація про ситуацію на місці заходу передається оперативним групам для контролю над натовпом та забезпечення безпеки громадян.

7. Відстеження дій патрульних та інших підрозділів

- Чергова частина контролює місцезнаходження та дії патрульних нарядів, слідчо-оперативних груп та інших підрозділів, які виконують завдання на місцях.

- Використовуються засоби зв'язку та електронні системи для постійного інформування про переміщення патрулів, їхню готовність до виконання завдань та результати роботи.

8. Моніторинг надзвичайних ситуацій

- У разі виникнення стихійних лих, техногенних аварій або інших надзвичайних ситуацій чергова частина негайно збирає інформацію про масштаби події, залучення ресурсів і можливі загрози для населення.

- Моніторинг дозволяє оперативно оцінити ситуацію та організувати координацію з рятувальними службами для евакуації людей або ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій.

9. Аналіз оперативної інформації та прийняття рішень

- На основі зібраної інформації чергова частина аналізує можливі сценарії розвитку ситуації та приймає рішення щодо необхідності залучення додаткових сил та засобів (спецпідрозділи, поліція діалогу, Національна гвардія).

- Оцінюються ресурси, що вже задіяні, та можливість їх оперативного підкріплення в разі потреби.

10. Підготовка до оперативних втручань

- У разі виявлення загроз, чергова частина організовує готовність підрозділів до оперативного втручання, інформує відповідальних осіб і здійснює координацію дій на місці події.

- Моніторинг ситуації допомагає знижувати ризики та забезпечувати максимальну готовність до реагування на будь-які можливі загрози.

Через постійний моніторинг оперативної обстановки чергова частина НПУ та МВС забезпечує безперервне реагування на ситуації, пов'язані з безпекою громадян і підтриманням правопорядку, що дозволяє швидко реагувати на зміну обставин та приймати ефективні рішення в умовах, що постійно змінюються.

5. Координація дій в умовах надзвичайних ситуацій

- *Реагування на надзвичайні події.* Чергові служби відповідають за негайну координацію дій при виникненні надзвичайних ситуацій, таких як природні катастрофи, терористичні акти чи масові порушення громадського порядку.

- *Координація з іншими органами влади.* У випадках криз чи загроз національній безпеці, чергові служби співпрацюють із Міністерством оборони, Державною службою з надзвичайних ситуацій, місцевими органами влади для забезпечення комплексного реагування.

- *Мобілізація сил і засобів.* У таких ситуаціях чергова служба відповідає за мобілізацію всіх наявних ресурсів та направлення їх на місце події для мінімізації наслідків.

6. Організація та забезпечення обліку, зберігання, видачі й приймання вогнепальної зброї, боєприпасів та іншого озброєння.

Чергові служби організовують та забезпечують облік, зберігання, видачу й приймання вогнепальної зброї, боєприпасів, спеціальних засобів, засобів індивідуального захисту, зв'язку, службової документації та іншого майна, що перебуває на зберіганні в спеціально обладнаних приміщеннях чергової частини в установленому порядку;

7. Документування діяльності

- *Ведення облікової документації.* Чергові служби здійснюють постійне ведення документації про всі події, що надходять, і про заходи, які були вжиті для реагування. Це включає заповнення журналів обліку подій та передачу інформації до відповідних баз даних.

- *Звітування про роботу.* Регулярні звіти, що складаються черговою службою, подаються до керівництва органів поліції та МВС для оцінки ефективності роботи та вжиття заходів щодо вдосконалення діяльності.

Таким чином, діяльність чергової служби є багатогранною і включає оперативне реагування, координацію дій підрозділів, моніторинг правопорядку, а також інформаційно-аналітичну підтримку. Вона забезпечує ефективну взаємодію між різними структурами та підрозділами в системі Національної поліції та МВС України для захисту громадян і підтримання правопорядку.

1.4. Організація діяльності чергових служб органів (підрозділів) поліції

Організаційна структура чергових служб у системі Національної поліції України побудована таким чином, щоб забезпечити ефективну координацію та оперативне реагування на правопорушення, надзвичайні ситуації та інші інциденти. Вона складається з декількох рівнів, що відповідають за різні функції та взаємодію між собою на національному, регіональному та місцевому рівнях.

Згідно з Інструкцією²⁷, організаційну діяльність чергових частин відповідно до компетенції забезпечують:

- чергова частина ДОАЗОР;
- чергові частини структурних підрозділів центрального органу управління поліції;
- чергові частини МТО;
- чергові частини територіальних органів ПО;
- чергові частини територіальних (відокремлених) підрозділів МТО;
- чергові частини УОАЗОР ГУНП;
- чергові частини структурних підрозділів ГУНП;
- чергові частини підрозділів моніторингу (чергові частини) ТВП;
- інспектори-чергові та помічники чергового підрозділів поліцейської діяльності ТВП;
- чергові частини закладів освіти;
- управління оперативного інформування та реагування ДОАЗОР;
- управління забезпечення діяльності ситуаційного центру ДОАЗОР;
- ситуаційний центр ГУНП;
- ситуаційні підрозділи УОАЗОР;
- підрозділи диспетчерської служби УОАЗОР;
- підрозділи, на які покладено обов'язок здійснення електронного моніторингу УОАЗОР;
- підрозділи «102» УОАЗОР;

²⁷ Про затвердження Інструкції з організації діяльності чергової служби органів (підрозділів) Національної поліції України : наказ МВС України від 23 травня 2017 року № 440. *Офіційний вісник України*. 2017. № 56. Ст. 1656.

- підрозділи моніторингу ТВП;
- поліцейські первинної комунікації фронт-офісів ТВП;
- поліцейські підрозділів дотримання прав людини ТВП;
- інші поліцейські, які залучаються до чергування у складі добового наряду чергової служби.

Організація діяльності чергових частин центрального органу управління поліції та його структурних підрозділів, МТО та їх територіальних (відокремлених) підрозділів, територіальних органів ПО та закладів освіти.

Чергова частина апарату поліції входить до складу ДОАЗОР.

Чергова частина апарату поліції забезпечує:

1) координацію діяльності чергових служб органів (підрозділів) поліції, закладів освіти щодо забезпечення публічної безпеки і порядку, охорони прав і свобод людини, інтересів суспільства й держави від протиправних посягань, протидії злочинності, надання в межах, визначених законом, послуг з допомоги особам, які з особистих, економічних, соціальних причин або внаслідок надзвичайних ситуацій потребують такої допомоги;

2) оперативне управління силами й засобами, що перебувають у підпорядкуванні поліції, під час учинення резонансних кримінальних правопорушень чи надзвичайних ситуацій, які поширюються на території декількох регіонів держави;

3) своєчасне інформування керівництва Національної поліції України, зацікавлених структурних підрозділів центрального органу управління поліції та МТО, відповідних органів державної влади про оперативну обстановку в державі, стан розкриття резонансних кримінальних правопорушень, надзвичайні події, протидію злочинності та результати роботи підпорядкованих органів (підрозділів) поліції;

4) облік, зберігання, видачу й приймання вогнепальної зброї, боєприпасів, спеціальних засобів, засобів індивідуального захисту, службової документації, засобів зв'язку та іншого майна, переданого на зберігання до чергової частини апарату поліції в установленому порядку;

5) отримання та зберігання службової кореспонденції, яка надходить до центрального органу управління поліції в неробочий час, святкові й вихідні дні, для подальшої її передачі до підрозділу документального забезпечення, який здійснює її реєстрацію та за потреби доповідає керівникам Національної поліції України.

Головний інспектор - черговий є старшим чергової зміни чергової частини апарату поліції та чергових служб Національної поліції України.

Поліцейські чергової зміни чергової частини апарату поліції несуть службу в єдиному однострої, із службовим посвідченням, спеціальним жетоном і табельною вогнепальною зброєю, постійно перебувають у залі оперативного управління чергової частини та в службових приміщеннях чергової частини, які можуть залишати тільки із службових питань з дозволу або за вказівкою Голови Національної поліції України (особи, яка виконує його обов'язки), керівника ДОАЗОР і його заступників, керівництва підрозділу забезпечення діяльності

Ситуаційного центру Національної поліції України, а також для вживання їжі та для відпочинку (у межах адміністративного будинку та прилеглої до нього території).

У разі загрози безпеці громадян та поліцейських чергові чергової частини апарату поліції, забезпечені вогнепальною зброєю та екіпіровані індивідуальним бронезахистом, переміщуються до безпечного сховища, обладнаного для дистанційної роботи чергової зміни (наявність засобів інформатизації з підключенням їх до системи ІПП, ліній електронних комунікаційних мереж відомчих та загального користування, мобільного зв'язку, інтернету, радіозв'язку, засобів відображення відеосигналу відомчої системи відеонагляду за адмінбудівлею і черговою частиною апарату поліції).

У разі потреби та/або через ускладнення оперативної обстановки для координації дій із центральними органами виконавчої влади від керівництва Національної поліції України (перший заступник та заступники Голови Національної поліції України, а також керівники структурних підрозділів центрального органу управління поліції та МТО, визначені Головою Національної поліції України) може призначатися відповідальний по центральному органу управління поліції.

Відповідальні по центральному органу управління поліції чергують за окремим графіком, який затверджується Головою Національної поліції України або особою, яка виконує його обов'язки.

Роботу чергової частини апарату поліції організовує її начальник.

У структурних підрозділах центрального органу управління поліції можуть створюватися чергові частини, діяльність яких має забезпечуватися відповідно до завдань та функцій, передбачених положенням про відповідний структурний підрозділ центрального органу управління поліції та цією Інструкцією.

Діяльність чергових частин МТО та їх територіальних (відокремлених) підрозділів, територіальних органів ПО, закладів освіти забезпечується відповідно до завдань і функцій, передбачених положенням про відповідний орган (підрозділ) поліції, заклад освіти та цією Інструкцією.

Організація діяльності чергових частин ГУНП та їх структурних підрозділів

Чергові частини ГУНП входять до складу УОАЗОР ГУНП.

Керівником ГУНП установлюється єдиний для всіх підпорядкованих підрозділів поліції час зміни нарядів поліції.

Старший інспектор з особливих доручень - черговий чергової частини ГУНП є старшим чергової зміни та добового наряду чергової служби ГУНП

Чергові чергової зміни повинні перебувати в залі оперативного управління та в службових приміщеннях чергової служби, які можуть залишати тільки із службових питань з дозволу або за вказівкою керівника ГУНП, його заступників, керівника УОАЗОР, а також для вживання їжі та для відпочинку (у межах адміністративного будинку та прилеглої до нього території).

У разі загрози безпеці громадян та поліцейських чергові чергової частини ГУНП, забезпечені вогнепальною зброєю та екіпіровані індивідуальним

бронезахистом, переміщуються до безпечного сховища, обладнаного для дистанційної роботи чергової зміни (наявність засобів інформатизації з підключенням їх до системи ІПП, ліній електронних комунікаційних мереж відомчих та загального користування, мобільного зв'язку, інтернету, радіозв'язку, засобів відображення відеосигналу відомчої системи відеонагляду за адмінбудівлею і черговою частиною ГУНП).

Графік чергування поліцейських чергової частини ГУНП щомісяця затверджується керівником УОАЗОР (особою, яка виконує його обов'язки).

Для ефективності здійснення цілодобового контролю за дотриманням прав людини, забезпеченням публічної безпеки і порядку, протидії злочинності в ГУНП призначаються відповідальний від керівництва ГУНП та його заступник. Відповідальними по ГУНП в робочі дні є керівники структурних підрозділів ГУНП, визначені керівником ГУНП, а у вихідні та святкові дні - заступники керівника ГУНП. Заступниками відповідальних по ГУНП призначаються керівники структурних підрозділів ГУНП, їх заступники, а також керівники підрозділів у складі структурних підрозділів ГУНП, визначених керівником ГУНП, та їх заступники. Відповідальні по ГУНП та їх заступники чергують згідно з графіком, який затверджується керівником ГУНП (особою, яка виконує його обов'язки).

У структурних підрозділах ГУНП призначаються відповідальні із середнього складу поліції, список яких визначений та затверджений керівником структурного підрозділу поліції ГУНП.

Керівники структурних підрозділів ГУНП не пізніше 25 числа кожного місяця подають до УОАЗОР пропозиції щодо включення керівників зазначених підрозділів до графіка чергувань відповідальних по ГУНП та їх заступників, а також копії графіків чергувань відповідальних по структурних підрозділах ГУНП на наступний місяць.

Чергові частини можуть утворюватися у структурних підрозділах ГУНП, діяльність яких має забезпечуватися відповідно до завдань та функцій, передбачених положенням про відповідний структурний підрозділ ГУНП та Інструкцією²⁸.

Організація діяльності чергових частин ТВП ГУНП

Роботу чергової частини ТВП організовує її безпосередній керівник (особа, яка виконує його обов'язки).

Старший інспектор - черговий (інспектор-черговий) чергової частини ТВП є старшим чергової зміни та добового наряду

Для ефективності здійснення цілодобового контролю за забезпеченням захисту прав громадян, публічної безпеки і порядку в ТВП призначається відповідальний від керівництва ТВП.

У вихідні та святкові дні відповідальними призначаються заступники керівника ТВП та керівники структурних підрозділів ТВП, в інші дні - заступники керівників структурних підрозділів ТВП та найбільш досвідчені

²⁸ Про затвердження Інструкції з організації діяльності чергової служби органів (підрозділів) Національної поліції України : наказ МВС України від 23 травня 2017 року № 440. *Офіційний вісник України*. 2017. № 56. Ст. 1656.

поліцейські із числа середнього складу поліції, список яких визначений та затверджений наказом керівника ТВП.

Відповідальний по ТВП:

- заступає на добове чергування в єдиному однострої, із службовим посвідченням, спеціальним жетоном і табельною вогнепальною зброєю.
- після 21:00 з урахуванням оперативної обстановки, що склалася, та за погодженням із керівником ТВП може перебувати за місцем проживання.
- в разі відсутності його керівника (особи, яка виконує його обов'язки) має право підпису інформаційних документів, необхідних для оперативного інформування чергових частин вищого рівня.

У разі загрози безпеці громадян та поліцейських чергові чергової частини ТВП, забезпечені вогнепальною зброєю та екіпіровані індивідуальним бронезахистом, переміщуються до безпечного сховища, обладнаного для дистанційної роботи чергової зміни (наявність засобів інформатизації з підключенням їх до системи ІППП, ліній електронних комунікаційних мереж відомчих та загального користування, мобільного зв'язку, інтернету, радіозв'язку, засобів відображення відеосигналу відомчої системи відеонагляду за адмінбудівлею і черговою частиною ТВП)²⁹

²⁹ Про затвердження Інструкції з організації діяльності чергової служби органів (підрозділів) Національної поліції України : наказ МВС України від 23 травня 2017 року № 440. *Офіційний вісник України*. 2017. № 56. Ст. 1656.

РОЗДІЛ 2. ПОНЯТТЯ ТА СТРУКТУРНІ ЕЛЕМЕНТИ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО СТАТУСУ ЧЕРГОВОЇ ЧАСТИНИ ТА ОПЕРАТИВНОГО ЧЕРГОВОГО

2.1. Поняття та структура адміністративно-правового статусу чергової частини, характеристика його елементів

Ефективне вирішення органами (підрозділами) Національної поліції завдань щодо забезпечення публічної безпеки і порядку, протидії злочинності, дотримання прав і свобод людини тощо, значною мірою залежить від стану правової визначеності їх адміністративного статусу. Іншими словами, вирішення практичних завдань поліцейської діяльності органів та підрозділів Національної поліції безпосередньо залежить від теоретико-правової розробленості завдань, функцій та повноважень цих органів у науці адміністративного права. При цьому, визначення теоретико-правових засад адміністративно-правового статусу чергових частин Національної поліції, належить до числа важливих напрямів науки адміністративного права, з огляду на специфіку їх поліцейської діяльності.

До того ж, виходячи зі змісту абзацу восьмого пункту першого Інструкції, затвердженої наказом МВС України № 440/2017 року, *чергова частина* - підрозділ, який у цілодобовому режимі забезпечує прийняття та реєстрацію заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення та інші події, координацію та оперативне управління силами і засобами органів (підрозділів) поліції та закладів освіти, перебуває в постійній готовності до реагування на правопорушення, надзвичайні ситуації та інші події, а також здійснює інформування про оперативну обстановку на території обслуговування керівництва органу (підрозділу) поліції чи закладу освіти, чергових частин вищого рівня та інших заінтересованих органів державної влади (місцевого самоврядування)³⁰, можна стверджувати, що *компетенція чергових частин включає низку специфічних повноважень, спрямованих на оперативне управління силами поліції, контроль за зберіганням та експлуатацією озброєння, реєстрацію інформації про кримінальні правопорушення та інші події, тощо.*

При цьому, аналіз сутності поняття «оперативне управління силами і засобами органів (підрозділів) поліції», дозволяє виокремити його складові елементи, такі як: безперервний моніторинг оперативної обстановки; вжиття невідкладних, дієвих заходів, відповідно до ускладнень оперативної обстановки; підтримка мобілізаційної, службової та бойової готовності органів (підрозділів) Національної поліції до дій в умовах, що ускладнюють оперативну обстановку; оперативне управління органами (підрозділами) Національної поліції у разі виникнення надзвичайних обставин; оперативне управління під час запровадження правового режиму надзвичайного (воєнного) стану.

³⁰ Про затвердження Інструкції з організації діяльності чергової служби органів (підрозділів) Національної поліції України : наказ МВС України від 23 травня 2017 року № 440. *Офіційний вісник України*. 2017. № 56. Ст. 1656.

З наведеного вище, можна зробити висновок, що важливе завдання в діяльності чергових частин полягає у реагуванні на зміни оперативної обстановки на території обслуговування органу (підрозділу) поліції. При цьому, саме поняття оперативної обстановки у наказі № 440/2017 року не розкривається.

У зв'язку з цим, авторами цих методичних рекомендацій пропонується розуміти оперативну обстановку, як динамічний комплекс умов і факторів, які характеризують стан безпеки і правопорядку, а також визначають напрями діяльності органу (підрозділу) Національної поліції на визначеній території обслуговування.

У той же час, оперативне управління в органах (підрозділах) Національної поліції здійснюється системою суб'єктів поліцейської діяльності. Зокрема, аналіз нормативно-правових актів, спрямованих на правове регулювання діяльності чергових частин, дозволяє дійти висновку, що зазначені структурні підрозділи поліції виступають системним елементом чергової служби поліції. Остання, відповідно до абзацу 3 пункту 1 розділу I Інструкції, затвердженої наказом № 440/2017 року, включає: чергові частини ДОАЗОР; чергові частини структурних підрозділів центрального органу управління поліції; чергові частини МТО; чергові частини територіальних органів ПО; чергові частини територіальних (відокремлених) підрозділів МТО; чергові частини УОАЗОР ГУНП; чергові частини структурних підрозділів ГУНП; чергові частини підрозділів моніторингу (чергові частини) ТВП; чергові частини закладів освіти; управління оперативного інформування та реагування ДОАЗОР; управління забезпечення діяльності ситуаційного центру ДОАЗОР; ситуаційний центр ГУНП; ситуаційні підрозділи УОАЗОР; підрозділи диспетчерської служби УОАЗОР; підрозділи, на які покладено обов'язок здійснення електронного моніторингу УОАЗОР; підрозділи «102» УОАЗОР; підрозділи моніторингу ТВП; поліцейські первинної комунікації фронт-офісів ТВП; інспектор (старший інспектор, заступник начальника сектору, начальник сектору, заступник начальника відділу, начальник відділу) дотримання прав людини; інші поліцейські, які залучаються до чергування у складі добового наряду чергової служби³¹.

Спираючись на вищевказані нормативні положення, варто констатувати, що одним із системних елементів чергової служби виступають чергові частини закладів освіти. При цьому, коментованим наказом за черговими частинами закладів освіти закріплені ті ж самі функції, що виконуються черговими частинами органів (підрозділів) Національної поліції, що, на нашу думку, не відповідає напрямам діяльності чергових частин закладів освіти. Наприклад, недоречним є закріплення за вказаними підрозділами функцій щодо координації та управління нарядами поліції, реєстрації повідомлень про кримінальні правопорушення та інші події, реагування на зміни в оперативній обстановці тощо.

У зв'язку з вищевикладеним, представляється доцільним внести зміни до пункту 2 розділу I Інструкції, затвердженої наказом № 440/2017 року,

³¹ Про затвердження Інструкції з організації діяльності чергової служби органів (підрозділів) Національної поліції України : наказ МВС України від 23 травня 2017 року № 440. *Офіційний вісник України*. 2017. № 56. Ст. 1656.

виключивши чергові частини закладів освіти з переліку структурних елементів чергової служби.

Як впливає з положень коментованої Інструкції, значний перелік суб'єктів, які організаційно входять до структури чергової служби, вимагає ретельного врегулювання адміністративно-правового статусу чергових частин, з метою визначення їх місця та ролі серед інших суб'єктів, зазначених у частині 3 розділу I Інструкції, затвердженої наказом № 440/2017 року.

При цьому, аналіз положень зазначеної Інструкції дозволяє дійти висновку, що нормотворець розмежовує адміністративно-правовий статус чергових частин та їх працівників, лише фрагментарно. Наприклад, поза межами зазначеного вище нормативно-правового акту залишилися такі важливі структурні елементи адміністративно-правового статусу чергових частин, як завдання й функції їх діяльності, а також повноваження, що створює передумови для проведення ґрунтовного наукового аналізу в окресленому напрямку наукового пошуку.

Водночас, розпочати зазначене дослідження, вважаємо за доцільне з аналізу поняття та структури адміністративно-правового статусу, розуміння якого в науці адміністративного права не відрізняється одноманітністю поглядів та наукових підходів.

В науці адміністративного права поняття адміністративно-правового статусу суб'єкта владних повноважень розуміється як обсяг його компетенції, який визначає його місце і роль в адміністративно-правових відносинах.

На думку В.К. Колпакова, призначення адміністративно-правового статусу полягає у визначенні місця певного органу у системі органів державної влади як виключного, спеціального суб'єкта із придатною тільки йому компетенцією, а її чітке визначення й розуміння забезпечує структурованість органів державної влади, чіткий розподіл завдань та відповідних повноважень між ними, оптимізацію їх діяльності»³².

Також, варто погодитися із висновком Т.О. Коломоець, яка під адміністративно-правовим статусом органів виконавчої влади розуміє сукупність суб'єктивних прав і обов'язків закріплених нормами адміністративного права за певним органом. Тобто, обов'язковою ознакою набуття суб'єктом адміністративно-правового статусу є наявність у нього конкретних суб'єктивних прав і обов'язків, що реалізуються у рамках як адміністративних правовідносин, так і поза ними³³.

Характеризуючи компетенцію, як центральний елемент адміністративно-правового статусу державних податкових інспекцій, М.К. Золотарьова підкреслює переважне її значення, оскільки компетенція, на думку авторки, включає відповідальність, завдання, функції, структуру та порядок діяльності цих податкових органів³⁴.

³² Колпаков В. К. Адміністративне право України : підручник / В.К. Колпаков. Київ: Юрінком Інтер, 1999. С. 30.

³³ Коломоець Т. О. Адміністративне право України. Академічний курс : підручник. Київ : Юрінком Інтер, 2011. С. 64.

³⁴ Золотарьова М. К. Адміністративно-правовий статус державних податкових інспекцій : монографія; за заг. ред. С. В. Петкова. Запоріжжя : КПУ, 2010. С. 17.

При цьому, не піддаючи сумніву центральне місце компетенції в структурі адміністративно-правового статусу суб'єкта владних повноважень, деякі науковців обстоюють наявність і інших елементів в його структурі.

Зокрема, О.М. Гумін визначає адміністративно-правовий статус посадової особи, як комплекс його прав і обов'язків, передбачених нормами адміністративного права, до елементів якого відносять правосуб'єктність, права, обов'язки та юридичну відповідальність³⁵.

Спираючись на висловлене твердження, можна зробити висновок про те, що підходи науковців щодо визначення адміністративно-правового статусу різняться, в залежності від носіїв цього статусу, в якості яких представлені: а) органи публічного адміністрування (їх структурні підрозділи); б) посадові особи органів публічного адміністрування (їх структурних підрозділів).

У цьому контексті, важливим є уточнення сукупності структурних елементів, які утворюють адміністративно-правовий статус чергових частин, в якості структурних підрозділів Національної поліції України.

Характеризуючи структуру адміністративно-правового статусу державного органу, Н.В. Лебідь зазначає, що його складовими елементами є чотири елементи: цільовий блок; компетенція; організаційний блок; відповідальність. У цільовий блок включено такі категорії, як «мета», «завдання», «функції»³⁶. А.М. Подоляка визначає, що поняття правового статусу містить у собі правосуб'єктність у єдності з іншими правами та обов'язками, тому можна зробити висновок про складові адміністративно-правового статусу: компетенція, правозастосування, юридична відповідальність³⁷.

Отже, спираючись на вищенаведені підходи щодо поняття та структури адміністративно-правового статусу суб'єктів публічного адміністрування, варто зробити наступні висновки, в контексті організаційно-правового положення чергових частин Національної поліції України.

Адміністративно-правовий статус чергових частин Національної поліції України – це врегульоване нормами адміністративного права правове положення зазначених структурних підрозділів в системі Національної поліції України, структура якого включає сукупність організаційного, цільового та компетенційного елементів, механізм реалізації яких спрямований на прийняття та реєстрацію заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення та інші події, координацію та оперативне управління силами і засобами органів (підрозділів) поліції.

Виходячи зі сформульованого поняття, можна дійти висновку, що структурними елементами адміністративно-правового статусу чергових частин виступають принципи, завдання, функції та повноваження цих структурних підрозділів Національної поліції, які структурно можуть бути об'єднані у декілька груп, зокрема, організаційну, цільову та компетенційну.

³⁵ Гумін О. М., Пряхін С. В. Адміністративно-правовий статус особи : поняття та структура. *Наше право*. 2014. № 5. С. 33.

³⁶ Лебідь Н. В. Адміністративно-правовий статус державних інспекцій в Україні: дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Харків, 2004. С. 39-40.

³⁷ Подоляка А. М. Адміністративно-правовий статус Державної автомобільної інспекції МВС України: дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Харків, 2004. С. 44.

Також, аналіз теоретичних підходів до розуміння адміністративно-правового статусу суб'єктів публічного адміністрування дозволив виокремити його специфічні ознаки в діяльності чергових частин Національної поліції, а саме: а) правовою основою діяльності чергових частин є норми адміністративного права; б) реалізація адміністративно-правового статусу чергових частин здійснюється у специфічній сфері поліцейської діяльності, пов'язаній із організацією оперативного реагування на повідомлення про кримінальні правопорушення та інші події; в) компетенція чергових частин розповсюджується на суспільні відносини, які складаються з приводу управління нарядами поліції, задіяними для реагування на повідомлення про кримінальні правопорушення та інші події; г) особливості організації діяльності чергових частин пов'язані з несенням служби працівниками цих підрозділів у цілодобовому режимі, що забезпечує безперервне прийняття повідомлень про кримінальні правопорушення та інші події.

Варто підкреслити, що структурні елементи адміністративно-правового статусу чергових частин знаходять відображення у правовому регулюванні зазначених підрозділів поліції лише частково.

Наприклад, недосконалою, на думку автора, є структура наказу МВС № 440/2017 року. Зокрема, розділами II-IV цього нормативно-правового акту визначено організаційні засади діяльності чергових частин, як суб'єктів публічного адміністрування, а в інших розділах цього ж наказу закріплені права та обов'язки посадових осіб чергових частин. Іншими словами, нормотворець в межах єдиного нормативно-правового акту фактично об'єднав норми, які врегульовують окремі елементи адміністративно-правового статусу: а) чергових частин; б) посадових осіб чергових частин.

При цьому, використання автором цього дослідження терміну «окремі елементи адміністративно-правового статусу» означає, що, правовими нормами наказу МВС № 440/2017 року врегульовано лише організаційні засади діяльності чергових частин різних рівнів, а саме: а) центрального органу управління поліції та його структурних підрозділів, МТО та їх територіальних (відокремлених) підрозділів, територіальних органів ПО та закладів освіти; б) Головних управлінь Національної поліції та їх структурних підрозділів; в) структурних підрозділів (відокремлених) Головних управлінь Національної поліції.

Характеристика завдань чергових частин дозволяє констатувати, що їх перелік міститься в різних нормативно-правових актах. При цьому, усі завдання зазначеного підрозділу поліції, на думку автора, варто розподілити на загальні та спеціальні. Наприклад, загальні завдання чергових частин впливають із норм законодавчих актів у сфері поліцейської діяльності, зокрема, статті 2 Закону України «Про Національну поліцію», відповідно до якої поліція надає поліцейські послуги, спрямовані на: 1) забезпечення публічної безпеки і порядку; 2) охорони прав і свобод людини, а також інтересів суспільства і держави; 3) протидії злочинності; 4) надання в межах, визначених законом, послуг з

допомоги особам, які з особистих, економічних, соціальних причин або внаслідок надзвичайних ситуацій потребують такої допомоги³⁸.

Також, до загальних завдань діяльності чергових частин варто зарахувати окремі завдання, визначені статтею 245 Кодексу України про адміністративні правопорушення, а саме: своєчасне, всебічне, повне і об'єктивне з'ясування обставин кожної справи, вирішення її в точній відповідності з законом, забезпечення виконання винесеної постанови, а також виявлення причин та умов, що сприяють вчиненню адміністративних правопорушень, запобігання правопорушенням, виховання громадян у дусі додержання законів, зміцнення законності³⁹.

Завдання чергової служби щодо запобігання та протидії кримінальним правопорушенням визначені Кримінальним кодексом України, відповідно до статті 1 якого завданням цього закону є правове забезпечення охорони прав і свобод людини і громадянина, власності, громадського порядку та громадської безпеки, довкілля, конституційного устрою України від кримінально-протиправних посягань, забезпечення миру і безпеки людства, а також запобігання кримінальним правопорушенням.

Крім того, на думку автора, статтею 2 Кримінального процесуального кодексу України також визначено окремі завдання чергових частин, до числа яких віднесено: захист особи, суспільства та держави від кримінальних правопорушень, охорона прав, свобод та законних інтересів учасників кримінального провадження тощо⁴⁰.

У той же час, спеціальні завдання чергових частин у сфері реагування на повідомлення про кримінальні правопорушення та інші події визначені на рівні відомчих нормативно-правових актів Міністерства внутрішніх справ.

Зокрема, окрім вже згаданої Інструкції, затвердженої наказом МВС № 440/2017 року, розділом II Наказу МВС України від 27.04.2020 № 357 «Про затвердження Інструкції з організації реагування на заяви і повідомлення про кримінальні, адміністративні правопорушення або події та оперативного інформування в органах (підрозділах) Національної поліції України», визначено основні завдання органів (підрозділів) поліції щодо реагування на правопорушення або події та оперативного інформування чергових служб вищого рівня, а саме:

1) незалежно від способу та джерела отримання інформації, у тому числі від дитини, здійснювати направлення на місце події та/або до заявника нарядів поліції (у разі потреби - поліцейських інших підрозділів поліції);

2) підтримувати в постійній готовності сили і засоби поліції до реагування на правопорушення або події;

3) орієнтувати наряди всіх видів про вчинення кримінальних та інших правопорушень, прикмети осіб, які їх учинили, об'єкти посягань;

³⁸ Про Національну поліцію: Закон України від 02 липня 2015 року № 580-VIII. *Відомості Верховної Ради*. 2015. № 40-41. Ст. 379.

³⁹ Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон УРСР від 07 грудня 1984 року № 8073-X. *Відомості Верховної Ради Української РСР*. 1984. Додаток до № 51. Ст. 1122.

⁴⁰ Кримінальний кодекс України: Закон України від 05 квітня 2001 року № 2341-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 25-26. Ст. 131.

4) забезпечувати особисту безпеку громадян, захист їх прав і свобод, законних інтересів, запобігання правопорушенням чи їх припинення, виявлення та затримання осіб, які їх учинили, усунення негативних наслідків правопорушень або подій;

5) здійснювати обмін інформацією та взаємодію з іншими правоохоронними органами, органами державної влади та місцевого самоврядування, а також підприємствами, установами та організаціями всіх форм власності;

6) забезпечувати особисту безпеку працівників поліції, організацію їх навчання щодо дій у типових та екстремальних ситуаціях;

7) здійснювати оперативне інформування чергових служб вищого рівня, інших органів державної влади, підприємств, установ, організацій, до компетенції яких належить надання допомоги громадянам, які звернулися з відповідною заявою або повідомленням до органу (підрозділу) поліції;

8) забезпечувати ефективне використання засобів зв'язку, технічних засобів та службового автотранспорту, їх належне зберігання⁴¹.

Спеціальні завдання чергових частин щодо реєстрації заяв та повідомлень про кримінальні правопорушення та інші події визначені наказом МВС України від 08.02.2019 № 100 «Про затвердження Порядку ведення єдиного обліку в органах (підрозділах) поліції заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення та інші події», відповідно до пункту 1 розділу II якого прийняття заяв (повідомлень) незалежно від місця і часу їх учинення, повноти отриманих даних, особи заявника здійснює цілодобово, безперервно та невідкладно орган (підрозділ) поліції, до якого надійшла така інформація⁴².

Зазначена норма дає підстави для висновку про те, що в якості суб'єкта прийняття заяв та повідомлень про кримінальні правопорушення нормотворцем визначено орган (підрозділ) поліції, до якого надійшла така інформація.

Аналогічний висновок можна зробити, на підставі пункту 2 розділу I цієї ж Інструкції, відповідно до якого прийняття та реєстрація заяв (повідомлень) розуміється, як отримання заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення та інші події та присвоєння їм порядкового номера уповноваженими службовими особами органів (підрозділів) поліції.

У цьому контексті, на нашу думку, потребує уточнення норма, визначена у пункті 1 розділу III цього наказу, в якому, в якості суб'єкта, уповноваженого на прийняття заяв та повідомлень про кримінальні правопорушення та інші події, визначено чергову службу, що, в контексті наказу МВС № 100/2019 року, є некоректним.

Таким чином, узагальнюючи норми, спрямовані на визначення завдань чергової служби у сфері організації оперативного реагування на повідомлення

⁴¹ Про затвердження Інструкції з організації реагування на заяви і повідомлення про кримінальні, адміністративні правопорушення або події та оперативного інформування в органах (підрозділах) Національної поліції України : наказ МВС України від 27 квітня 2020 року № 357. *Офіційний вісник України*. 2020. № 41. Ст. 1345.

⁴² Про затвердження Порядку ведення єдиного обліку в органах (підрозділах) поліції заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення та інші події : наказ МВС України від 08 лютого 2019 року № 100. *Офіційний вісник України*. 2019. № 26. Ст. 939.

про кримінальні правопорушення та інші події, варто зробити їх систематизацію за критерієм загального та спеціального.

Загальні завдання чергової служби закріплені у низці законодавчих актів, які визначають основоположні засади діяльності органів (підрозділів) Національної поліції у сфері охорони прав і свобод людини, забезпечення публічної безпеки і порядку, протидії злочинності.

Водночас, спеціальні завдання чергових частин, хоча і визначені єдиним суб'єктом публічного адміністрування в особі Міністерства внутрішніх справ, відзначаються несистематизованістю, оскільки містяться у різних нормативно-правових актах.

Виходячи із зазначених завдань, можна встановити функції чергових частин, які визначають основні напрямки їх діяльності. При цьому, в науці адміністративного права підходи до визначення функцій публічного адміністрування відзначаються різноманітністю підходів.

Наприклад, на переконання К. Бугайчука, функції слід розуміти як складники змісту управлінської діяльності, що відображають окремі напрями (види) цієї діяльності, включаючи відносно самостійні групи якісно однорідних дій керуючого суб'єкта. Функції – це відносно самостійні складники змісту управлінської діяльності, які характеризуються якісною однорідністю дій і цільовою спрямованістю⁴³. Сформульований К. Бугайчуком підхід щодо розуміння функцій публічного адміністрування дозволяє виокремити їх сутнісні ознаки, до числа яких належить: систематизованість; цільова спрямованість; обумовленість завданнями публічного адміністрування у певній сфері суспільних відносин; наявність суб'єктів, наділених повноваженнями щодо реалізації зазначених функцій.

Окреслені ознаки функцій публічного адміністрування проявляються у понятті цього правового феномену, запропонованому Є.І. Білокур, яка розкриває їх зміст, як відносно самостійних та однорідних складових змісту державно-управлінської діяльності, які відображають окремі напрями цієї діяльності, здійснюються уповноваженими органами (посадовими особами) державного управління і спрямовані на забезпечення виконання цілей і завдань державного управління»⁴⁴.

Спираючись на проаналізовані наукові підходи щодо змісту функцій публічного адміністрування, а також норми наказу МВС № 440/2017 року, сукупність функцій поліцейської діяльності чергових частин, можна розділити на три групи, а саме: а) координаційні функції щодо оперативного управління силами й засобами органів (підрозділів) поліції, закладів освіти тощо; б) реєстраційні функції щодо прийняття та реєстрації заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення та інші події; в) контрольні функції, спрямовані на здійснення контролю за нарядами поліції, які перебувають в оперативному підпорядкуванні оперативного чергового, а також зберіганням та експлуатацією озброєння.

⁴³ Бугайчук К. Функції публічного адміністрування в органах Національної поліції України: поняття та класифікація. *Підприємництво, господарство і право*. 2018. № 5. С. 113.

⁴⁴ Білокур Є. І. Функції державного управління: поняття, особливості, правове регулювання : дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Одеса, 2015. С. 166.

Також, вважаємо за доцільне окремо зупинитися на повноваженнях чергових частин, які на законодавчому рівні лише частково закріплені у статті 23 Закону України «Про Національну поліцію», відповідно до пункту 5 частини 1 якої, поліція здійснює своєчасне реагування на заяви та повідомлення про кримінальні, адміністративні правопорушення або події. Варто наголосити, що, на переконання авторського колективу науково-практичних рекомендацій, вказана норма не в повному обсязі відображає зміст діяльності чергових частин. *Наприклад, жодним чином у статті 23 коментованого закону не відображено повноваження поліції щодо прийняття та реєстрації заяв та повідомлень громадян; не закріплено компетенцію поліції щодо забезпечення оперативного управління силами і засобами органів (підрозділів) поліції, що безпосередньо пов'язано із діяльністю чергових частин.*

Представляється, що вказані недоліки правового регулювання мають бути усунуті, шляхом доповнення статті 23 Закону України «Про Національну поліцію», з урахуванням вищевказаних пропозицій.

Також, представляється доцільним внести зміни до пункту 2 розділу I Інструкції, затвердженої наказом № 440/2017 року, виключивши чергові частини закладів освіти з переліку структурних елементів чергової служби органів (підрозділів) Національної поліції України.

Таким чином, на підставі аналізу загальних та спеціальних завдань, напрямів діяльності, а також повноважень, як структурних елементів адміністративно-правового статусу чергових частин органів (підрозділів) Національної поліції, можна зробити висновок, що зазначені підрозділи поліції є основним елементом оперативного управління в системі Національної поліції.

У той же час, успішне вирішення завдань з охорони прав і свобод людини, забезпечення публічної безпеки і порядку, протидії злочинності тощо, можливе лише за умови належного адміністративно-правового регулювання адміністративно-правового статусу чергових частин.

З огляду на те, що на теперішній час структурні елементи адміністративно-правового статусу чергових частин закріплені в різних наказах Міністерства внутрішніх справ, актуалізується питання щодо їх систематизації в рамках єдиного відомчого нормативно-правового акту. Крім того, доцільним вбачається доповнення переліку повноважень поліції, визначених статтею 23 Закону України «Про Національну поліцію», з урахуванням напрямів діяльності чергових частин.

2.2. Поняття та структура адміністративно-правового статусу оперативного чергового, характеристика його елементів

Необхідність наукового аналізу проблеми сутності, змісту та структури адміністративно-правового статусу оперативного чергового визначена, насамперед, призначенням його діяльності щодо забезпечення негайного і ефективного реагування на зміни у оперативній обстановці на території

обслуговування відповідним підрозділом Національної поліції, що набуває особливого значення у період воєнного стану і знайшло закріплення у змінах до Закону України «Про Національну поліцію». Поряд із цим, з метою вдосконалення правового статусу Національної поліції та забезпечення належної реалізації завдань і функцій під час воєнного стану повноваження значно розширені, у тому числі і ті, що стосуються оперативного чергового. Зокрема, крім здійснення прийому екстрених викликів за скороченим телефонним номером 102, оброблення та використання інформації, переданої поліції постачальниками електронних комунікаційних мереж та/або послуг у випадках та порядку, передбачених Законом України «Про електронні комунікації» (п.5-1 ч.1 ст.23 Закону України «Про Національну поліцію»⁴⁵), передбачено виконання суто управлінських повноважень щодо оперативного управління силами й засобами, що перебувають у підпорядкуванні поліції, під час учинення резонансних кримінальних правопорушень чи надзвичайних ситуацій, які поширюються на території декількох регіонів держави (Підпункт 2 пункту 2 розділу II Наказу МВС України «Про затвердження Інструкції з організації діяльності чергової служби органів (підрозділів) Національної поліції України» від 23.05.2017 №440⁴⁶ (далі – Наказ 440)), зміни у організаційній структурі чергової служби (Пункт 3 розділу I Наказу 440), посилення технічного забезпечення та забезпечення вогнепальною зброєю, боєприпасами, спеціальними засобами, засобами індивідуального захисту, засобами зв'язку чергових частин органів (підрозділів) поліції та закладів освіти (абзац перший пункту 6 розділу I Наказу 440) та інші.

Звернення до сучасних наукових робіт дозволяє виділити дисертаційне дослідження С. В. Васюк, присвячене проблемі адміністративно-правового статусу підрозділів організаційно-аналітичного забезпечення та оперативного реагування Національної поліції України (Львів, 2022). Дослідниця пропонує розглядати адміністративно-правовий статус підрозділів організаційно-аналітичного забезпечення та оперативного реагування Національної поліції України як систему визначених нормативно-правовими актами цілей, принципів, завдань, функцій, структурно-організаційних і компетенційних елементів, які в сукупності дають змогу цим суб'єктам здійснювати оперативне реагування на повідомлення про кримінальні, адміністративні правопорушення або події, аналіз, планування, контроль та узгодження діяльності уповноважених підрозділів Національної поліції з питань забезпечення публічної безпеки і порядку, охорони прав і свобод людини, інтересів суспільства і держави, протидії злочинності, а також надання поліцейських послуг⁴⁷.

Запропонований дослідницею підхід щодо визначення адміністративно-правового статусу підрозділів організаційно-аналітичного забезпечення та

⁴⁵ Про Національну поліцію: Закон України від 02 лютого 2015 року № 580-VIII. *Відомості Верховної Ради*. 2015. № 40-41. Ст. 379.

⁴⁶ Про затвердження Інструкції з організації діяльності чергової служби органів (підрозділів) Національної поліції України : наказ МВС України від 23 травня 2017 року № 440. *Офіційний вісник України*. 2017. № 56. Ст. 1656.

⁴⁷ Васюк С.В. Адміністративно-правовий статус підрозділів організаційно-аналітичного забезпечення та оперативного реагування Національної поліції України: дис. на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 Право. Львівський державний університет внутрішніх справ. Львів, 2022. С. 24.

оперативного реагування Національної поліції України може бути врахований при обґрунтуванні поняття та структури адміністративно-правового статусу оперативного чергового, що має відобразити специфіку мети та призначення діяльності оперативного чергового, а також похідного характеру статусу від загального правового статусу поліцейського.

Правовий статус поліцейського відображає особливості його правового становища і полягає у наявності, поряд із загальним правовим статусом особи, додаткових прав, обов'язків та гарантій, передбачених законодавством. Поліцейський наділений спеціальним правовим статусом, особливості якого безпосередньо впливають з призначення функціонування Національної поліції взагалі та чергової служби Департаменту організаційно-аналітичного забезпечення та оперативного реагування Національної поліції України (далі - ДООЗОР) та є похідним від їх статусу.

Таким чином, правовий статус оперативного чергового характеризується наявністю:

- загального правового статусу особи, який є базовим і визначений Конституцією України. Мова йде про загальний конституційний статус людини і громадянина та про загальні суб'єктивні громадянські права та обов'язки;
- спеціального правового статусу, похідного від правового статусу Національної поліції та чергової служби Департаменту організаційно-аналітичного забезпечення та оперативного реагування, в якій проходить службу, і складається з прав та обов'язків, відповідно посаді (службові права та обов'язки), а також обмежень, передбачених антикорупційним законодавством та обмежень, обумовлених особливостями службової діяльності.

Права оперативного чергового - зумовлені Конституцією України, профільними законами, підзаконними нормативно-правовими актами, прийнятими на виконання приписів законодавчих актів, правові можливості і свободи професійної діяльності у черговій службі, які охороняються державою.

Основні права і свободи людини й громадянина закріплені в Конституції України, їх перелік не підлягає обмеженню. Разом з тим, реалізація окремих прав є обмеженою для особи, яка обіймає посаду поліцейського. Так, поліцейський не має права займатися підприємницькою діяльністю, права на страйк, вчиняти дії, що демонструють його політичні погляди тощо.

Характеризуючи правовий статус оперативного чергового, слід звертатись, насамперед, до приписів чинного законодавства, яке регулює правовий статус Національної поліції та чергової частини.

Так, чч. 1, 2 ст. 59 Закону України «Про Національну поліцію» передбачено, що служба в поліції є державною службою особливого характеру, яка є професійною діяльністю поліцейських з виконання покладених на поліцію повноважень. Час проходження служби в поліції зараховується до страхового стажу, стажу роботи за спеціальністю, а також до стажу державної служби.

Виходячи зі змісту зазначеної правової норми, служба в поліції є такою, що може бути визначена як «служба державі». Саме у такому значенні можна розуміти слова «державна служба особливого характеру»⁴⁸.

Обмеження, які поширюються на поліцейських, визначені не тільки Законом України «Про Національну поліцію», а й Законом України «Про запобігання корупції» та іншими законами України (ч. 1 ст. 61 Закону України «Про Національну поліцію»).

Відповідно ч. ч. 2 – 5 ст. 61 Закону України «Про Національну поліцію», не може бути поліцейським:

- 1) особа, визнана недієздатною або обмежено дієздатною;
- 2) особа, засуджена за умисне вчинення тяжкого та особливо тяжкого злочину, у тому числі судимість якої погашена чи знята у визначеному законом порядку;
- 3) особа, яка має непогашену або незняту судимість за вчинення кримінального правопорушення, крім реабілітованої;
- 4) особа, щодо якої було припинено кримінальне провадження з нереабілітуючих підстав;
- 5) особа, до якої були застосовані заходи адміністративної відповідальності за вчинення адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією;
- 6) особа, яка відмовляється від процедури спеціальної перевірки під час прийняття на службу в поліції або від процедури оформлення допуску до державної таємниці, якщо для виконання нею службових обов'язків потрібен такий допуск;
- 7) особа, яка має захворювання, що перешкоджає проходженню служби в поліції. Перелік захворювань, які перешкоджають проходженню служби в поліції, затверджується Міністерством внутрішніх справ України спільно з центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері охорони здоров'я;
- 8) особа, яка втратила громадянство України та/або має громадянство (підданство) іноземної держави, або особа без громадянства;
- 9) особа, яка надала завідомо неправдиву інформацію під час прийняття на службу в поліції.

За поліцейськими зберігаються всі права, визначені для громадян України Конституцією та законами України, крім обмежень, встановлених Законом України «Про Національну поліцію» та іншими законами України.

Встановлено пряму заборону поліцейському бути членом політичної партії, а також організувати страйки та брати участь у страйках.

Статтею 62 Закону України «Про Національну поліцію» чітко встановлено, що поліцейський під час виконання покладених на поліцію повноважень є представником держави. Звідси – такі гарантії його професійної діяльності:

- обов'язковість виконання всіма фізичними та юридичними особами законних вимог поліцейських;

⁴⁸ Сопілко І., Рябченко О. Адміністративна діяльність правоохоронних органів: навчальний посібник. Київ-Одеса : Фенікс, 2022. С. 56.

- заборона втручання в законну діяльність;
- заборона покладання на поліцейського обов'язків, не передбачених законом;
- відповідальність за втручання в діяльність поліцейського, перешкоджання його законній діяльності, вчинення будь-яких інших незаконних дій стосовно поліцейського та інші гарантії⁴⁹.

Серед правообмежень і заборон для поліцейських наведено ті, що передбачені Законом України «Про запобігання корупції» від 14.10.2014 р. № 1700-VII⁵⁰:

- 1) обмеження щодо використання службових повноважень чи свого становища (ст. 22);
- 2) обмеження щодо одержання подарунків (ст. 23);
- 3) обмеження щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності (ст. 25);
- 4) обмеження після припинення діяльності у Національній поліції (відповідно ст. 26);
- 5) обмеження спільної роботи близьких осіб (ст. 27).

Обмеження щодо використання службових повноважень чи свого становища стосується заборони використання своїх службових повноважень або свого становища та пов'язаних з цим можливостей з метою одержання неправомірної вигоди для себе чи інших осіб, у тому числі використання будь-якого державного чи комунального майна або коштів в приватних інтересах.

Обмеження щодо одержання подарунків полягає у забороні безпосередньо або через інших осіб вимагати, просити, одержувати подарунки для себе чи близьких їм осіб від юридичних або фізичних осіб:

- 1) у зв'язку зі здійсненням такими особами діяльності, пов'язаної з виконанням функцій держави;
- 2) якщо особа, яка дарує, перебуває в підпорядкуванні такій особі⁵¹.

Поліцейські можуть приймати подарунки, які відповідають загально визнаним уявленням про гостинність, крім випадків, передбачених вище, якщо вартість таких подарунків не перевищує одного прожиткового мінімуму для працездатних осіб, встановленого на день прийняття подарунка, одноразово, а сукупна вартість таких подарунків, отриманих від однієї особи (групи осіб) протягом року, не перевищує двох прожиткових мінімумів, встановлених для працездатної особи на 1 січня того року, в якому отримано подарунки. Обмеження щодо вартості подарунків не поширюється на подарунки, які даруються близькими особами; одержуються як загальнодоступні знижки на товари, послуги, загальнодоступні виграші, призи, премії, бонуси.

⁴⁹ Там само. С. 57.

⁵⁰ Про запобігання корупції: Закон України від 14 жовтня 2014 року № 1700-VII. *Відомості Верховної Ради України*. 2014. № 49. Ст. 2056; Сопілко І., Рябченко О. Адміністративна діяльність правоохоронних органів: навчальний посібник. Київ-Одеса : Фенікс, 2022. С. 65-66.

⁵¹ Сопілко І., Рябченко О. Адміністративна діяльність правоохоронних органів: навчальний посібник. Київ-Одеса : Фенікс, 2022. С. 66.

Поліцейський у разі надходження пропозиції щодо неправомірної вигоди або подарунка, незважаючи на приватні інтереси, зобов'язані невідкладно вжити таких заходів:

- 1) відмовитися від пропозиції;
- 2) за можливості ідентифікувати особу, яка зробила пропозицію;
- 3) залучити свідків, якщо це можливо, у тому числі з числа співробітників;
- 4) письмово повідомити про пропозицію безпосереднього керівника (за наявності) або керівника відповідного органу, підприємства, установи, організації, спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції⁵².

Якщо така особа виявила у своєму службовому приміщенні чи отримала майно, що може бути неправомірною вигодою, або подарунок, вона зобов'язана невідкладно, але не пізніше одного робочого дня, письмово повідомити про цей факт свого безпосереднього керівника або керівника відповідного органу, підприємства, установи, організації. Про виявлення майна, що може бути неправомірною вигодою, або подарунка складається акт, який підписується особою, котра виявила неправомірну вигоду або подарунок, та її безпосереднім керівником або керівником відповідного органу, підприємства, установи, організації⁵³.

Про обмеження щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності слід зазначити наступне. Поліцейським забороняється⁵⁴:

- 1) займатися іншою оплачуваною (крім викладацької, наукової і творчої діяльності, медичної практики, інструкторської та суддівської практики зі спорту) або підприємницькою діяльністю;
- 2) входити до складу правління, інших виконавчих чи контрольних органів, наглядової ради підприємства або організації, що має на меті одержання прибутку (крім випадків, коли особи здійснюють функції з управління акціями (частками, паями), що належать державі або територіальній громаді, та представляють інтереси держави або територіальної громади в раді (спостережній раді), ревізійній комісії господарської організації).

У разі звільнення поліцейського або якщо поліцейський іншим чином припинив діяльність, встановлено такі заборони⁵⁵:

- 1) протягом року з дня припинення відповідної діяльності укладати трудові договори (контракти) або вчиняти правочини у сфері підприємницької діяльності з юридичними особами приватного права або фізичними особами – підприємцями, якщо особи протягом року до дня припинення виконання функцій держави здійснювали повноваження з контролю, нагляду, підготовки чи прийняття відповідних рішень щодо діяльності цих юридичних осіб або фізичних осіб – підприємців. Порушення такого обмеження є підставою для припинення відповідного договору;

⁵² Сопілко І., Рябченко О. Адміністративна діяльність правоохоронних органів: навчальний посібник. Київ-Одеса : Фенікс, 2022. С. 66-67.

⁵³ Там само. С.67.

⁵⁴ Там само. С. 67.

⁵⁵ Там само. С.67-68.

2) розголошувати або використовувати в інший спосіб у своїх інтересах інформацію, яка стала відома у зв'язку з виконанням службових повноважень, крім випадків, встановлених законом;

3) протягом року з дня припинення відповідної діяльності представляти інтереси будь-якої особи у справах (у тому числі в тих, що розглядаються в судах), в яких іншою стороною є орган, підприємство, установа, організація, в якому (яких) вони працювали на момент припинення зазначеної діяльності. Правочини у сфері підприємницької діяльності, вчинені з порушенням цього обмеження, можуть бути визнані недійсними.

У разі виявлення порушень цього обмеження Національне агентство з питань запобігання корупції звертається до суду для припинення трудового договору (контракту), визнання правочину недійсним.

Передбачено також обмеження спільної роботи близьких осіб, які стосуються заборони мати у прямому підпорядкуванні близьких їм осіб або бути прямо підпорядкованими у зв'язку з виконанням повноважень близьким їм особам.

Особи, які претендують на зайняття посад служби в Національній поліції, зобов'язані повідомити керівництво органу, на посаду в якому вони претендують, про працюючих у цьому органі близьких їм осіб. Це обмеження не поширюється на осіб, які працюють у сільських населених пунктах (крім тих, що є районними центрами), а також у гірських населених пунктах. У разі виникнення обставин, за яких має місце підпорядкування близьких осіб, відповідні особи вживають заходів щодо усунення таких обставин у п'ятнадцятиденний строк. Якщо в зазначений строк ці обставини добровільно не усунуто, відповідні особи або близькі їм особи в місячний строк з моменту виникнення обставин підлягають переведенню в установленому порядку на іншу посаду, яка виключає пряме підпорядкування. У разі неможливості такого переведення особа, яка перебуває у підпорядкуванні, підлягає звільненню із займаної посади⁵⁶.

Адміністративно-правовий статус оперативного чергового характеризується:

- порядком призначення на посади, проходження та звільнення зі служби;
- порядком присвоєння спеціальних звань, відповідно Закону України «Про Національну поліцію», Наказу МВС України «Про затвердження Порядку присвоєння спеціальних звань поліції та позбавлення спеціальних звань» від 12.03.2016 №177, Наказу МВС України «Про затвердження Порядку підготовки та видання наказів щодо проходження служби в поліції» від 23.11.2016 №1235;
- наявністю спеціальних прав і обов'язків, які диференціюються залежно від органу (підрозділу) поліції, в якому оперативний черговий проходить службу (у черговій частині апарату поліції, у черговій частині ГУНП, у черговій частині ТВП), що спирається на положення Наказу МВС України «Про затвердження Інструкції з організації діяльності чергової служби органів (підрозділів) Національної поліції України» від 23.05.2017 №440.

⁵⁶ Там само. С. 68.

Обов'язковою процедурою, характерною для набуття правового статусу поліцейського, є складання Присяги поліцейського. Статус поліцейського підтверджено службовим посвідченням та спеціальним жетоном (ст. 17 Закону України «Про Національну поліцію»).

Першу групу процедур становлять процедури призначення на посади та проходження служби в поліції.

Порядок добору на службу в Національну поліцію має наступні особливості⁵⁷:

- встановлено компетенцію посадових осіб поліції щодо призначення на посади та звільнення з посад (посадові особи органів (закладів, установ) поліції відповідно до номенклатури посад, яку затверджує Міністерство внутрішніх справ України, відповідно до ч. 1 ст. 47, ч. 1 ст. 48 Закону України «Про Національну поліцію»);

- передбачено вимоги до кандидатів на службу в поліції та випадки, коли особи не можуть бути прийняті на службу в поліцію (на службу в поліції можуть бути прийняті громадяни України віком від 18 років, які мають повну загальну середню освіту, незалежно від раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, які володіють українською мовою). Окремо встановлено, що вимоги щодо рівня фізичної підготовки для поліцейських і кандидатів, які вступають на службу в поліції, затверджує Міністерство внутрішніх справ України (ст. 49 Закону України «Про Національну поліцію»). Встановлено випадки, коли особи не можуть бути прийняті на службу в поліцію, незалежно від професійних та особистих якостей, рівня фізичної підготовки та стану здоров'я: відмова взяти на себе зобов'язання дотримуватись обмежень та/або від складання Присяги поліцейського, визначених законом; якщо вони є звільненими або мали бути звільнені з посад на підставі Закону України «Про очищення влади» (ч. 3 ст. 49 Закону України «Про Національну поліцію»);

- встановлено процедури добору на посади в поліцію, якими передбачено перевірку кандидатів на предмет: визначення стану здоров'я, рівня фізичної підготовки, психофізіологічного рівня, виявлення алкогольної, наркотичної та токсичної залежності. Така перевірка проводиться в порядку, визначеному Міністерством внутрішніх справ України. У разі згоди громадянина України, який бажає вступити на службу в поліцію, проводиться перевірка на поліграфі. Крім цього встановлено необхідність проведення спеціальної перевірки, порядок проведення якої визначається законом та іншими нормативно-правовими актами;

- визначено суб'єкт добору (конкурсу) – постійна поліцейська комісія, та передбачено порядок її формування (ч. 1 ст. 51 Закону України «Про Національну поліцію»);

- встановлено типовий порядок проведення конкурсу на службу до поліції та/або зайняття вакантної посади, що затверджується Міністром внутрішніх

⁵⁷ Сопілко І., Рябченко О. Адміністративна діяльність правоохоронних органів: навчальний посібник. Київ-Одеса : Фенікс, 2022. С.70-72.

справ України (ч.ч. 1,5 ст. 52, ч. 1 ст. 53 Закону України «Про Національну поліцію»).

Відповідно ст. 56 Закону України «Про Національну поліцію», процедура призначення на вакантну посаду поліцейського призначається застосовується щодо переможця конкурсу в разі його проведення. Початок службових відносин щодо служби в поліції починає перебіг з дня видання наказу про призначення на посаду.

Процедури атестування поліцейських здійснюється у наступних випадках: 1) призначення на вищу посаду, якщо заміщення цієї посади здійснюється без проведення конкурсу; 2) вирішення питання про переміщення на нижчу посаду через службову невідповідність; 3) вирішення питання про звільнення зі служби в поліції через службову невідповідність. Суб'єкт атестування – атестаційна комісія органів (закладів, установ) поліції, що створюються їх керівниками. Порядок проведення атестування затверджується Міністром внутрішніх справ України (ст. 57 Закону України «Про Національну поліцію»)⁵⁸.

Встановлено такі спеціальні звання поліцейських (ст. 80 Закону України «Про Національну поліцію»):

1) спеціальні звання молодшого складу:

- рядовий поліції,
- капрал поліції,
- сержант поліції,
- старший сержант поліції;

2) спеціальні звання середнього складу:

- молодший лейтенант поліції,
- лейтенант поліції,
- старший лейтенант поліції,
- капітан поліції,
- майор поліції,
- підполковник поліції,
- полковник поліції;

3) спеціальні звання вищого складу поліції:

- генерал поліції третього рангу,
- генерал поліції другого рангу,
- генерал поліції першого рангу.

Порядок звільнення зі служби характеризується наступними особливостями. Так, у ст. 77 Закону України «Про Національну поліцію» передбачено, що поліцейський звільняється зі служби в поліції, а служба в поліції припиняється⁵⁹:

1) у зв'язку із закінченням строку контракту;

2) через хворобу – за рішенням медичної комісії про непридатність до служби в поліції;

3) за віком – у разі досягнення встановленого для нього цим Законом граничного віку перебування на службі в поліції;

⁵⁸ Там само. С. 72.

⁵⁹ Там само. С. 77-78.

- 4) у зв'язку зі скороченням штатів або проведенням організаційних заходів;
- 5) через службову невідповідність;
- 6) у зв'язку з реалізацією дисциплінарного стягнення у вигляді звільнення зі служби, накладеного відповідно до Дисциплінарного статуту Національної поліції України;
- 7) за власним бажанням;
- 8) у зв'язку з переходом у встановленому порядку на роботу до інших міністерств і відомств (організацій);
- 9) у зв'язку з прямим підпорядкуванням близькій особі;
- 10) у зв'язку з наявністю реального чи потенційного конфлікту інтересів, який має постійний характер і не може бути врегульований в інший спосіб;
- 11) у разі набрання законної сили рішенням суду щодо притягнення до відповідальності за вчинення адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією, або кримінального правопорушення, а також рішенням суду про визнання його активів або активів, набутих за його дорученням іншими особами, або в інших передбачених ст. 290 Цивільного процесуального кодексу України випадках, необґрунтованими та їх стягнення в дохід держави;
- 12) у зв'язку з набуттям громадянства або підданства іншої держави.

Днем звільнення зі служби в поліції вважається день видання наказу про звільнення або дата, зазначена в наказі про звільнення. День звільнення вважається останнім днем служби.

Узагальнення норм чинного законодавства, якими урегульовано умови, підстави та порядок звільнення з Національної поліції, дозволяють виділити такі загальні підстави⁶⁰:

- досягнення певного віку;
- завершення контракту;
- стан здоров'я;
- підстави, передбачені антикорупційним законодавством;
- смерть службовця правоохоронного органу.

До елементів адміністративно-правового статусу оперативного чергового доцільно віднести його правовий і соціальний захист.

Правовий і соціальний захист поліцейських, у тому числі при проходженні служби на посаді оперативного чергового, передбачений Конституцією України, а також Законом України «Про Національну поліцію».

На них поширюють дію закони України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» від 20.12.1991 р. № 2011-ХІІ, «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб» від 09.04.1992 р. № 2262-ХІІ.

Так, ч. 1 ст. 3 Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» встановлено, що його дія поширюється, у тому числі - на службовців правоохоронних органів та членів їх сімей⁶¹.

⁶⁰ Там само. С.82.

⁶¹ Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей : Закон України від 20 грудня 1991 року № 2011-ХІІ. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 15. Ст. 190.

Законом України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб» визначено умови, норми і порядок пенсійного забезпечення громадян України із числа осіб, які перебували, у тому числі – на службі в органах внутрішніх справ, Національній поліції⁶².

Правовий захист поліцейських забезпечується⁶³:

- заборонаю обмежень у правах і свободах, визначених законодавством України (термін «військовослужбовці» застосовано у значенні ч. 1 ст. 3 Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей»);

- гарантіями недоторканності особи (ст. 7 Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей»);

- якістю правового регулювання компетенції;

- визначенням у законах засобів реалізації правоохоронної функції на підставах, межах та у спосіб, необхідних для забезпечення досягнення цільового призначення функціонування Національної поліції;

- встановленими гарантіями професійної діяльності;

- гарантіями законності вступу на службу, її проходження, просування по службі, припинення та звільнення зі служби;

- способами належного захисту своїх прав, свобод, законних інтересів;

- правом утворювати професійні об'єднання та професійні спілки відповідно до Закону України «Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності» (зокрема, відповідно до ст. 104 Закону України «Про Національну поліцію»).

Соціальний захист поліцейських стосується⁶⁴:

- створення належних умов, які забезпечують реалізацію службовцями компетенції;

- визначення законом пільг, гарантій і компенсацій;

- встановленням і гарантуванням дотримання службового часу, часу відпочинку, відпусток;

- належної оплати праці та різних видів заохочень;

- належного медичного забезпечення, гарантій реалізації права на охорону здоров'я та медичну допомогу;

- належного житлового та соціально-побутового забезпечення;

- навчання та забезпечення підвищення рівня професійної компетентності;

- дієвих гарантій призначення та отримання грошової допомоги на підставах та у порядку, передбаченому законодавством;

- пенсійного забезпечення;

- соціальних гарантій у разі повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від них обставин, у старості, а також в інших випадках, передбачених законом.

⁶² Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб: Закон України від 09 квітня 1992 року № 2262-ХІІ. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 29. Ст. 399.

⁶³ Сопілко І., Рябченко О. Адміністративна діяльність правоохоронних органів: навчальний посібник. Київ-Одеса: Фенікс, 2022. С.83-84.

⁶⁴ Там само. С. 84-85.

- соціальних гарантій прав членів сімей (відповідно до ст. 18 Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» від 20.12.1991 р. № 2011-ХІІ).

Адміністративно-правовий статус оперативного чергового може бути визначений як сукупність встановлених чинним законодавством наступних елементів:

- призначення діяльності,
- завдання,
- функції,
- спеціальні права та обов'язки,
- правообмеження, передбачені антикорупційним законодавством, а також такі, які обумовлені службовою діяльністю,
- правовий і соціальний захист.

Підстави та порядок здійснення процедур призначення на посаду, проходження служби (службової кар'єри), звільнення зі служби обумовлені адміністративно-правовим статусом оперативного чергового.

Юридичну відповідальність оперативного чергового доцільно розглядати не як елемент адміністративно-правового статусу, а як один з видів юридичних гарантій законності його діяльності, враховуючи «зовнішній» порівняно із елементами адміністративно-правового статусу, характер здійснення.

Адміністративно-правовий статус оперативного чергового є похідним від загального правового статусу поліцейського.

2.3. Юридичні гарантії законності діяльності чергової частини та оперативного чергового

Принцип законності стосується ч.2 ст.8 Конституції України, яка разом із визнанням та забезпеченням дієвості принципу верховенства права регламентує принцип верховенства закону, оскільки проголошує, що «Конституція України має найвищу юридичну силу. Закони та інші нормативно-правові акти приймаються на основі Конституції України та повинні відповідати їй». Найбільш наочно принцип законності зафіксований у ч.2 ст. 19 Конституції України, де вказано, що «органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України»⁶⁵.

Виходячи з рішень Конституційного Суду України від 10.02.2000 р. № 2-рп, від 01.04.2008 р. № 4-рп/2008, зміст принципу законності розкривається у значенні засади діяльності органів законодавчої, виконавчої, судової влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових осіб, які діють тільки на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та

⁶⁵ Велика українська юридична енциклопедія: у 20 т.Х.: Право, 2016. Т.3: Загальна теорія права/ редкол.: О. В. Петришин (голова) та ін.; Нац. акад.прав.наук України; Ін-т держави і права імені В.М. Корецького НАН України; Нац.юрід.ун-т імені Ярослава Мудрого. 2017. С. 150-151.

законами України. Конституційний Суд України вказує, що неухильне додержання органами законодавчої, виконавчої та судової влади Конституції та законів України забезпечує реалізацію принципу поділу влади і є запорукою їх єдності, важливою передумовою стабільності, підтримання громадського миру і злагоди в державі⁶⁶.

Отже, конституційно-правову основу законності діяльності чергової частини та оперативного чергового становить вимога її здійснення на основі повноважень, встановлених нормативно-правовими актами, у їх межах та за процедурою, встановленою законодавством⁶⁷.

Гарантії законності діяльності чергової частини та оперативного чергового виступають запобіжниками порушення чинного законодавства та сприятимуть підвищенню довіри населення. Ефективну систему таких гарантій становлять, насамперед, правові заходи та засоби, які застосовуються з метою формування правового режиму законності діяльності чергової частини та оперативного чергового.

Серед вимог до гарантій законності зазначеної діяльності доцільно визначити наступні:

1) по-перше, такі гарантії повинні реалізовуватись незалежним суб'єктом, який не знаходиться у підпорядкуванні Національної поліції або взагалі не входить до її системи;

2) мета застосування гарантій законності полягає у відновленні дії принципу законності, а не покаранні посадової особи, яка винна у порушенні принципу законності;

3) у систему таких гарантій повинні входити заходи, які застосовуватимуться систематично (наприклад, контроль та нагляд), оскільки реалізація принципу законності діяльності чергової частини та оперативного чергового має відбуватися безперервно. Принцип законності проявляється не тільки як засіб правового захисту, а й у правомірній поведінці усіх учасників правовідносин – тих, які наділені спеціальною компетенцією здійснювати «невідкладні заходи із забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки та порядку, надання в межах, визначених законом, послуг з допомоги особам, які з особистих, економічних, соціальних причин або внаслідок надзвичайних ситуацій потребують такої допомоги»⁶⁸ і тих, які такою компетенцією не наділені. Виходячи з цього, вимога забезпечення законності діяльності чергової частини та оперативного чергового стосується реалізації основних завдань чергової служби органів (підрозділів) поліції відповідно до компетенції, недопущення незаконних дій

⁶⁶ У справі за конституційним поданням Верховного Суду України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень статті 69 Кримінального кодексу України (справа про призначення судом більш м'якого покарання) : Рішення Конституційного Суду України від 02 листопада 2004 року. *Офіційний вісник України*. 2004. № 45. Ст. 2975.; Вітвіцький С. С. Контроль як гарантія законності діяльності публічної адміністрації. дис. д.ю.н. 12.00.07. Дніпро: Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ., 2016. С. 154-155.

⁶⁷ Конституція України. Науково-практичний коментар/ редкол.: В. Я. Тацій (голова редкол.), О. В. Петришин (відп.секр.), Ю. Г. Барабаш та ін.; Нац. акад. прав. наук України. 2-ге вид., переробл. і доповн. Харків: Право, 2012. С. 142.

⁶⁸ Про затвердження Інструкції з організації діяльності чергової служби органів (підрозділів) Національної поліції України : наказ МВС України від 23 травня 2017 року № 440. *Офіційний вісник України*. 2017. № 56. Ст. 1656.

уповноваженими службовими особами чергової частини, а також застосування засобів реагування на порушення принципу законності.

Реалізація принципу законності діяльності чергової частини та оперативного чергового забезпечується не одним видом гарантій, а значною їх сукупністю, які утворюють відповідну систему.

Як правило у навчальній літературі гарантії законності поділяються на дві групи, однак називаються по-різному: загальні та спеціальні; об'єктивні умови та спеціальні юридичні засоби; загально-соціальні та юридичні; об'єктивні умови існування суспільства та спеціально вироблені державою і громадські засоби, що забезпечують реалізацію норм права усіма суб'єктами права⁶⁹.

В сучасній літературі обґрунтовується думка про структуру системи гарантій законності, яка має як загальні гарантії (економічні, політичні, морально-духовні, громадські), так і спеціально-юридичні, що охоплюють такі гарантії: удосконалення законодавства; внутрішньовідомчий і міжвідомчий контроль; діяльність державних органів, які безпосередньо стоять на сторожі законності; діяльність адвокатури; інститут скарг і заяв громадян⁷⁰.

Загальні гарантії мають об'єктивний характер і забезпечують правопорядок в державі. Загальні правові гарантії можуть існувати у вигляді: принципів, прав, обов'язків, відповідальності, юридичних фактів, контролю та нагляду. Крім того, до загальних правових гарантій можна віднести: стан законодавства, його стабільність і відповідність розвитку відносин у суспільстві, рівень юридичної техніки; рівень діяльності з попередження і припинення правопорушень, в тому числі заходів юридичної відповідальності; доступність і якість правосуддя; ефективність контролю за реалізацією правових актів⁷¹.

Спеціальні юридичні гарантії є частиною правових гарантій і безпосередньо стосуються засобів, заходів, способів забезпечення законності. Спеціальні юридичні гарантії доцільно поділити на регулятивні і охоронні.

Регулятивні спеціальні юридичні гарантії спрямовані на забезпечення постійного та неухильного впровадження принципу законності в діяльність чергової частини та оперативного чергового. До них доцільно віднести контроль і нагляд за: 1) дотриманням антикорупційного законодавства; 2) дотриманням службової дисципліни; 3) громадський контроль. Охоронні спеціальні юридичні гарантії законності діяльності чергової частини та оперативного чергового спрямовані на охорону і захист від порушень уповноваженими службовими особами чергової частини вимог законності та відновлення порушеного права. До таких гарантій слід віднести: 1) відносини відповідальності як уповноважених службових осіб чергової частини, так і фізичних осіб за порушення принципу законності під час реалізації уповноваженими службовими особами чергової частини основних завдань чергової служби у

⁶⁹ Музичук О. М. Поняття та зміст законності діяльності публічної адміністрації. *Право і Безпека. Науковий журнал*. 2010. № 1 (33). С. 56.

⁷⁰ Малихіна Я. А. Юридичні гарантії за трудовим законодавством. *Форум права*. 2007. № 2. С. 134; Колпаков В. К., Кузьменко О. В. Адміністративне право України : підручник. Київ: Юрінком Інтер, 2003. С. 144; Правове регулювання управлінської та правоохоронної діяльності у сфері оподаткування: колективна монографія / за заг. ред. проф. О. П. Рябченко. Харків: В деле, 2016. С.217-238.

⁷¹ Адміністративне право України. Академічний курс: підручник: у 2 т. ред.колегія: В. Б. Авер'янов (голова) та ін.; ТОВ «Видавництво «Юридична думка», 2007. Том 1. Загальна частина. С. 349-350.

межах компетенції; 2) адміністративне оскарження; 3) реалізацію права на звернення до адміністративного суду за захистом прав, свобод, законних інтересів від порушень з боку уповноважених службових осіб чергової частини⁷².

Серед зазначених регулятивних і охоронних юридичних гарантій законності діяльності чергової частини та оперативного чергового надано пріоритет дисциплінарній відповідальності уповноважених службових осіб чергової частини.

Загальне визначення поняття «дисциплінарне провадження в правоохоронних органах» передбачає розкриття його змісту як сукупності взаємопов'язаних процесуальних дій, які виконуються уповноваженими посадовими особами з метою визначення ступеня дотримання службової дисципліни та залежно від наявності відповідних підстав – застосування заохочень або дисциплінарних стягнень⁷³.

Сутність службової дисципліни в Національній поліції України, у тому числі – у чергових частинах, повноваження поліцейських та їхніх керівників з її дотримання, види заохочень і дисциплінарних стягнень, а також порядок їх застосування та оскарження, визначено Законом України «Про Дисциплінарний статут Національної поліції» від 15.03.2018 р. № 2337-VIII. Процедури проведення службового розслідування регламентовані відомчими нормативно-правовими актами – наказами. Так, «Порядок проведення службових розслідувань у Національній поліції» та «Положення про дисциплінарні комісії» затверджені наказом МВС України «Про реалізацію окремих положень Дисциплінарного статуту Національної поліції України» від 07.11.2018 р. № 893.

Законом України «Про Дисциплінарний статут Національної поліції» визначено, що службова дисципліна – це дотримання поліцейським Конституції та законів України, міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, актів Президента України і Кабінету Міністрів України, наказів Національної поліції України, нормативно-правових актів Міністерства внутрішніх справ України, Присяги поліцейського, наказів керівників.

Службова дисципліна ґрунтується на створенні необхідних організаційних і соціально-економічних умов для чесного, неупередженого і гідного виконання обов'язків поліцейського, на повазі до честі й гідності поліцейського, вихованні сумлінного ставлення до виконання обов'язків поліцейського шляхом зваженого застосування методів переконання, заохочення та примусу.

Службова дисципліна крім основних обов'язків поліцейського, визначених у ст. 18 Закону України «Про Національну поліцію», зобов'язує поліцейського:

1) бути вірним Присязі поліцейського, мужньо і вправно служити народу України;

⁷² Правове регулювання управлінської та правоохоронної діяльності у сфері оподаткування: колективна монографія / за заг. ред. проф. О. П. Рябченко. Харків: В деле, 2016. С. 217-238.

⁷³ Велика українська юридична енциклопедія: у 20 т. Харків: Право, 2016. Т. 5: Адміністративне право / редкол.: Ю. П. Битяк (голова) та ін.; Нац. акад. прав. Наук України; Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України; Нац. Юрид. Ун-т ім. Ярослава Мудрого. 2020. С. 311.

2) знати закони, інші нормативно-правові акти, що визначають повноваження поліції, а також свої посадові (функціональні) обов'язки;

3) поважати права, честь і гідність людини, надавати допомогу та запобігати вчиненню правопорушень;

4) безумовно виконувати накази керівників, віддані (видані) в межах наданих їм повноважень та відповідно до закону;

5) вживати заходів для негайного усунення причин та умов, що ускладнюють виконання обов'язків поліцейського, негайно інформувати про це безпосереднього керівника;

6) утримуватися від дій, що перешкоджають іншим поліцейським виконувати їхні обов'язки, а також які підривають авторитет Національної поліції України;

7) утримуватися від висловлювань і дій, що порушують права людини або принижують честь і гідність людини;

8) знати і виконувати заходи безпеки під час несення служби, дотримуватися правил внутрішнього розпорядку;

9) підтримувати рівень своєї підготовки (кваліфікації), необхідний для виконання службових повноважень;

10) берегти службове майно, забезпечувати належний стан зброї та спеціальних засобів;

11) поважати честь і гідність інших поліцейських і працівників поліції, надавати їм допомогу та стримувати їх від вчинення правопорушень;

12) дотримуватися правил носіння однострою та знаків розрізнення;

13) сприяти керівникові в організації дотримання службової дисципліни, інформувати його про виявлені порушення, у тому числі вчинені іншими працівниками поліції;

14) під час несення служби поліцейському заборонено перебувати у стані алкогольного, наркотичного та/або іншого сп'яніння.

Керівник несе відповідальність за дотримання підлеглими службової дисципліни.

Заохочення є засобом підтримання службової дисципліни, що полягає у відзначенні поліцейського за успішне виконання ним обов'язків, а також за інші заслуги перед державою та суспільством.

До поліцейських можуть застосовуватися такі види заохочень:

1) дострокове зняття дисциплінарного стягнення;

2) занесення на дошку пошани;

3) заохочення грошовою винагородою;

4) заохочення цінним подарунком;

5) надання додаткової оплачуваної відпустки тривалістю до п'яти днів;

6) заохочення відомчими заохочувальними відзнаками Національної поліції України;

7) заохочення відомчими заохочувальними відзнаками Міністерства внутрішніх справ України;

8) дострокове присвоєння чергового спеціального звання;

9) присвоєння спеціального звання, вищого на один ступінь від звання, передбаченого займаною штатною посадою;

10) заохочення відомчою заохочувальною відзнакою Міністерства внутрішніх справ України «Вогнепальна зброя»;

11) заохочення відомчою заохочувальною відзнакою Міністерства внутрішніх справ України «Холодна зброя».

За мужність, відвагу, героїзм, особливі заслуги перед державою в боротьбі зі злочинністю, забезпечення публічної безпеки і порядку, зразкове виконання службових обов'язків може бути внесено подання про нагородження поліцейського державними нагородами України, відзнаками Верховної Ради України та Кабінету Міністрів України.

Заохочення застосовуються до поліцейських на підставі сукупної оцінки професійних якостей, результатів службової діяльності, ступеня службової активності, ініціативності та стану дотримання службової дисципліни на підставі подання про заохочення.

За порушення службової дисципліни поліцейські незалежно від займаної посади та спеціального звання несуть дисциплінарну відповідальність, згідно з Дисциплінарним статутом.

За вчинення адміністративних правопорушень поліцейські несуть дисциплінарну відповідальність відповідно до Дисциплінарного статуту Національної поліції, крім випадків, передбачених Кодексом України про адміністративні правопорушення.

Дисциплінарним проступком визнається протиправна винна дія чи бездіяльність поліцейського, що полягає в порушенні ним службової дисципліни, невиконанні чи неналежному виконанні обов'язків поліцейського або виходить за їх межі, порушенні обмежень та заборон, визначених законодавством для поліцейських, а також у вчиненні дій, що підривають авторитет поліції.

Дисциплінарне стягнення є засобом підтримання службової дисципліни, що застосовується за вчинення дисциплінарного проступку з метою виховання поліцейського, який його вчинив, для безумовного дотримання службової дисципліни, а також з метою запобігання вчиненню нових дисциплінарних проступків.

Дисциплінарне стягнення має індивідуальний характер та не застосовується до поліцейського, вина якого у вчиненні дисциплінарного проступку не встановлена у визначеному порядку або який діяв у стані крайньої необхідності чи необхідної оборони.

Перелік видів дисциплінарних стягнень, які застосовуються до поліцейських, у тому числі – до поліцейських, які проходять службу у черговій частині, виключний і передбачає такі види:

- 1) зауваження,
- 2) догана,
- 3) сувора догана,
- 4) попередження про неповну службову відповідність,
- 5) пониження у спеціальному званні на один ступінь,

- б) звільнення з посади,
- 7) звільнення зі служби в поліції.

З метою своєчасного, повного та об'єктивного з'ясування всіх обставин вчинення поліцейським дисциплінарного проступку, встановлення причин і умов його вчинення, вини, ступеня тяжкості дисциплінарного проступку, розміру заподіяної шкоди та для підготовки пропозицій щодо усунення причин вчинення дисциплінарних проступків проводиться службове розслідування.

Службове розслідування являє собою діяльність зі збирання, перевірки та оцінки матеріалів і відомостей про дисциплінарний проступок поліцейського. Призначається за письмовим наказом керівника, якому надані повноваження щодо застосування до поліцейського дисциплінарного стягнення.

Підставою для призначення службового розслідування є заяви, скарги та повідомлення громадян, посадових осіб, інших поліцейських, засобів масової інформації (далі – повідомлення), рапорти про вчинення порушення, що має ознаки дисциплінарного проступку, або безпосереднє виявлення ознак такого проступку посадовою особою поліції, за наявності достатніх даних, що вказують на ознаки дисциплінарного проступку.

Проведення службових розслідувань за фактом порушення поліцейським службової дисципліни здійснюють дисциплінарні комісії, які формуються з поліцейських і працівників поліції, які мають відповідні знання та досвід, необхідні для ефективного проведення службового розслідування.

Строк завершення - не пізніше одного місяця від дня його призначення керівником. Цей строк може бути продовжений, у разі потреби, за вмотивованим письмовим рапортом (доповідною запискою) голови дисциплінарної комісії, утвореної для проведення службового розслідування, наказом керівника, який призначив службове розслідування, або його прямим керівником, але не більше ніж на один місяць. Максимальний загальний строк проведення службового розслідування - 60 календарних днів. До цього строку не зараховується документально підтверджений час перебування поліцейського, стосовно якого проводиться службове розслідування, у відрядженні, на лікарняному (у період тимчасової непрацездатності) або у відпустці.

Гарантією законності процедур службового розслідування є передбачена правова можливість поліцейського реалізувати право на захист, що полягає в наданні йому можливості надавати письмові пояснення щодо обставин вчинення дисциплінарного проступку та докази правомірності своїх дій.

До прав поліцейського щодо якого проводиться службове розслідування належать: 1) надавати пояснення, подавати відповідні документи та матеріали, що стосуються обставин, які досліджуються; 2) подавати клопотання про отримання і залучення до матеріалів розслідування нових документів, отримання додаткових пояснень від осіб, які мають відношення до справи; 3) ознайомлюватися з матеріалами, зібраними під час проведення службового розслідування, робити їх копії за допомогою технічних засобів з урахуванням обмежень, передбачених Кримінальним процесуальним кодексом України, законами України «Про захист персональних даних», «Про державну

таємницю» та іншими; 4) подавати скарги на дії осіб, які проводять службове розслідування; 5) користуватися правничою допомогою.

Результат службового розслідування закріплюється у висновку, який має містити: 1) дату і місце складання, прізвище та ініціали, посаду і місце служби членів дисциплінарної комісії, що проводила службове розслідування; 2) підставу для призначення; 3) обставини справи, зокрема обставини вчинення поліцейським дисциплінарного проступку; 4) пояснення поліцейського щодо обставин справи; 5) пояснення інших осіб, яким відомі обставини справи; 6) пояснення безпосереднього керівника поліцейського щодо обставин справи; 7) документи та матеріали, що підтверджують та/або спростовують факт вчинення дисциплінарного проступку; 8) відомості, що характеризують поліцейського, а також про наявність або відсутність у нього дисциплінарних стягнень; 9) причини та умови, що призвели до вчинення проступку, вжиті або запропоновані заходи для їх усунення, обставини, що знімають з поліцейського звинувачення; 10) висновок щодо наявності або відсутності у діянні поліцейського дисциплінарного проступку, а також щодо його юридичної кваліфікації з посиланням на положення закону; 11) вид стягнення, який пропонується застосувати до поліцейського у разі наявності в його діянні дисциплінарного проступку.

Висновок підписується всіма членами дисциплінарної комісії, що проводила розслідування. Члени дисциплінарної комісії мають право на окрему думку, що викладається письмово і додається до висновку.

Під час визначення виду стягнення дисциплінарна комісія враховує характер проступку, обставини, за яких він був вчинений, особу порушника, ступінь його вини, обставини, що пом'якшують або обтяжують відповідальність, попередню поведінку поліцейського, його ставлення до служби.

Обставинами, що пом'якшують відповідальність поліцейського, визначено: 1) усвідомлення та визнання своєї провини у вчиненні дисциплінарного проступку; 2) попередня бездоганна поведінка; 3) високі показники виконання повноважень, наявність заохочень та державних нагород; 4) вжиття заходів щодо запобігання, відвернення або усунення негативних наслідків, які настали або можуть настати внаслідок вчинення дисциплінарного проступку, добровільне відшкодування завданої шкоди; 5) вчинення проступку під впливом погрози, примусу або через службову чи іншу залежність; 6) вчинення проступку внаслідок неправомірних дій керівника.

З метою застосування конкретного виду дисциплінарного стягнення можуть враховуватися й інші, не зазначені у ч. 4 ст.19 Закону України «Про Дисциплінарний статут Національної поліції» обставини, що пом'якшують відповідальність поліцейського.

До обставин, що обтяжують відповідальність поліцейського, належать: 1) вчинення дисциплінарного проступку у стані алкогольного, наркотичного та/або іншого сп'яніння; 2) вчинення дисциплінарного проступку повторно до зняття в установленому порядку попереднього стягнення; 3) вчинення дисциплінарного проступку умисно на підставі особистої неприязні до іншого поліцейського, службовця, у тому числі керівника, або помсти за дії чи рішення стосовно нього;

4) настання тяжких наслідків, у тому числі збитків, заподіяних вчиненням дисциплінарного проступку; 5) вчинення дисциплінарного проступку на підставі ідеологічної, релігійної, расової, етнічної, гендерної чи іншої нетерпимості.

За кожен дисциплінарний проступок не може застосовуватися більше одного дисциплінарного стягнення. Якщо поліцейський вчинив кілька дисциплінарних проступків, стягнення застосовується за сукупністю вчинених дисциплінарних проступків і враховується під час визначення виду дисциплінарного стягнення. У разі вчинення дисциплінарного проступку кількома поліцейськими дисциплінарне стягнення застосовується до кожного окремо. У разі вчинення поліцейським незначного проступку керівник може обмежитися його попередженням про необхідність дотримання службової дисципліни.

Дисциплінарне стягнення застосовується не пізніше одного місяця з дня виявлення дисциплінарного проступку і не пізніше шести місяців від дня його вчинення шляхом видання дисциплінарного наказу.

У разі проведення службового розслідування за фактом вчинення дисциплінарного проступку днем його виявлення вважається день затвердження висновку за результатами службового розслідування.

Перебування поліцейського на лікарняному (у період тимчасової непрацездатності) або у відпустці не перешкоджає застосуванню до нього дисциплінарного стягнення.

Дисциплінарне стягнення виконується негайно, але не пізніше місяця з дня його застосування, не враховуючи часу перебування поліцейського у відпустці, відрадженні або на лікарняному (у період тимчасової непрацездатності). Після закінчення зазначеного строку дисциплінарне стягнення не виконується.

Наказ про застосування до поліцейського дисциплінарного стягнення виконується шляхом його оголошення в органі (підрозділі) поліції та особистого ознайомлення поліцейського з ним. У разі відмови особи від ознайомлення з наказом про це складається акт.

Важливою гарантією законності здійснення службового розслідування є встановлене право поліцейського оскаржити застосоване до нього дисциплінарне стягнення. Строк оскарження встановлено місяць з дня його виконання (реалізації) шляхом подання рапорту до прямого керівника особи, яка застосувала дисциплінарне стягнення, а також шляхом звернення до суду в установленому порядку.

Під час воєнного стану процедури оскарження поліцейським наказу про дисциплінарне стягнення зазнали наступних змін:

- поліцейський має право протягом 3 днів звернутися до прямого керівника з рапортом про перегляд або скасування дисциплінарного стягнення (якщо це стосується звільнення з посади чи зі служби – то протягом 5 днів, але не пізніше видання наказу по особовому складу про виконання такого стягнення);

- розгляд рапорту здійснюється протягом 7 днів шляхом перевірки аргументів поліцейського (відповідь надсилається за тими ж правилами, що й наказ про дисциплінарне стягнення);

- протягом 15 днів з дня ознайомлення поліцейського з наказом він може оскаржити його до адміністративного суду⁷⁴.

На час дії воєнного стану була встановлена нова процедура проведення службового розслідування, яка передбачає:

- проведення службового розслідування у формі письмового провадження;
- можливість проведення як дисциплінарною комісією, так і однією особою, зокрема уповноваженим керівником (щодо керівників та заступників керівника Національної поліції – лише дисциплінарна комісія);
- встановлено строк проведення - протягом 15 днів (може бути продовжений ще на 15 днів)⁷⁵.

Зміни також стосуються процедур відсторонення поліцейського, а саме - у період дії воєнного стану на поліцейського, щодо якого здійснюється розслідування, може бути покладено тимчасове виконання обов'язків за іншою посадою, залежно від тяжкості дисциплінарного проступку та можливості виконання поліцейським своїх повноважень за іншою посадою впливати на хід розслідування (нагрудний знак, спеціальні засоби та зброя не вилучаються).

До особливостей застосування дисциплінарних стягнень у період воєнного стану належать:

- дисциплінарні проступки, пов'язані з перебуванням поліцейського на службі у стані алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння, а також з залишенням місця несення служби без поважних причин, не можуть вважатись незначними;

- протягом 10 днів з дня підписання наказу про дисциплінарну відповідальність особа, яка це зробила, має право пом'якшити або застосувати суворіше дисциплінарне стягнення, або звільнити від відповідальності, якщо для цього будуть підстави;

- у разі застосування до поліцейського інших заходів дисциплінарного впливу, не пов'язаних із застосуванням дисциплінарного стягнення, прямий керівник посадової особи, яка призначила службове розслідування, має право переглянути це рішення шляхом видання наказу про притягнення цього поліцейського до дисциплінарної відповідальності⁷⁶.

Важливою формою реалізації демократії є громадський контроль, який дає можливість населенню брати участь у державному управлінні, у вирішенні державних і суспільних справ, активно впливати на діяльність органів державної влади та місцевого самоврядування.

Громадський контроль – громадська оцінка ступеня виконання органами влади та іншими підконтрольними об'єктами їх соціальних завдань, дотримання певних соціальних норм. Його визначають як форму участі громадськості в управлінні для підвищення ефективності діяльності органів публічної влади, підприємств, установ і організацій, що надають соціальні послуги (А.С. Крупник). Провідним суб'єктом громадського контролю виступають

⁷⁴ Іщенко Ю., Марченко Н., Національна поліція в умовах воєнного стану: зміни в законодавстві. Право в умовах війни. URL: <https://law-in-war.org/nacziionalna-policzija-v-umovah-voeyennogo-stanu-zminy-v-zakonodavstvi/>.

⁷⁵ Там само.

⁷⁶ Там само.

різноманітні громадські об'єднання, які реалізуючи свої статутні завдання захищають інтереси своїх членів (Т.В. Панченко). Суб'єктами громадського контролю можуть виступати також окремі громадяни.

Відмінності громадського контролю від будь-якого іншого виду контролю:

- здійснюється громадськістю;
- предмет контролю стосується виконання соціальних завдань, безпосередньо пов'язаних із захистом і реалізацією прав і свобод громадян, задоволенням та узгодженням соціальних потреб та інтересів населення⁷⁷.

Правовим підґрунтям громадського контролю діяльності чергової частини виступають:

- Закон України «Про звернення громадян». Предмет регулювання - практична реалізація громадянами України наданого Конституцією України права вносити в органи державної влади, об'єднання громадян відповідно до їх статуту пропозиції про поліпшення їх діяльності, викривати недоліки в роботі, оскаржувати дії посадових осіб, державних і громадських органів, що дозволяє брати участь в управлінні державними справами, вдосконаленні діяльності суб'єктів публічної влади, юридичних осіб незалежно від форм власності, є ефективним засобом захисту своїх прав і законних інтересів та відновлення їх у разі порушення;

- Закон України «Про національну безпеку» від 21.06.2018 № 2469-VIII⁷⁸, в якому застосовано термін «демократичний цивільний контроль», зміст якого розкрито як «комплекс здійснюваних відповідно до Конституції і законів України правових, організаційних, інформаційних, кадрових та інших заходів для забезпечення верховенства права, законності, підзвітності, прозорості органів сектору безпеки і оборони та інших органів, діяльність яких пов'язана з обмеженням у визначених законом випадках прав і свобод людини, сприяння їх ефективній діяльності й виконанню покладених на них функцій, зміцненню національної безпеки України» (п.5 ч.1 ст.1). У цьому Законі окремий Розділ III присвячений питанням здійснення демократичного цивільного контролю за діяльністю сектору безпеки і оборони України у сфері національної безпеки і оборони. Статтею 10 зазначеного Закону урегульовано громадський нагляд, який, виходячи з приписів цього Закону, є комплексною формою цивільного контролю діяльності сектору безпеки і оборони, особливості якої визначені суб'єктом, який реалізує контрольну функцію. Встановлено, що громадяни України беруть участь у здійсненні цивільного контролю через громадські об'єднання, членами яких вони є, через депутатів місцевих рад, особисто шляхом звернення до Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини або до державних органів. Обмеження сфери громадського нагляду може бути виключно Законом України «Про державну таємницю». Громадським об'єднанням, зареєстрованим у встановленому законом порядку, гарантовано можливість: 1) отримувати від державних органів, зокрема від керівників

⁷⁷ Крупник А. С. Громадський контроль: сутність та механізми здійснення. *Теоретичні та прикладні питання державотворення*: on-line збірник наук. праць ОРІДУ НАДУ при Президентові України. 2007. № 1 URL: http://novyi-stryi.at.ua/gromkontrol/KRUPNYK_A_pro_grom_kontrol.pdf.

⁷⁸ Про національну безпеку: Закон України від 21 червня 2018 року № 2469-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2018. №31. Ст. 241.

складових сектору безпеки і оборони, інформацію з питань діяльності складових сектору безпеки і оборони, крім інформації з обмеженим доступом; 2) здійснювати дослідження з питань національної безпеки і оборони, публічно презентувати їх результати, створювати для цього громадські фонди, центри, колективи експертів тощо; 3) проводити громадську експертизу проектів законів, рішень, програм, представляти свої висновки і пропозиції для розгляду відповідним державним органам; 4) брати участь у громадських дискусіях та відкритих парламентських слуханнях з питань діяльності і розвитку сектору безпеки і оборони, питань правового і соціального захисту військовослужбовців та працівників розвідувальних та правоохоронних органів, зокрема звільнених у запас чи відставку, учасників бойових дій та членів їх сімей. Передбачено інформування суспільства через засоби масової інформації про питання національної безпеки і оборони, стан захисту національних інтересів України. Встановлено періодичність, але не рідше ніж раз на три роки, видання органами сектору безпеки і оборони «Білих книг» або інших аналітичних документів (оглядів, національних доповідей тощо);

- Закон України «Про доступ до публічної інформації», який «визначає порядок здійснення та забезпечення права кожного на доступ до інформації, що знаходиться у володінні суб'єктів владних повноважень, інших розпорядників публічної інформації, визначених цим Законом, та інформації, що становить суспільний інтерес». Метою Закону є забезпечення прозорості та відкритості суб'єктів владних повноважень і створення механізмів реалізації права кожного на доступ до публічної інформації (ч.1 ст.2 Закону). Статтею 1 цього ж Закону публічна інформація визначена як відображена та задокументована будь-якими засобами та на будь-яких носіях інформація, що була отримана або створена в процесі виконання суб'єктами владних повноважень своїх обов'язків, передбачених чинним законодавством, або яка знаходиться у володінні суб'єктів владних повноважень, інших розпорядників публічної інформації, визначених Законом України «Про доступ до публічної інформації». Жодних особливих норм обмеження доступу до публічної інформації в умовах воєнного стану законодавство не передбачає. Тож правила обмеження доступу до публічної інформації не змінилися, однак змінилися обставини, за яких їх мали б застосовувати, що визначає необхідність звернення для встановлення відкритості чи обмеження інформації до норм ст.ст. 5, 6, 15, 19, 22 Закону України «Про доступ до публічної інформації»⁷⁹;

– Закон України «Про громадські об'єднання» від 22.03.2012 № 4572-VI, яким надано право громадським об'єднанням звертатися у порядку, визначеному законом, до органів державної влади, органів влади Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування, їх посадових і службових осіб з пропозиціями (зауваженнями), заявами (клопотаннями), скаргами; одержувати у порядку, визначеному законом, публічну інформацію, що знаходиться у володінні суб'єктів владних повноважень, інших розпорядників

⁷⁹ Про доступ до публічної інформації: Закон України від 13 січня 2011 року №2939-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. №32. Ст. 314; Вашук-Огданська О.. Обмеження доступу до публічної інформації під час війни: про що говорить судова практика? Центр демократії та верховенства права. March 21, 2023. URL: <https://cedem.org.ua/analytics/dostupu-sudova-praktyka/>

публічної інформації; брати участь у порядку, визначеному законодавством, у розробленні проектів нормативно-правових актів, що видаються органами державної влади, органами влади Автономної Республіки Крим, органами місцевого самоврядування і стосуються сфери діяльності громадського об'єднання та важливих питань державного і суспільного життя. Громадські об'єднання зі статусом юридичної особи мають право брати участь у порядку, визначеному законодавством, у роботі консультативних, дорадчих та інших допоміжних органів, що утворюються органами державної влади, органами влади Автономної Республіки Крим, органами місцевого самоврядування для проведення консультацій з громадськими об'єднаннями та підготовки рекомендацій з питань, що стосуються сфери їхньої діяльності. Встановлено можливість залучення органами державної влади, органами влади Автономної Республіки Крим, органами місцевого самоврядування громадських об'єднань до процесу формування і реалізації державної політики, вирішення питань місцевого значення, зокрема, шляхом проведення консультацій з громадськими об'єднаннями стосовно важливих питань державного і суспільного життя, розроблення відповідних проектів нормативно-правових актів, утворення консультативних, дорадчих та інших допоміжних органів при органах державної влади, органах влади Автономної Республіки Крим, органах місцевого самоврядування, в роботі яких беруть участь представники громадських об'єднань (ст.ст.21, 22 Закону України «Про громадські об'єднання»⁸⁰);

- Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII «Про запобігання корупції». Статтею 21 надано право громадським об'єднанням, їх членам або уповноваженим представникам, а також окремим громадянам в діяльності щодо запобігання корупції: запитувати та одержувати від державних органів, органів влади Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування в порядку, передбаченому Законом України «Про доступ до публічної інформації», інформацію про діяльність щодо запобігання корупції; проводити, замовляти проведення громадської антикорупційної експертизи нормативно-правових актів та проектів нормативно-правових актів, подавати за результатами експертизи пропозиції до відповідних органів, отримувати від відповідних органів інформацію про врахування поданих пропозицій; здійснювати громадський контроль за виконанням законів у сфері запобігання корупції з використанням при цьому таких форм контролю, які не суперечать законодавству⁸¹.

Законом України «Про Національну поліцію» від 02.07.2015 № 580-VIII урегулюванню громадського контролю присвячений окремий Розділ VIII «Громадський контроль поліції»⁸². Формами громадського контролю передбачено:

⁸⁰ Про громадські об'єднання: Закон України від 22 березня 2012 року № 4572-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2013. №1. Ст. 1.

⁸¹ Про запобігання корупції: Закон України від 14 жовтня 2014 року № 1700-VII. *Відомості Верховної Ради України*. 2014. №49. Ст. 2056.

⁸² Про Національну поліцію: Закон України від 02 липня 2015 року № 580-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 40-41. Ст. 379.

- щорічний звіт про діяльність поліції (з метою інформування громадськості про діяльність поліції керівник поліції та керівники територіальних органів поліції раз на рік готують та опубліковують на офіційних веб-порталах органів поліції звіт про діяльність поліції, відповідно ст.86 Закону України «Про Національну поліцію»);

- прийняття резолюції недовіри керівнику органу (підрозділу) поліції (Верховна Рада Автономної Республіки Крим, Київська та Севастопольська міські ради, обласні, районні та міські ради мають право за результатами оцінки діяльності органу поліції на території відповідно Автономної Республіки Крим, міст Києва та Севастополя, відповідної області, району або міста своїм рішенням прийняти резолюцію недовіри керівнику відповідного органу (підрозділу) поліції, що є підставою для звільнення його із займаної посади, відповідно ч.1 ст.87 Закону України «Про Національну поліцію»);

- відкриті зустрічі з представниками органів місцевого самоврядування, систематичне інформування громадськості про стан правопорядку, заходи, які вживаються щодо попередження правопорушень (проводять керівники територіальних органів поліції, відповідно ст.88 Закону України «Про Національну поліцію»);

- підготовка та виконання спільних проектів, програм та заходів для задоволення потреб населення та покращення ефективності виконання поліцією покладених на неї завдань (ст.89 Закону України «Про Національну поліцію»);

- залучення представників громадськості до спільного розгляду скарг на дії чи бездіяльність поліцейських та до перевірки інформації про належне виконання покладених на них обов'язків відповідно до законів та інших нормативно-правових актів України (ст.90 Закону України «Про Національну поліцію»).

Відповідно ст.91 Закону України «Про Національну поліцію», під час дії воєнного стану громадський контроль за діяльністю поліції, визначений статтями 86 - 88 та 90 цього Закону, не здійснюється. Тобто під час воєнного стану не може бути річного звіту про діяльність поліції; прийняття резолюції недовіри керівникам поліції; зустрічей з органами місцевого самоврядування та населенням; залучення громадськості до розгляду скарг на дії чи бездіяльність поліцейських⁸³.

Отже, до форм громадського контролю, які можуть застосовуватись у мирний час, слід віднести:

- звернення громадян;
- громадський нагляд – комплексна форма, яка стосується: звернення до уповноважених суб'єктів, отримання інформації щодо діяльності сектору безпеки і оборони, здійснення досліджень, проведення громадської експертизи, участі у громадських дискусіях та відкритих парламентських слуханнях, взаємодії із ЗМІ, видання аналітичних документів;
- реалізація права на доступ до публічної інформації;
- участь у розробці проектів нормативно-правових актів;

⁸³ Іщенко Ю., Марченко Н. Національна поліція в умовах воєнного стану: зміни в законодавстві. Право в умовах війни. URL: <https://law-in-war.org/nacjonalna-policiya-v-umovah-voyennogo-stanu-zminy-v-zakonodavstvi/>

- участь у роботі консультативних, дорадчих та інших допоміжних органів;
- консультації з важливих питань державного і суспільного життя;
- проведення громадської антикорупційної експертизи;
- діяльність громадських рад.

Найбільш ефективною формою захисту прав, свобод, законних інтересів у публічно-правових відносинах є звернення до адміністративного суду за захистом із адміністративним позовом в порядку, передбаченому Кодексом адміністративного судочинства України (далі - КАСУ).

Адміністративний позов є спеціальним способом процесуального захисту, а саме: спеціальним зверненням до адміністративного суду, зміст якого передбачений нормами КАСУ⁸⁴.

У Конституції України адміністративна юстиція була закріплена, починаючи із 2016 року. Статтею 125 Конституції України визначено, що «З метою захисту прав, свобод та інтересів особи у сфері публічно-правових відносин діють адміністративні суди». Відповідно до ст. 55 Конституції України, права і свободи людини і громадянина захищаються судом. Кожному гарантується право на оскарження в суді рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб.

Саме адміністративне судочинство є способом реалізації цього конституційного права громадян на оскарження неправомірних дій та рішень органів державної влади.

Відповідно до ст. 4 КАСУ, адміністративне судочинство - це діяльність адміністративних судів щодо розгляду і вирішення адміністративних справ у порядку, встановленому КАСУ⁸⁵.

Згідно із ч. 1 ст. 2 КАСУ, завданням адміністративного судочинства є справедливе, неупереджене та своєчасне вирішення судом спорів у сфері публічно-правових відносин з метою ефективного захисту прав, свобод та інтересів фізичних осіб, прав та інтересів юридичних осіб від порушень з боку суб'єктів владних повноважень.

Завдання адміністративного судочинства базуються на положеннях частин першої та другої статті 55 Конституції України; статей 2, частини першої статті 5, частини першої статті 6 Закону України «Про судоустрій і статус суддів». Шляхом виконання завдань адміністративного судочинства здійснюється правосуддя як форма реалізації всіх функцій судової влади - як пов'язаних із юрисдикцією (вирішення публічно-правових спорів, захист суб'єктивних публічних прав і законних інтересів при розв'язанні вказаних спорів, судовий адміністративний контроль, судові санкціонування, судові тлумачення, реалізація адміністративної відповідальності), так і загально-соціальних (виховання в посадових осіб поваги до закону та зміцнення дисципліни в публічному управлінні, попередження порушення законності, вплив на вдосконалення правової сфери публічного управління, охоронна функція,

⁸⁴ Науково-практичний коментар до статті 160 Кодексу адміністративного судочинства України / Інформаційно-пошукова система Ліга-Закон. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/KK008214?an=&ed=&dtm=&le=>

⁸⁵ Кодекс адміністративного судочинства України від 06 липня 2005 року № 2747-IV. Офіційний вісник України. 2005. №32. Ст. 1918.

забезпечення балансу між суспільними та приватними інтересами, посилення довіри та поваги до влади, що сприяє відтворенню її легітимності)⁸⁶.

Безпосереднім завданням адміністративного судочинства є вирішення спорів у сфері публічно-правових відносин. У практиці Європейського суду з прав людини вказано, що таке завдання, зокрема, полягає в розсіюванні тих сумнівів щодо тлумачення, які залишаються, враховуючи зміни у повсякденній практиці (§ 65 рішення у справі "Горжелік та інші проти Польщі"); забезпечення уніфікованого та єдиного застосування права (*mutatis mutandis*, §§ 29 - 30 рішення у справі "Тудор Тудор проти Румунії", §§ 36 - 37 рішення у справі "Стефаніка та інші проти Румунії"). На основі вказаного завдання встановлюються сфера та об'єкт судового захисту. При цьому важливо, що захищатися має саме легітимний інтерес фізичних і юридичних осіб від порушень з боку суб'єктів владних повноважень. Конституційний Суд України в Рішенні від 01.12.2004 № 18-рп/2004 розтлумачив цю юридичну категорію як прагнення до користування конкретним матеріальним та/або нематеріальним благом, як зумовлений загальним змістом об'єктивного та прямо не опосередкований у суб'єктивному праві простий легітимний дозвіл, що є самостійним об'єктом судового захисту та інших засобів правової охорони з метою задоволення індивідуальних і колективних потреб, які не суперечать Конституції та законам України, суспільним інтересам, справедливості, добросовісності, розумності та іншим загальноправовим засадам⁸⁷.

Юрисдикція адміністративних судів визначена статтею 19 КАСУ. Не усі категорії публічно-правових спорів з тих, які передбачені ст.19 КАСУ, виникають при здійсненні діяльності черговою частиною та оперативним черговим. До таких можна віднести спори щодо оскарження:

- індивідуальних актів, дій чи бездіяльності, крім випадків, коли для розгляду таких спорів законом встановлено інший порядок судового провадження (п.1 ч.1 ст.19 КАСУ);
- рішень, дій чи бездіяльності у частині доступу до публічної інформації (п.7 ч.1 ст.19 КАСУ).

У справах щодо оскарження рішень, дій чи бездіяльності уповноважених службових осіб чергової частини адміністративні суди перевіряють, чи прийняті (вчинені) вони:

- 1) на підставі, у межах повноважень та у спосіб, що визначені Конституцією та законами України;
- 2) з використанням повноваження з метою, з якою це повноваження надано;
- 3) обґрунтовано, тобто з урахуванням усіх обставин, що мають значення для прийняття рішення (вчинення дії);
- 4) безсторонньо (неупереджено);
- 5) добросовісно;
- 6) розсудливо;

⁸⁶ Науково-практичний коментар до статті 2 Кодексу адміністративного судочинства України / Інформаційно-пошукова система Ліга-Закон. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/KK008056?an=&ed=&dtm=&le=> .

⁸⁷ Там само.

7) з дотриманням принципу рівності перед законом, запобігаючи всім формам дискримінації;

8) пропорційно, зокрема з дотриманням необхідного балансу між будь-якими несприятливими наслідками для прав, свобод та інтересів особи і цілями, на досягнення яких спрямоване це рішення (дія);

9) з урахуванням права особи на участь у процесі прийняття рішення;

10) своєчасно, тобто протягом розумного строку (ч.2 ст.2 КАСУ).

Відповідно до ст.168 КАСУ, позов пред'являється шляхом подання позовної заяви в суд першої інстанції, де вона реєструється та не пізніше наступного дня передається судді.

Поданий позивачем або особою, якій законом надано право звертатися до суду в інтересах інших осіб (ст. 57 КАСУ), адміністративний позов у матеріально-правовому та процесуально-правовому контексті стосується можливості позитивного вирішення адміністративної справи в частині відповідної реакції адміністративного суду. У такий спосіб при прийнятті позовної заяви до провадження реалізується право на звернення до суду на підставі пункту 1 статті 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, статті 55 Конституції України, частини першої статті 7 Закону України "Про судоустрій і статус суддів", статті 5 Кодексу адміністративного судочинства України, практики Європейського суду з прав людини (з огляду на рішення у справах "Airey v. Ireland"; "Ganci v. Italy"; "Golder v. the United Kingdom"; "Hadjianastassiou v. Greece"; "Kreuz v. Poland"; "Le Compte, Van Leuven And De Meyere v Belgium", § 51; "Prince Hans-Adam II of Liechtenstein v. Germany"). У цьому плані діють суб'єктивні та об'єктивні (позитивні та негативні) передумови забезпечення права на звернення до адміністративного суду⁸⁸.

Письмова позовна заява є зовнішньою формою адміністративного позову в частині відображення процесуальних вимог позивача до адміністративного суду щодо задоволення та реалізації прав, свобод і законних інтересів. Перелік таких позовних вимог є відкритим. Згідно зі статтею 21 КАСУ, позивач наділений процесуальним правом поєднати в одній позовній заяві кілька взаємопов'язаних позовних вимог із додержанням правил підсудності відповідно до статей 20, 22, 25 - 28 КАСУ; рішень Європейського суду з прав людини як "Wierciszewska v. Poland" (§ 46), "Антоненков та інші проти України" (§ 33), "Юртаєв проти України" (§ 41) та ін⁸⁹.

Згідно із ст. 160 КАСУ, у позовній заяві позивач викладає свої вимоги щодо предмета спору та їх обґрунтування.

До позовної заяви додається документ про сплату судового збору у встановлених порядку і розмірі або документи, які підтверджують підстави звільнення від сплати судового збору відповідно до закону.

Позивач зобов'язаний додати до позовної заяви всі наявні в нього докази, що підтверджують обставини, на яких ґрунтуються позовні вимоги (якщо

⁸⁸ Науково-практичний коментар до статті 160 Кодексу адміністративного судочинства України / Інформаційно-пошукова система Ліга-Закон. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/KK008214?an=10>.

⁸⁹ Там само.

подаються письмові чи електронні докази - позивач може додати до позовної заяви копії відповідних доказів).

У разі необхідності до позовної заяви додаються клопотання та заяви позивача про:

- розгляд справи за правилами спрощеного позовного провадження, участь у судовому засіданні щодо розгляду справи за правилами спрощеного позовного провадження,

- звільнення (відстрочення, розстрочення, зменшення) від сплати судового збору,

- призначення експертизи,

- витребування доказів,

- забезпечення надання безоплатної правничої допомоги, якщо відповідний орган відмовив у її наданні, тощо.

У разі пропуску строку звернення до адміністративного суду позивач зобов'язаний додати до позову заяву про поновлення цього строку та докази поважності причин його пропуску.

До заяви про визнання індивідуального акту протиправним додається також оригінал або копія оспорюваного акту чи договору або засвідчений витяг з нього, а у разі відсутності акту у позивача - клопотання про його витребування.

Право на звернення для громадян України є невід'ємним і передбачено ст. 26, 40, 64 Конституції України. Це право не може бути обмеженим навіть за умови воєнного або надзвичайного стану, що визначено Конституцією України та підтверджено Рішенням Конституційного Суду України № 9-зп від 25.12.1997⁹⁰.

Законодавство України про звернення громадян включає Закон України «Про звернення громадян» від 02.10.1996 р. № 393/96-ВР та інші акти законодавства, ухвалені відповідно до Конституції України з метою реалізації права громадянина на звернення. Варто зауважити, що практично всі закони України, спрямовані на реалізацію прав громадян, а також ті, що регулюють діяльність органів та установ, яким надано право обмежувати права та свободи громадян, передбачають норми щодо порядку прийняття та розгляду звернень громадян⁹¹.

Під словами «інші акти законодавства» маються на увазі численні підзаконні нормативні акти, зокрема Указ Президента України «Про першочергові заходи щодо забезпечення реалізації та гарантування конституційного права на звернення до органів державної влади та органів місцевого самоврядування» від 07.02.2008 №109/2008, постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Інструкції з діловодства за зверненнями громадян в органах державної влади і місцевого самоврядування, об'єднаннях громадян, на підприємствах, в установах, організаціях незалежно від форм власності, у медіа» від 14.04.1997 №348. Діловодство за пропозиціями (зауваженнями), заявами (клопотаннями) і скаргами громадян в органах

⁹⁰ Адміністративна діяльність органів внутрішніх справ. Загальна частина : підручник / за заг. ред. О. П. Рябченко. Харків: Вид-во ХНУВС, 2009. С. 173.

⁹¹ Адміністративна діяльність органів внутрішніх справ. Загальна частина : підручник / за заг. ред. О. П. Рябченко. Харків: Вид-во ХНУВС, 2009. С. 173.

державної влади і місцевого самоврядування, об'єднаннях громадян, на підприємствах, в установах, організаціях незалежно від форм власності, в засобах масової інформації (далі – організаціях) здійснюється на засадах, визначених Типовою інструкцією з документування управлінської інформації в електронній формі та організації роботи з електронними документами в діловодстві, електронного міжвідомчого обміну, затвердженою постановою Кабінету Міністрів України від 17.01.2018 р. № 55 «Деякі питання документування управлінської діяльності». Порядок ведення діловодства за зверненнями громадян, які містять відомості, що становлять державну або іншу таємницю, охороняєму законом, визначається спеціальними нормативно-правовими актами.

Стаття 40 Конституції України визначає, що право на звернення мають усі, хто звернувся, а ст. 1 Закону України «Про звернення громадян» – що право звернутись із зауваженнями, скаргами та пропозиціями мають громадяни України. При цьому предметом усіх видів звернень (заяв, клопотань, скарг тощо) може бути статутна діяльність, предметом заяв або клопотань є реалізація соціально-економічних, політичних та особистих прав і законних інтересів, а предметом скарги – порушення прав і законних інтересів⁹².

Необхідно підкреслити, що провадження за зверненнями громадян, врегульоване Законом України «Про звернення громадян», не поширюється на порядок розгляду заяв і скарг громадян, встановлений кримінальним процесуальним, цивільно-процесуальним, трудовим законодавством, законодавством про захист економічної конкуренції, законами України «Про судоустрій і статус суддів» та «Про доступ до судових рішень», Кодексом адміністративного судочинства України, законами України «Про запобігання корупції», «Про виконавче провадження» (ст. 12 Закону України «Про звернення громадян»).

Одним із видів звернень громадян є скарга - звернення з вимогою про поновлення прав і захист законних інтересів громадян, порушених діями (бездіяльністю), рішеннями державних органів, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій, об'єднань громадян, посадових осіб⁹³.

До рішень, дій (бездіяльності) чергової частини та оперативного чергового, які можуть бути оскаржені, належать дії, внаслідок яких:

- 1) порушено права і законні інтереси чи свободи громадянина (групи громадян);
- 2) створено перешкоди для здійснення громадянином його прав і законних інтересів чи свобод;
- 3) незаконно покладено на громадянина які-небудь обов'язки або його незаконно притягнуто до відповідальності.

⁹² Там само. С. 174.

⁹³ Адміністративна діяльність органів внутрішніх справ. Загальна частина : підручник / за заг. ред. О. П. Рябенко. Харків: Вид-во ХНУВС, 2009. С. 175.

Під рішеннями, які можуть оскаржуватись громадянами, слід розуміти правозастосовні акти чергової частини та оперативного чергового, які мають форму актів індивідуальної дії.

Діями (бездіяльністю) є правозастосовна практика чергової частини та оперативного чергового.

При створенні перешкод для реалізації свобод та законних інтересів наявними є труднощі або неможливість вчиняти громадянином певні дії⁹⁴.

Стаття 5 Закону України «Про звернення громадян» встановлює вимоги щодо звернень, в тому числі - скарг:

1) вони мають адресуватися органам державної влади і місцевого самоврядування, підприємствам, установам, організаціям незалежно від форм власності, об'єднанням громадян або посадовим особам, до повноважень яких належить вирішення порушених у зверненнях питань;

2) у зверненні має бути зазначено прізвище, ім'я, по батькові особи, яка звертається;

3) має бути зазначено місце проживання особи, яка звертається;

4) має бути викладено суть порушеного питання, зауваження, пропозиції, заяви чи скарги, прохання чи вимоги⁹⁵.

Закон надає право подавати звернення у таких формах: 1) усна – викладається громадянином на особистому прийомі або за допомогою засобів телефонного зв'язку через визначені контактні центри, телефонні «гарячі лінії» та записується (реєструється) посадовою особою; 2) письмова – надсилається поштою або передається громадянином до відповідного органу, установи особисто чи через уповноважену ним особу, повноваження якої оформлені відповідно до законодавства⁹⁶; письмове звернення може бути надіслано через мережу Інтернет, засобами електронного зв'язку (електронне звернення); 3) електронна петиція – особлива форма колективного звернення громадян до Президента України, Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України, органу місцевого самоврядування, яка подається та розглядається в порядку, передбаченому ст. 23-1 Закону України «Про звернення громадян».

Звернення може бути подано як окремою особою (індивідуальне), так і групою осіб (колективне).

У зверненні має бути зазначено прізвище, ім'я, по батькові, місце проживання громадянина, викладено суть порушеного питання, зауваження, пропозиції, заяви чи скарги, прохання чи вимоги. Письмове звернення має бути підписано заявником (заявниками) із зазначенням дати. В електронному зверненні має бути зазначена електронна адреса, на яку заявнику може бути надіслано відповідь, або відомості про інші засоби зв'язку з ним. Застосування електронного цифрового підпису при надсиланні електронного звернення не є обов'язковим.

⁹⁴ Там само. С. 176.

⁹⁵ Про звернення громадян: Закон України від 02 жовтня 1996 року №393/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 47. Ст. 256.

⁹⁶ Адміністративна діяльність органів внутрішніх справ. Загальна частина : підручник / за заг. ред. О. П. Рябченко. Харків: Вид-во ХНУВС, 2009. С. 176.

Звернення, оформлене без дотримання цих вимог, повертається заявникові з відповідними роз'ясненнями не пізніше десяти днів від дня його надходження. Інші наслідки настають, якщо питання, порушені у зверненні, не належать до повноважень органу державної влади, місцевого самоврядування, підприємства, установи, організації незалежно від форм власності, об'єднання громадян або посадової особою. В такому випадку воно в термін не більше п'яти днів має бути переслано ними відповідному органу чи посадовій особі, про що повідомляється громадянину, який подав звернення. У разі, якщо звернення не містить даних, необхідних для ухвалення обґрунтованого рішення органом чи посадовою особою, воно в той же термін має бути повернуто громадянину з відповідними роз'ясненнями⁹⁷.

Письмове звернення без зазначення місця проживання, не підписане автором (авторами), а також таке, з якого неможливо встановити авторство, визнається анонімним і розгляду не підлягає.

Не розглядаються:

- 1) повторні звернення до одного і того ж органу від одного і того ж громадянина з одного і того ж питання, якщо перше вирішено по суті;
- 2) скарги на рішення, що оскаржувались, якщо вони подані органу або посадовій особі вищого рівня із порушенням такого строку – протягом одного року з моменту його прийняття, але не пізніше одного місяця з часу ознайомлення громадянина з ухваленим рішенням.

Рішення про припинення розгляду такого звернення приймає керівник органу, про що повідомляється особі, яка подала звернення. Пропущений з поважної причини термін може бути поновлений органом чи посадовою особою, що розглядає скаргу⁹⁸.

Не допускається розголошення відомостей, отриманих про приватне життя громадянина без його згоди, або відомостей, які є державною чи іншою таємницею, що охороняється законом, а також інша інформація, котра ущемляє права та законні інтереси громадян. Не припустимим є з'ясування відомостей про особу громадянина, якщо це не стосується звернення. На прохання громадянина, висловлене у письмовій чи усній формі, або зазначене в тексті звернення, не підлягає розголошенню його прізвище, місце проживання та місце роботи⁹⁹.

Звернення громадян, відповіді на них та ухвали мають відповідати вимогам, визначеним Законом України «Про забезпечення функціонування української мови як державної».

Строк розгляду звернень обчислюється від дня їх надходження та реєстрації до дня направлення заявнику відповіді на його звернення. Якщо останній день терміну розгляду звернення припадає на неробочий день, то останнім днем терміну вважається перший після нього робочий день¹⁰⁰.

⁹⁷ Там само. С. 177.

⁹⁸ Про звернення громадян: Закон України від 02 жовтня 1996 року №393/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 47. Ст. 256.

⁹⁹ Адміністративна діяльність органів внутрішніх справ. Загальна частина : підручник / за заг. ред. О. П. Рябченко. Харків: Вид-во ХНУВС, 2009. С. 177.

¹⁰⁰ Там само. С. 184.

Всі звернення розглядаються і вирішуються в термін не більше одного місяця від дня їх надходження, враховуючи вихідні, святкові та неробочі дні, а звернення, які не потребують додаткового вивчення та проведення перевірки за ними, – невідкладно, але не пізніше 15 днів від дня їх отримання. У випадку, якщо неможливо своєчасно закінчити перевірку та ухвалити в установленій термін рішення, виконавець не пізніше ніж за 3 робочі дні до закінчення цього терміну письмово доповідає керівникові або його заступникові і порушує питання щодо продовження терміну в межах, установлених законодавством про звернення громадян. При цьому загальний термін вирішення питань, порушених у зверненні, не може перевищувати 45 днів. Про продовження терміну розгляду письмово повідомляється автор звернення¹⁰¹.

Звернення громадян, які мають встановлені законодавством пільги, розглядаються у першочерговому порядку. Перші керівники правоохоронних органів особисто розглядають звернення і в першу чергу приймають Героїв Радянського Союзу, Героїв Соціалістичної Праці, осіб з інвалідністю внаслідок війни.

Скарга на дії чи рішення чергової частини та оперативного чергового подається у порядку підлеглості вищому органу або посадовій особі, що не позбавляє громадянина права звернутися до суду відповідно до чинного законодавства, а в разі відсутності такого органу або незгоди громадянина з прийнятим за скаргою рішенням – безпосередньо до суду.

Громадянин може подати скаргу особисто або через уповноважену на це іншу особу. Скарга в інтересах неповнолітніх і недієздатних осіб подається їх законними представниками.

До скарги додаються наявні у громадянина рішення або копії рішень, які приймалися за його зверненням раніше, а також інші документи, необхідні для розгляду скарги, які після її розгляду повертаються громадянину.

Рішення вищого державного органу, який розглядав скаргу, в разі незгоди з ним громадянина може бути оскаржено до суду в термін, передбачений законодавством України.

Особливості процедур розгляду звернень громадян до Національної поліції регламентовані Наказом МВС України від 15.11.2017 №930, яким затверджено Порядок розгляду звернень та організації проведення особистого прийому громадян в органах та підрозділах Національної поліції України (далі – Наказ МВС України 930). Такі особливості стосуються:

- можливості надсилати письмове звернення із використанням мережі Інтернет, засобів електронного зв'язку (електронне звернення);
- визнання звернень первинними, повторними, дублетними, неодноразовими, масовими за ознакою надходження;
- встановлення процедур приймання, попереднього розгляду та реєстрації залежно від способу надходження (засобами поштового зв'язку, мережі Інтернет, електронного зв'язку (електронні звернення), через контактні центри державної установи «Урядовий контактний центр» та телефонну «гарячу лінію» Національної поліції України або під час особистого прийому);

¹⁰¹ Там само. С. 185.

- визначення процедур попереднього розгляду звернень;
- регламентація порядку реєстрації та обліку із особливостями, визначеними способом надходження звернення;
- регламентація порядку особистого прийому громадян;
- закріплення обов'язку ретельної перевірки скарги та інформування вищого за підпорядкованістю керівника щодо результатів перевірки та вжиті заходи;
- право керівника органу (підрозділу) поліції (або його заступника), у провадженні якого знаходиться скарга, приймати рішення по скарзі та можливість оскарження рішення до суду;
- заборона надсилати скарги громадян для розгляду тим органам (підрозділам) поліції або їх посадовим особам, дії чи рішення яких оскаржуються, а також тим, які не мають повноважень для їх розгляду;
- можливість поновлення строку розгляду і вирішення скарги, поданої з порушенням строку, якщо буде визнано, що він порушений з поважних причин¹⁰².

Слід вказати про Закон України «Про адміністративну процедуру», який регулює відносини органів виконавчої влади, органів влади Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування, їх посадових осіб, інших суб'єктів, які відповідно до закону уповноважені здійснювати функції публічної адміністрації, з фізичними та юридичними особами щодо розгляду і вирішення адміністративних справ шляхом прийняття та виконання адміністративних актів (ч. 1 ст. 1). Серед обмежень у предметі дії цього Закону не передбачено обмеження, які стосуються розгляду скарг громадян (ч. 2 ст. 1). Слід відзначити закріплення поняття адміністративного акту – як рішення або юридично значущої дії індивідуального характеру, що прийняте (вчинене) адміністративним органом для вирішення конкретної справи та спрямоване (спрямована) на набуття, зміну, припинення чи реалізацію прав та/або обов'язків окремої особи (осіб) (п.3 ч.1 ст.2)¹⁰³.

Враховання новели чинного законодавства у частині, що стосується врегулювання адміністративної процедури, передбачає внесення змін не тільки до Закону України «Про звернення громадян», а й до відомчого нормативно-правового акту – Наказу МВС України 930 з метою забезпечення кореспондування норм та гарантування повноти, прозорості правового регулювання відносин щодо адміністративного оскарження.

¹⁰² Про затвердження Порядку розгляду звернень та організації проведення особистого прийому громадян в органах та підрозділах Національної поліції України: наказ МВС України від 15 листопада 2017 року №930. *Офіційний вісник України*. 2018. №8. Ст 319.

¹⁰³ Про адміністративну процедуру: Закон України від 17 лютого 2022 року №2073-XI. *Відомості Верховної Ради України*. 2023. №15. Ст. 50.

РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО СТАТУСУ ЧЕРГОВОЇ ЧАСТИНИ ТА ОПЕРАТИВНОГО ЧЕРГОВОГО

3.1. **Форми і методи взаємодії та координації чергової частини та оперативного чергового з іншими суб'єктами щодо виконання покладених на останніх завдань**

Форми і методи взаємодії та координації чергової частини та оперативного чергового з іншими суб'єктами щодо виконання покладених на них завдань включають:

1. Спільні регулярні оперативні наради: Регулярне проведення нарад із залученням представників усіх служб для обговорення поточних проблем, планування дій та аналізу результатів виконання завдань.

Оперативні наради та брифінги є важливими елементами взаємодії та координації чергової частини та оперативного чергового з іншими службами та підрозділами.

Мета: Узгодження дій, обмін інформацією, оцінка ситуації.

Форма: Проведення щоденних або тижневих нарад з представниками інших підрозділів.

Метод: Використання структурованого порядку денного для обговорення ключових питань, надання можливості для зворотного зв'язку.

Вони передбачають:

- **Регулярність:** Оперативні наради проводяться на постійній основі для забезпечення безперервного обміну інформацією та координації дій. Це дозволяє всім учасникам залишатися в курсі актуальної ситуації та змін у ній.

- **Участь представників усіх задіяних сторін:** На наради запрошуються представники різних служб, підрозділів та організацій, що залучені до виконання спільних завдань. Це створює єдине інформаційне поле для обговорення й узгодження дій.

- **Обмін інформацією:** На нарадах учасники діляться оперативною інформацією, аналізують отримані дані, визначають пріоритети та виявляють проблемні моменти, що потребують негайного реагування.

- **Оцінка ситуації:** Проведення аналізу поточної ситуації дозволяє чітко зрозуміти обставини, потенційні ризики та загрози, що сприяє ухваленню своєчасних і ефективних рішень.

- **Вироблення спільних рішень:** На основі отриманої інформації учасники наради розробляють узгоджені дії, що дозволяє скоординовано виконувати завдання, уникати дублювання зусиль та помилок.

- **Швидке реагування на зміни:** Оперативні наради дозволяють швидко змінювати плани та стратегії у відповідь на зміну обставин, що особливо важливо у кризових та надзвичайних ситуаціях.

Таким чином, оперативні наради та брифінги є ключовими інструментами забезпечення злагодженої роботи між черговою частиною, оперативним черговим та іншими суб'єктами, що беруть участь у виконанні поставлених завдань.

2. Використання єдиних баз даних та інформаційних систем: Створення та підтримка актуальних баз даних, що дозволяють оперативно обмінюватися інформацією між службами. Це дозволить підвищити швидкість обміну інформацією та забезпечити своєчасне реагування на загрози.

Мета: Швидкий доступ до актуальної інформації про події та інциденти.

Форма: Створення єдиної інформаційної системи або платформи для обміну даними.

Метод: Впровадження стандартних процедур для збору, обробки та розповсюдження інформації.

Інформаційний обмін є важливим аспектом координації роботи чергової частини та оперативного чергового з іншими суб'єктами. Він передбачає:

- **Єдині інформаційні системи та бази даних:** Використання інтегрованих платформ, які забезпечують швидкий доступ до актуальних даних про події, інциденти, підозрюваних та іншу інформацію, необхідну для оперативного реагування. Це дозволяє всім службам користуватися однією й тією ж інформацією, що зменшує ризик помилок або непорозумінь.

- **Централізований доступ:** Наявність єдиного інформаційного порталу, через який усі залучені суб'єкти можуть оперативно обмінюватися даними та отримувати доступ до необхідної інформації в режимі реального часу. Це дозволяє швидко реагувати на нові обставини та приймати виважені рішення.

- **Захист і конфіденційність даних:** Використання надійних технологій шифрування та захисту інформації, щоб забезпечити безпеку переданих даних та запобігти несанкціонованому доступу до них. Це особливо важливо для збереження конфіденційності інформації та захисту від кібератак.

- **Швидкість обміну інформацією:** Автоматизовані системи обміну даними дозволяють миттєво передавати інформацію між службами та підрозділами, що скорочує час на прийняття рішень і підвищує ефективність реагування на надзвичайні ситуації.

- **Спрощення процедур обміну:** Використання стандартизованих форматів даних і протоколів для обміну інформацією забезпечує зручність та швидкість передачі даних, а також мінімізує можливість виникнення помилок під час обробки інформації.

- **Аналіз і моніторинг інформації:** Застосування систем аналітики та моніторингу, які допомагають виявляти тенденції, прогнозувати можливі загрози та приймати проактивні рішення для їх запобігання.

Завдяки використанню єдиних інформаційних систем і баз даних, процес інформаційного обміну стає більш ефективним, що значно підвищує оперативність та точність прийняття рішень черговою частиною, оперативними черговими та іншими суб'єктами у виконанні покладених на них завдань.

3. Розробка спільних алгоритмів дій: Впровадження чітких алгоритмів взаємодії між черговою частиною, оперативними черговими та іншими суб'єктами для злагодженої роботи у надзвичайних ситуаціях. Це допоможе уникнути неузгодженості у діях.

Мета: Об'єднання зусиль для виконання складних завдань.

Форма: Формування багатопрофільних команд з представників різних служб.

Метод: Визначення ролей і відповідальностей кожного учасника групи, планування спільних дій.

Спільні оперативні групи є ефективною формою координації, яка передбачає об'єднання зусиль різних підрозділів та служб для вирішення складних завдань. Основні особливості та переваги таких груп включають:

- **Міжвідомча взаємодія:** До складу спільних оперативних груп входять представники різних підрозділів, служб та організацій, кожен із яких має унікальні компетенції, ресурси та повноваження. Це дозволяє об'єднувати знання та досвід фахівців з різних сфер для комплексного підходу до виконання завдань.

- **Підвищення ефективності дій:** Спільні оперативні групи забезпечують більш ефективне використання наявних ресурсів, зокрема людських, технічних та інформаційних, що дозволяє швидше реагувати на надзвичайні ситуації або складні виклики.

- **Гнучкість і адаптивність:** Завдяки своїй структурі, спільні оперативні групи можуть швидко адаптуватися до змін у ситуації, оперативно перебудовувати свої дії та залучати необхідних фахівців. Це особливо важливо у випадках, коли ситуація швидко розвивається або має непередбачуваний характер.

- **Спільне прийняття рішень:** Об'єднані зусилля та обговорення різних підходів дозволяють приймати більш обґрунтовані та виважені рішення. Кожен учасник групи може вносити свої пропозиції, що сприяє виробленню оптимальної стратегії дій.

- **Координація дій:** Завдяки чіткому розподілу ролей і обов'язків між учасниками спільної групи, дії всіх залучених підрозділів стають скоординованими та узгодженими, що знижує ризик дублювання зусиль або виникнення конфліктів.

- **Загальні ресурси та обладнання:** Спільні оперативні групи мають доступ до ресурсів та обладнання різних служб, що дозволяє вирішувати завдання, які були б важкими або неможливими для окремих підрозділів.

Створення таких груп є важливим кроком до забезпечення злагодженої та оперативної взаємодії між черговою частиною, оперативними черговими та іншими суб'єктами, що залучені до виконання складних завдань. Це підвищує ефективність роботи та сприяє успішному виконанню покладених на них завдань.

4. Спільні навчання та тренування: Організація спільних навчань та тренувальних заходів для відпрацювання механізмів координації дій у різних

ситуаціях. Це дозволить підвищити готовність до реагування на надзвичайні події та зміцнити взаємодію між службами.

Мета: Відпрацювання взаємодії в реальних умовах.

Форма: Організація спільних тренувань, симуляцій надзвичайних ситуацій.

Метод: Використання сценаріїв, що імітують можливі кризові ситуації, для відпрацювання реакції.

Навчання та спільні тренування є важливими елементами підготовки чергової частини та оперативних чергових до ефективної взаємодії з іншими службами. Основні аспекти таких заходів включають:

- **Організація спільних навчань:** Регулярне проведення навчань, у яких беруть участь представники різних підрозділів та служб, допомагає підвищити рівень підготовки всіх залучених фахівців. Це створює можливість відпрацювати дії у контрольованих умовах, що імітують реальні ситуації.

- **Тренування та симуляції надзвичайних ситуацій:** Використання симуляцій, які моделюють можливі кризові ситуації, дозволяє учасникам практично застосовувати навички та знання, необхідні для швидкого й ефективного реагування на події. Такі тренування розвивають навички роботи в команді та оперативного ухвалення рішень.

- **Залучення всіх відповідних служб:** Участь усіх зацікавлених підрозділів та служб у тренуваннях допомагає встановити чіткі комунікаційні канали та налагодити координацію дій між ними. Це забезпечує узгодженість дій і зменшує ризик виникнення помилок під час реальних надзвичайних ситуацій.

- **Відпрацювання взаємодії у реальних умовах:** Навчання в умовах, максимально наближених до реальних, дає змогу учасникам оцінити свої дії в кризових ситуаціях, виявити слабкі місця в процесах взаємодії та вдосконалити їх.

- **Підвищення готовності до реагування на кризові ситуації:** Завдяки регулярним тренуванням, учасники розвивають навички швидкого й злагодженого реагування на непередбачувані події, що значно підвищує їх готовність до реальних викликів.

- **Аналіз та коригування дій:** Після завершення навчань проводиться детальний аналіз дій учасників, що дозволяє виявити помилки, обговорити можливі шляхи їх виправлення та внести корективи у процеси взаємодії.

Організація спільних навчань, тренувань та симуляцій надзвичайних ситуацій є ключовим інструментом підвищення готовності чергової частини, оперативних чергових та інших служб до ефективної взаємодії у кризових ситуаціях. Це сприяє зміцненню координації між суб'єктами та підвищенню їхньої здатності діяти злагоджено та оперативно.

5. Засоби зв'язку та комунікації: Використання сучасних засобів зв'язку, таких як радіозв'язок, мобільні додатки та захищені канали зв'язку для оперативного обміну інформацією між черговою частиною, оперативними черговими та іншими суб'єктами.

Мета: Оперативний обмін інформацією.

Форма: Використання сучасних технологій зв'язку (радіозв'язок, мобільні додатки).

Метод: Налаштування захищених каналів зв'язку для обміну конфіденційною інформацією.

Засоби зв'язку та комунікації є ключовими елементами в забезпеченні ефективної взаємодії між черговою частиною, оперативними черговими та іншими суб'єктами. Використання сучасних технологій у цій сфері включає:

- **Радіозв'язок:** Це один із найбільш надійних засобів комунікації, який забезпечує миттєвий обмін інформацією між підрозділами, навіть у складних умовах, де інші види зв'язку можуть не працювати. Радіозв'язок дозволяє оперативним черговим підтримувати безперервний контакт і швидко передавати інформацію під час кризових ситуацій.

- **Мобільні додатки:** Сучасні мобільні платформи забезпечують зручний і швидкий доступ до інформації та дозволяють координувати дії в режимі реального часу. Спеціалізовані додатки можуть включати функції обміну повідомленнями, відстеження місця розташування, а також можливість миттєвої передачі важливих даних.

- **Захищені канали зв'язку:** Для забезпечення безпеки інформації та захисту її від несанкціонованого доступу використовуються захищені канали зв'язку. Це гарантує, що передана інформація залишається конфіденційною та не потрапить до рук сторонніх осіб, що є особливо важливим під час обміну чутливими даними.

- **Відеоконференції та онлайн-зв'язок:** Використання технологій для проведення відеоконференцій дозволяє організувати оперативні наради та консультації з представниками інших підрозділів, незалежно від їх місця перебування. Це значно спрощує координацію дій та прискорює прийняття рішень.

- **Автоматизовані системи сповіщення:** Використання систем, які автоматично повідомляють учасників про нові події, зміни в ситуації або необхідність вжити заходів, допомагає зменшити час реагування та підвищити ефективність роботи.

- **Інтеграція різних засобів зв'язку:** Використання єдиної платформи, яка поєднує радіозв'язок, мобільні додатки та захищені канали, дозволяє забезпечити безперебійний потік інформації та швидке прийняття рішень.

Завдяки використанню сучасних засобів зв'язку та комунікації, чергова частина та оперативні чергові можуть оперативно й ефективно обмінюватися інформацією з іншими суб'єктами, що значно підвищує їхню здатність діяти злагоджено і швидко реагувати на будь-які ситуації.

6. Аналіз і обмін досвідом є важливим інструментом для постійного вдосконалення взаємодії чергової частини, оперативних чергових та інших суб'єктів.

Мета: Виявлення сильних і слабких сторін взаємодії.

Форма: Проведення регулярних аналізів успішних та невдалих операцій.

Метод: Розробка рекомендацій на основі аналізу, обговорення висновків на нарадах.

Основні аспекти цього процесу включають:

- **Аналіз успішних та невдалих операцій:** Регулярний розбір проведених операцій дає змогу детально проаналізувати, які дії були ефективними, а які потребують вдосконалення. Оцінка успішних операцій дозволяє визначити стратегії, які варто використовувати в майбутньому, тоді як аналіз невдач допомагає уникати помилок.

- **Виявлення сильних і слабких сторін:** Аналіз виконаних дій дозволяє виявити як сильні сторони у взаємодії між підрозділами, так і недоліки, які потребують уваги. Це допомагає зрозуміти, які аспекти роботи є ефективними, а які можна покращити для підвищення загальної результативності.

- **Розробка рекомендацій:** На основі проведеного аналізу формуються рекомендації щодо оптимізації процесів взаємодії та координації. Ці рекомендації можуть включати вдосконалення процедур обміну інформацією, посилення комунікації між підрозділами, покращення використання ресурсів та технічних засобів.

- **Обмін досвідом між підрозділами:** Важливо організувати регулярний обмін знаннями та досвідом між учасниками різних служб і підрозділів. Це сприяє поширенню кращих практик та нових методів роботи, що були успішно застосовані в реальних ситуаціях.

- **Навчання на основі реальних кейсів:** Використання конкретних прикладів з минулих операцій як навчальних кейсів дозволяє учасникам тренувань глибше зрозуміти, як діяти в подібних ситуаціях у майбутньому. Це підвищує їхню готовність і професійну підготовку.

- **Постійне вдосконалення:** Аналіз досвіду і розробка рекомендацій створюють основу для постійного вдосконалення методів і форм взаємодії. Це дозволяє адаптуватися до нових викликів і забезпечує ефективну координацію дій у змінюваних умовах.

Проведення аналізу та обміну досвідом допомагає підвищити ефективність координації дій чергової частини, оперативних чергових та інших суб'єктів, що дозволяє діяти більш узгоджено і результативно під час виконання завдань.

7. Розробка системи мотивації персоналу є важливим кроком для підвищення ефективності роботи чергової частини та оперативного чергового. Основні елементи такої системи можуть включати:

- **Програми заохочення:** Впровадження матеріальних і нематеріальних заохочень для співробітників, які досягають високих показників у своїй роботі. Це можуть бути премії, бонуси, додаткові вихідні або інші форми винагороди за видатні досягнення.

- **Визнання досягнень:** Організація регулярних заходів для публічного визнання успіхів співробітників, наприклад, нагородження кращих працівників місяця або кварталу. Це допомагає підвищити мотивацію і стимулює інших прагнути досягти таких же результатів.

- **Професійний розвиток:** Надання можливостей для підвищення кваліфікації та розвитку навичок через тренінги, семінари, курси або участь у спеціалізованих навчальних програмах. Це дозволяє співробітникам вдосконалювати свої професійні компетенції та зростати у кар'єрі.

- **Кар'єрний ріст:** Створення чіткої системи кар'єрного розвитку, де кожен співробітник розуміє, як його зусилля можуть привести до підвищення по службі або до отримання нових можливостей у професійній сфері.

- **Залучення до прийняття рішень:** Надання співробітникам можливості брати участь у процесі прийняття важливих рішень або пропонувати ідеї для покращення роботи. Це сприяє розвитку почуття відповідальності та залученості в робочий процес.

- **Позитивна корпоративна культура:** Формування робочого середовища, де цінуються командна робота, взаємоповага і підтримка. Позитивний клімат на роботі сприяє підвищенню мотивації та злагодженій роботі в колективі.

- **Нагороди за інновації:** Заохочення співробітників, які пропонують нові ідеї або вдосконалення для підвищення ефективності роботи чергової частини та оперативного чергового. Це стимулює творчий підхід до виконання завдань і пошук кращих рішень.

- **Зворотний зв'язок:** Забезпечення регулярного зворотного зв'язку про результати роботи співробітників, відзначення їхніх сильних сторін і пропозиції щодо розвитку. Конструктивний зворотний зв'язок допомагає кожному працівнику зрозуміти, як вони можуть покращити свою ефективність.

Розробка системи мотивації, яка включає ці елементи, дозволить не лише підвищити рівень професіоналізму співробітників, але й створити атмосферу, де кожен член команди прагне до досягнення спільних цілей і вдосконалення своїх навичок.

8. Підвищення рівня безпеки інформації є критично важливим для ефективної роботи чергової частини та оперативного чергового.

Мета: Підвищення ефективності комунікацій.

Форма: Інтеграція інформаційних технологій у робочі процеси.

Метод: Використання програмного забезпечення для управління проектами та завданнями, що дозволяє відстежувати прогрес і терміни виконання.

Ось кілька ключових заходів, які можна вжити для захисту конфіденційних даних та забезпечення безпеки інформаційного обміну:

1. **Аудит систем безпеки:** Регулярний аудит існуючих інформаційних систем та процесів для виявлення вразливостей. Це дозволяє вчасно вжити заходів для усунення можливих загроз.

2. **Шифрування даних:** Використання сучасних методів шифрування для захисту конфіденційної інформації під час зберігання та передачі. Це забезпечить додатковий рівень безпеки в разі несанкціонованого доступу до даних.

3. Контроль доступу: Встановлення чітких правил доступу до інформаційних систем та даних. Необхідно визначити, хто має доступ до яких даних, і забезпечити, щоб тільки уповноважені особи мали можливість їх переглядати або змінювати.

4. Використання сучасних технологій безпеки: Впровадження антивірусних програм, систем виявлення і запобігання вторгненням, брандмауерів та інших засобів для захисту інформаційних систем від кіберзагроз.

5. Навчання персоналу: Регулярне навчання співробітників основам інформаційної безпеки, розпізнавання фішингових атак та безпечного поводження з конфіденційною інформацією. Підвищення обізнаності персоналу може суттєво знизити ризики витоку даних.

6. Резервне копіювання даних: Впровадження системи регулярного резервного копіювання критично важливих даних. Це дозволяє відновити інформацію в разі її втрати або пошкодження.

7. Моніторинг та реагування на інциденти: Запровадження системи моніторингу для виявлення підозрілої активності в інформаційних системах. Важливо мати план реагування на інциденти, що дозволяє швидко діяти у разі загрози.

8. Захищений обмін даними: Використання захищених каналів зв'язку для передачі конфіденційної інформації між черговою частиною та іншими підрозділами. Це знижує ризик перехоплення даних під час обміну.

9. Оцінка ризиків: Регулярна оцінка ризиків, пов'язаних із безпекою інформації, і вжиття заходів для їх мінімізації. Це включає в себе аналіз загроз, вразливостей та потенційних наслідків у разі порушення безпеки.

10. Впровадження політик безпеки: Розробка та впровадження внутрішніх політик безпеки, що регламентують правила роботи з конфіденційними даними, доступ до інформаційних систем та обмін даними.

Заходи спрямовані на підвищення ефективності роботи чергової частини та оперативного чергового, забезпечення своєчасного реагування на загрози та зміцнення співпраці з іншими суб'єктами у виконанні поставлених завдань. Запровадження цих заходів дозволить значно підвищити ефективність роботи чергової частини та оперативного чергового, забезпечити своєчасне реагування на загрози та зміцнити співпрацю з іншими суб'єктами у виконанні поставлених завдань.

3.2. Інформаційно-аналітичне забезпечення діяльності чергових служб Національної поліції та МВС України

3.2.1. Поняття терміну – «інформаційно-аналітичне забезпечення діяльності чергових служб Національної поліції та МВС України»

Відповідно до статті 25 Закону України «Про Національну поліцію», поліція у межах інформаційно-аналітичної діяльності: 1) формує реєстри та бази (банки) даних, що входять до єдиної інформаційної системи Міністерства

внутрішніх справ України; 2) користується реєстрами та базами (банками) даних Міністерства внутрішніх справ України та інших органів державної влади; 3) здійснює інформаційно-пошукову та інформаційно-аналітичну роботу; 4) здійснює інформаційну взаємодію з іншими органами державної влади України, органами правопорядку іноземних держав та міжнародними організаціями; 5) надає до Єдиного державного реєстру призовників, військовозобов'язаних та резервістів в електронній формі та в обсягах даних, зазначених у статтях 7, 14 Закону України «Про Єдиний державний реєстр призовників, військовозобов'язаних та резервістів», відомості, необхідні для забезпечення ведення військового обліку призовників, військовозобов'язаних та резервістів.

Поліція може створювати власні реєстри та бази даних, необхідні для забезпечення щоденної діяльності органів (закладів, установ) поліції у сфері трудових, фінансових, управлінських відносин, відносин документообігу, а також бази даних, що формуються в процесі здійснення оперативно-розшукової діяльності відповідно до закону, та інформаційно-аналітичні системи (у тому числі міжвідомчі), необхідні для виконання покладених на неї повноважень¹⁰⁴.

Таким чином, інформаційно-аналітичне забезпечення діяльності Національної поліції України залежно від підпорядкування здійснюється на трьох рівнях. **Перший рівень – центральний**, що інтегрує інформаційні підсистеми поліції загальновідомчого значення та галузевих служб Національної поліції України. На цьому рівні інтегрується інформація, що використовується для аналізу, планування, ухвалення рішень і проведення дій у межах оперативно-розшукових, слідчих та інших спеціальних заходів із протидії злочинності. **Другий рівень – регіональний**, що охоплює інформаційні обліки, які є складовими загальновідомчих інформаційних підсистем і використовуються обласними службами Національної поліції. **Третій рівень – місцевий**, охоплює інформаційні обліки, які є складовими загальновідомчих інформаційних підсистем і використовуються у міських, районних підрозділах, слідчих та інших підрозділах Національної поліції¹⁰⁵.

Інформаційно-аналітичне забезпечення підрозділів Національної поліції України має три взаємопов'язані компоненти: 1) інформаційні системи, у межах яких здійснюється збирання, накопичення, системне опрацювання, зберігання й надання споживачу необхідної інформації; 2) аналітична робота, що полягає у здійсненні комплексу організаційних заходів і методичних прийомів та опрацюванні й синтезі наявної оперативної та іншої інформації; 3) управлінська діяльність, яка забезпечує прийняття необхідних рішень щодо стратегії й тактики протидії злочинності¹⁰⁶.

Таким чином, інформаційно-аналітичне забезпечення в органах Національної поліції – це комплекс заходів, спрямованих на збір, обробку, аналіз та використання інформації для ефективного виконання завдань поліції щодо

¹⁰⁴. Про Національну поліцію: Закон України від 02 липня 2015 року № 580-VIII. Відомості Верховної Ради України. 2015. № 40-41. Ст. 379.

¹⁰⁵. Закон України «Про Національну поліцію»: наук.-практ. комент / О. І. Безпалова, К. Ю. Мельник, О. О. Юхно та ін., за заг. ред. В. В. Сокурєнка; МВС України, Харків. Нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2016. 408 с.

¹⁰⁶. Мовчан А. В. Теоретичні засади інформаційно-аналітичного забезпечення оперативно-розшукової діяльності. Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ. 2011. № 2. С. 182.

забезпечення оперативного реагування на повідомлення про кримінальні правопорушення та інші події.

Поряд із черговими частинами, інформаційно-аналітичне забезпечення органів (підрозділів) поліції виступає важливим завданням усіх структурних елементів чергової служби УОАЗОР ГУНП в областях, включаючи ситуаційні центри та підрозділи служби «102».

Зокрема, в управліннях організаційно-аналітичного забезпечення та оперативного реагування ГУНП в областях організовано діяльність ситуаційних центрів. Функціонування Ситуаційних центрів Національної поліції України регламентовано наказом Національної поліції України від 25 травня 2018 року № 535¹⁰⁷, відповідно до якого ***Ситуаційний центр НПУ – це організаційна форма взаємодії підрозділів центрального органу управління поліції, утворена для збирання, аналізу та узагальнення інформації про найбільш резонансні кримінальні, адміністративні правопорушення, терористичні акти та інші події, забезпечення координації та управління силами і засобами поліції в разі ускладнення оперативної обстановки або виникнення надзвичайних ситуацій.***

Варто наголосити, що діяльність ситуаційних центрів, як організаційна форма взаємодії структурних підрозділів, також передбачена в Міністерстві внутрішніх справ. Так, Ситуаційний центр МВС України утворений наказом МВС України № 528 від 28.06.2023, у відповідності до рішення Ради національної безпеки і оборони України від 04.06.2021 «Щодо удосконалення мережі ситуаційних центрів та цифрової трансформації сфери національної безпеки та оборони» з метою підвищення рівня інформаційно-аналітичного забезпечення прийняття управлінських рішень та взаємодії, координації і контролю центральних органів виконавчої влади діяльність яких координується міністром МВС України, та Національної гвардії у сферах безпеки і оборони країни¹⁰⁸.

У складі МВС України функціонує ситуаційний центр, який є новітнім організаційно-технічним комплексом, що забезпечує інформаційно-аналітичне супроводження діяльності МВС України та Центральних органів виконавчої влади, що йому підпорядковуються, розробку планів спецоперацій, управлінських рішень, моніторинг безпекової ситуації в країні, координацію Центральних органів виконавчої влади, обмін інформацією захищеними каналами зв'язку¹⁰⁹.

Організаційно-аналітичне забезпечення роботи ситуаційного центру МВС України забезпечує Директорат стратегічного планування та Європейської інтеграції МВС України, працівники якого здійснюють цілодобовий моніторинг оперативної ситуації на території країни, збирання й обробку інформації, прогнозування розвитку ситуації, готують рекомендації та пропозиції для прийняття управлінських рішень у сферах забезпечення охорони прав та свобод людини, інтересів суспільства й держави, протидії злочинності, підтримання

¹⁰⁷. Про внесення змін до Положення про Ситуаційний центр Національної поліції України: наказ Національної поліції України від 25 травня 2018 року № 535.

¹⁰⁸. Там само.

¹⁰⁹. Про утворення ситуаційного центру Міністерства внутрішніх справ України: наказ МВС України від 28 червня 2023 року № 528.

публічної безпеки та порядку, захист державного кордону, захисту населення на території виникнення надзвичайної ситуації, діяльності аварійнорятувальних служб, гідрометеорологічної діяльності, протидії незаконній міграції¹¹⁰.

Підрозділ «102» — відділ служби «102» УОАЗОР, працівники якого за допомогою автоматизованого робочого місця працівника підрозділу «102» системи ПНП в цілодобовому режимі здійснюють екстрені комунікації за телефонним номером екстреної служби 102 та інших технічних засобів електронних комунікацій, обробку та використання отриманої інформації, реєстрацію заяв і повідомлень про правопорушення або події.

3.2.2. Чергова служба (чергова частина) – основні користувачі інформаційних ресурсів

Згідно пункту 2 розділу I «Інструкції з організації діяльності чергової служби в Національній поліції України», затвердженій наказом Міністерства внутрішніх справ України від 23 травня 2017 року № 440, зареєстрованій у Міністерстві юстиції України 15 червня 2017 року за № 750/30618 (в редакції наказу Міністерства внутрішніх справ України від 26 червня 2024 року № 447) (далі — **Інструкція чергової служби**) чергова служба — це сукупність підрозділів поліції та окремих поліцейських (уповноважених службових осіб), визначених цією Інструкцією, які здійснюють невідкладні заходи із забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки та порядку, надання в межах, визначених законом, послуг з допомоги особам, які з особистих, економічних, соціальних причин або внаслідок надзвичайних ситуацій потребують такої допомоги¹¹¹.

До чергової служби відносяться: чергові частини; чергові ситуаційних відділів; чергові секторів реагування патрульної поліції; чергові відділів чергової служби управління патрульної поліції.

Чергова частина апарату поліції входить до складу ДОАЗОР. Чергові частини ГУНП входять до складу УОАЗОР ГУНП.

Наказом МВС України від 27 квітня 2020 року № 357 затверджена «Інструкція з організації реагування на заяви та повідомлення про кримінальні, адміністративні правопорушення або події та оперативного інформування в органах (підрозділах) Національної поліції України»¹¹².

Відповідно до п. 2 розділу I зазначеної Інструкції **під оперативним інформуванням** розуміють єдину систему збирання, опрацювання та подання до чергової служби вищого рівня інформації про правопорушення або подію з

¹¹⁰. Там само.

¹¹¹. Про затвердження Інструкції з організації діяльності чергової служби органів (підрозділів) Національної поліції України : наказ МВС України від 23 травня 2017 року № 440. *Офіційний вісник України*. 2017. № 56. Ст. 1656.

¹¹². Про затвердження Інструкції з організації реагування на заяви та повідомлення про кримінальні, адміністративні правопорушення або події та оперативного інформування в органах (підрозділах) Національної поліції України: наказ МВС України від 27 квітня 2020 року № 357. *Офіційний вісник України*. 2020. №41. Ст. 1345.

метою організації контролю за встановленням і затриманням осіб, які вчинили кримінальні правопорушення, а також оперативного реагування на надзвичайні ситуації.

Заяви та повідомлення про правопорушення або події працівниками чергової служби органів (підрозділів) поліції реєструються в інформаційних ресурсах інформаційно-комунікаційної системи «Інформаційний портал Національної поліції України»¹¹³.

Інформаційно-аналітичне забезпечення – це процес створення оптимальних умов задля задоволення інформаційних потреб та реалізації посадових обов'язків органів державної влади на основі формування та використання інформаційних ресурсів.

Аналітичне дослідження — **форма інформаційно-аналітичної діяльності**, що полягає в поглибленому вивченні подій, ситуацій і фактів, під час якого здійснюється опис їх структури, кількісних та якісних параметрів, а також чинників, що їх обумовлюють¹¹⁴.

Інформаційно-аналітична діяльність – це сукупність дій на основі концепцій, методів, засобів, нормативно-методичних матеріалів для збору, накопичення, обробки та аналізу даних з метою обґрунтування та прийняття рішень.

Інформаційна система – це організаційно-технічна система, в якій реалізується технологія обробки інформації з використанням технічних і програмних засобів¹¹⁵.

Інформаційно-комунікаційні технології - результат інтелектуальної діяльності, сукупність систематизованих наукових знань, технічних, організаційних та інших рішень про перелік та послідовність виконання операцій для збирання, обробки, накопичення та використання інформаційної продукції, надання інформаційних послуг¹¹⁶.

Інформаційний ресурс – це сукупність документів у інформаційних системах (бібліотеках, архівах, банках даних тощо)¹¹⁷.

База даних (БД) – це іменована сукупність даних, що відображає стан об'єктів та їх відношень у визначеній предметній області¹¹⁸.

Система управління базами даних (СУБД) – це сукупність мовних та програмних засобів, що призначені для створення, ведення та конкурентного використання бази даних багатьма користувачами.

Банк даних – це сукупність БД та СУБД.

¹¹³. Про затвердження Положення про інформаційно-комунікаційну систему «Інформаційний портал Національної поліції України»: наказ МВС України від 03 серпня 2017 року № 676. *Офіційний вісник України*. 2017. №75. Ст. 2306.

¹¹⁴. Положення про автоматизовану інформаційну систему оперативного призначення єдиної інформаційної системи МВС : наказ МВС України від 20 жовтня 2017 року № 870. *Офіційний вісник України*. 2017. №99. Ст. 3039.

¹¹⁵. Про захист інформації в інформаційно-комунікаційних системах: Закон України від 05 липня 1994 року №80/94-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1994. № 31. Ст. 286.

¹¹⁶. Про Національну програму інформатизації: Закон України від 01 грудня 2022 року №2807-ІХ. *Відомості Верховної Ради*. 2023. № 51. Ст.127.

¹¹⁷. Там само.

¹¹⁸. Там само.

3.2.3. Єдина інформаційна система МВС України

Ключовою у питанні створення інформаційно-аналітичного забезпечення функціонування всіх підрозділів Національної поліції України, зокрема і чергових служб Національної поліції та МВС України, є єдина інформаційна система МВС України (надалі – ЄІС МВС) як багатофункціональна інтегрована автоматизована система, що безпосередньо забезпечує реалізацію функцій її суб'єктів, інформаційну підтримку та супроводження їхньої діяльності та становить сукупність взаємозв'язаних функціональних підсистем, програмно-інформаційних комплексів, програмно-технічних та технічних засобів електронної комунікації, які забезпечують логічне поєднання визначених інформаційних ресурсів, обробку та захист інформації, внутрішню та зовнішню інформаційну взаємодію, що унормована в межах Положення про єдину інформаційну систему Міністерства внутрішніх справ, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 14.11.2018 № 1024 (надалі – Положення про ЄІС МВС)¹¹⁹.

Положення про ЄІС МВС визначає структуру, загальні засади функціонування єдиної інформаційної системи МВС, регулює порядок її формування та використання.

У додатку до Положення про ЄІС МВС встановлено не вичерпний ПЕРЕЛІК пріоритетних електронних інформаційних ресурсів суб'єктів єдиної інформаційної системи Міністерства внутрішніх справ це:¹²⁰

1. Відомості, що містяться в:

- реєстрі атестованих аварійно-рятувальних служб;
- Єдиному державному демографічному реєстрі;
- національній системі біометричної верифікації та ідентифікації громадян України, іноземців та осіб без громадянства;
- Єдиній інформаційно-аналітичній системі управління міграційними процесами;
- Єдиному реєстрі досудових розслідувань про правопорушення, провадження за якими здійснюються працівниками органів Національної поліції, а також осіб, яким вручено повідомлення про підозру та стосовно яких закінчено досудове розслідування у кримінальному провадженні;
- Єдиному державному реєстрі судових рішень у справах про адміністративні правопорушення та про притягнення осіб до кримінальної відповідальності за рішеннями суду, що набрали законної сили.

2. Відомості про:

- облік вогнепальної зброї;
- дактилоскопічний облік;
- криміналістичний облік експертної служби;
- персонально-довідковий облік;

¹¹⁹. Про затвердження Положення про єдину інформаційну систему Міністерства внутрішніх справ та переліку пріоритетних електронних інформаційних ресурсів її суб'єктів: постанова Кабінету Міністрів України від 14 листопада 2018 року № 1024. *Офіційний вісник України*. 2018. №98. Ст. 3230.

¹²⁰. Там само.

- осіб, щодо яких поліцейські проводять профілактичну роботу;
- виявлені кримінальні та адміністративні правопорушення, осіб, які їх вчинили, рух кримінальних проваджень; обвинувачених, обвинувальний акт щодо яких надіслано до суду;
- розшук підозрюваних, обвинувачених (підсудних) осіб, які ухиляються від відбування покарання або вироку суду;
- розшук осіб, зниклих безвісти;
- установлення особи невідомої трупів та людей, які не можуть надати про себе будь-яку інформацію у зв'язку з хворобою або неповнолітнім віком;
- зареєстровані в органах поліції кримінальні або адміністративні правопорушення, події, які загрожують особистій чи публічній безпеці, надзвичайні ситуації;
- осіб, затриманих за підозрою у вчиненні правопорушень (адміністративне затримання, затримання згідно з дорученнями органів правопорядку, затримання осіб органами досудового розслідування, адміністративний арешт, домашній арешт);
- осіб, які скоїли адміністративні правопорушення, провадження у справах за якими здійснюється поліцією;
- зареєстровані кримінальні та адміністративні корупційні правопорушення, осіб, які їх вчинили, та результати розгляду цих правопорушень у судах;
- іноземців та осіб без громадянства, затриманих поліцією за порушення визначених правил перебування в Україні;
- викрадені номерні речі, цінності та інше майно, які мають характерні ознаки для ідентифікації, або речі, пов'язані із вчиненням правопорушень, відповідно до заяв громадян;
- викрадені (втрачені) документи за зверненням громадян;
- знайдені, вилучені предмети і речі, у тому числі заборонені або обмежені в обігу, а також документи з ознаками підробки, які мають індивідуальні (заводські) номери;
- викрадені транспортні засоби, які розшуковуються у зв'язку з безвісним зникненням особи, виявлені, а також викрадені, втрачені номерні знаки;
- видані дозвільні документи у сфері безпеки дорожнього руху та дозволи на рух окремих категорій транспортних засобів;
- зброю, що перебуває у володінні та користуванні фізичних і юридичних осіб, яким надано дозвіл на придбання, зберігання, носіння, перевезення зброї;
- викрадену, втрачену, вилучену, знайдену зброю, а також добровільно здану зброю з числа тієї, що незаконно зберігалася;
- осіб, які перетнули державний кордон;
- осіб, яким органами охорони державного кордону заборонено в'їзд в Україну;
- іноземців та осіб без громадянства, які перевищили строк реєстрації паспортних документів в Україні;
- транспортні засоби, що перетнули державний кордон;
- осіб, затриманих за порушення законодавства про державний кордон;

- зареєстровані надзвичайні ситуації, у тому числі пожежі.

3. Відомості, що формуються у процесі провадження оперативно-розшукової діяльності відповідно до закону¹²¹.

Звертаємо увагу, що Положення серед інформаційних ресурсів в ЄІС МВС окрім пріоритетних, виділяє також і інші.

Разом із тим з урахуванням змісту ст. 27 Закону поліція має доступ до інформаційних ресурсів інших органів державної влади, у тому числі й до решти пріоритетних інформаційних ресурсів МВС, які теж прямо або опосередковано є об'єктом до опрацювання у межах відповідної компетенції вказаного підрозділу Національної поліції України, хоча остання згідно з Положенням про ЄІС МВС і не є суб'єктом ЄІС МВС щодо цього інформаційного ресурсу.

Інформаційні ресурси, які не відносяться до пріоритетних, що є об'єктом ІПНП також викладені у розділі 3 Положення про систему ІПНП.

Структура та порядок роботи функціональних підсистем єдиної інформаційної системи МВС *визначаються положеннями про такі підсистеми, які розробляються суб'єктами єдиної інформаційної системи МВС* з урахуванням затвердженого МВС Типового положення про функціональну підсистему єдиної інформаційної системи МВС та затверджуються в установленому законодавством порядку.

3.2.4. Інформаційний портал Національної поліції України»

Однією з функціональних підсистем ЄІС МВС є інформаційний портал Національної поліції України, правовий режим якого визначений в Положенні про інформаційно-комунікаційну систему «Інформаційний портал Національної поліції України» (надалі – Положення про систему ІПНП)¹²².

До основних завдань ІПНП Положенням віднесено:

- інформаційно-аналітичне забезпечення діяльності Національної поліції України;
- забезпечення наповнення та підтримки в актуальному стані інформаційних ресурсів баз (банків) даних, що входять до ЄІС МВС;
- забезпечення щоденної діяльності органів (закладів, установ) поліції у сфері трудових, фінансових, управлінських відносин, відносин документообігу;
- забезпечення електронної взаємодії з МВС та іншими органами державної влади.

Фактично підтримка функціонування даної підсистеми ЄІС МВС і є головним завданням діяльності підрозділів інформаційно-аналітичної підтримки Національної поліції України.

Інформаційно-комунікаційна система «Інформаційний портал Національної поліції України» — сукупність технічних і програмних засобів,

¹²¹. Там само.

¹²². Про затвердження Положення про інформаційно-комунікаційну систему «Інформаційний портал Національної поліції України»: Наказ МВС України від 03.08.2017 р. № 676. *Офіційний вісник України*. 2017. №75. Ст. 2306.

призначених для обробки відомостей, що утворюються у процесі діяльності Національної поліції України та її інформаційно-аналітичного забезпечення.

Система ІПП є функціональною підсистемою єдиної інформаційної системи МВС (ЄІС МВС).

Система ІПП призначена для:

- формування інформаційних ресурсів ЄІС МВС;
- обробки інформації, яка утворена в процесі діяльності поліції;
- аналітичної обробки інформації, отриманої з автоматичної фото- і відеотехніки;
- надання безпосереднього оперативного доступу до інформаційних ресурсів ЄІС МВС;
- генерації інтерфейсів та функціонування веб-сервісів для здійснення інформаційної взаємодії органів (підрозділів) поліції з іншими органами державної влади, органами правопорядку іноземних держав, міжнародними організаціями;
- здійснення пошукових та аналітичних функцій для використання інформації з інформаційних ресурсів (баз даних) поліції, МВС та інших органів державної влади в межах службової діяльності відповідно до рівня доступу і повноважень за запитом або регламентом;
- використання програмних компонентів геоінформаційних підсистем для візуалізації інформації у вигляді електронних карт, автоматичної зміни зображеного образу об'єкта в залежності від зміни його характеристик, зміни масштабу та деталізації картографічної інформації в інформаційних ресурсах;
- забезпечення автоматизації процесів управління силами та засобами поліції;
- забезпечення електронного документообігу в органах (підрозділах) поліції, обміну електронними документами з МВС;
- комплексного захисту інформації та розмежування доступу до інформації, що зберігається в базах даних системи ІПП.

В інформаційних ресурсах системи ІПП обробляється інформація, яка належить до державних інформаційних ресурсів. Така інформація не підлягає поширенню та передачі іншим особам, крім випадків, передбачених законодавством.

Інформаційними ресурсами системи ІПП є інформація, що утворена в процесі діяльності поліції та використовується:

- для наповнення та підтримки в актуальному стані баз (банків) даних, які входять до ЄІС МВС та визначені статтею 26 Закону України «Про Національну поліцію»;
- для формування баз даних у сфері управлінських відносин, необхідних для виконання покладених на поліцію повноважень;
- для формування баз даних, необхідних для забезпечення щоденної діяльності поліції, у сфері трудових відносин, фінансового забезпечення, документообігу.

Бази даних поліції, необхідні для забезпечення щоденної діяльності органів (закладів, установ) поліції, містять відомості, зокрема, стосовно:

- повідомлень про кримінальні та адміністративні правопорушення, надзвичайні ситуації та інші події, що надійшли технічними каналами зв'язку;
- інформації, отриманої з фото- і відеотехніки, відповідно до статті 40 Закону України «Про Національну поліцію»;
- щодобових переліків та складу нарядів поліції та слідчо-оперативних груп, що заступають на чергування;
- завдань та орієнтувань, що доводились до нарядів поліції для реагування на повідомлення про кримінальні та адміністративні правопорушення, надзвичайні ситуації та інші події;
- звітування нарядів поліції за результатами реагування на повідомлення про кримінальні та адміністративні правопорушення, надзвичайні ситуації та інші події, виявлення додаткових обставин на місці пригоди;
- пересувань нарядів поліції, які отримані із планшетних комп'ютерів (мобільних терміналів) та засобами GPS.

Порядок формування та використання інформаційних ресурсів системи ІППП регулюється окремими нормативно-правовими актами МВС або організаційно-розпорядчими актами Національної поліції України із дотриманням вимог законодавства України.

Власником системи ІППП є Національна поліція України.

Адміністратором системи ІППП є уповноважений структурний підрозділ апарату центрального органу управління Національної поліції України.

Адміністратор системи ІППП забезпечує: вирішення організаційних питань щодо забезпечення функціонування системи; ведення обліку користувачів та надання їм доступу до інформації, що в ній обробляється; захист інформації від несанкціонованого доступу, знищення, модифікації та блокування доступу до неї шляхом здійснення організаційних і технічних заходів, впровадження засобів та методів технічного захисту інформації; вжиття заходів стосовно розвитку і вдосконалення системи; координацію функціонування складових системи.

Користувачами системи ІППП є:

- посадові особи органів (підрозділів) поліції, яким в установленому порядку надано відповідні права доступу до інформації в системі ІППП;
- фізичні особи та інші уповноважені посадові особи суб'єктів ЄІС МВС, яким в установленому порядку надано відповідні права доступу до інформації в ЄІС МВС.

Ідентифікація користувача та підтвердження цілісності даних, що обробляються в системі ІППП, забезпечуються застосуванням електронного підпису або інших програмно-технічних засобів авторизації користувачів та забезпечення цілісності даних. Кожна дія користувача щодо отримання інформації з інформаційних ресурсів системи ІППП фіксується у спеціальному електронному архіві. Користувачі системи ІППП зобов'язані не розголошувати у будь-який спосіб інформацію, яка їм стала відома у зв'язку з виконанням посадових обов'язків, крім випадків, передбачених законом, відповідають за достовірність інформації, що вводиться ними до відповідних інформаційних

ресурсів системи ІПП, та зобов'язані дотримуватися законодавства у сфері захисту інформації.

Структурно ІПС складається із наступних інформаційних підсистем (надалі – ІІ).

ІІ «Єдиний облік» – призначена для обробки відомостей під час прийняття та реєстрації заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення та інші події¹²³.

ІІ «Особа» – особи, які вчинили протиправні діяння та відносно яких в ОВС здійснюється профілактична робота. ІІ оптимізовано до 11 категорій обліку, такі як:

- підсудний (*обвинувачені, які віддані до суду*);
- засуджений БПВ (*засуджені за вчинення злочинів, виконання вироку щодо яких не пов'язано з позбавленням волі*);
- раніше судимий;
- адміністративний нагляд (*раніше судимі, яким встановлено адміністративний нагляд*);
- формальний нагляд (*раніше судимі, засуджені до позбавлення волі за тяжкі, особливо тяжкі злочини або засуджені два і більше разів до позбавлення волі за умисні злочини*);
- психічно хворий (*особи, які страждають на тяжкі психічні розлади і перебувають на спеціальному обліку в закладах охорони здоров'я*);
- сімейний насильник (*особи, які вчиняють насильство в сім'ї та яким було винесено офіційне застереження про неприпустимість вчинення насильства в сім'ї*);
- повія (*особи, притягнуті до адміністративної відповідальності за зайняття проституцією*);
- проблемний уболівальник (*особи, які вчиняють правопорушення у місцях проведення спортивних заходів або у зв'язку з ними*);
- причетний до НОН (*особи, які вчиняють правопорушення, що пов'язані з незаконним обігом наркотичних засобів або психотропних речовин*);
- дитина правопорушник (*діти, які перебувають на профілактичному обліку та відносно яких заведено обліково-профілактичні справи*).

ІІ «Розшук» – особи, оголошені у державний та міждержавний розшук та відомості про безвісно зниклих громадян.

ІІ «Пізнання» – відомості щодо невпізнаних трупів.

ІІ «Річ» – номерні речі та цінні папери, мобільні телефони, культурні цінності, викрадені або вилучені у громадян, безхазяйні номерні речі, що знайдені або вилучені із камер схову вокзалів, портів, аеропортів та здані до ОВС.

ІІ «Антикваріат» – відомості щодо викрадених, вилучених культурних цінностей, що належать до об'єктів матеріальної і духовної культури та мають художнє, історичне, етнографічне та наукове значення.

¹²³. Про затвердження Інструкції з формування та ведення інформаційної підсистеми «Єдиний облік» інформаційно-комунікаційної системи «Інформаційний портал Національної поліції України»: наказ МВС України від 14 червня 2019 року № 508. *Офіційний вісник України*. 2019. №60. Ст. 2097.

III «Втрачені документи» – відомості щодо викрадених, утрачених документів (бланків документів), паспортних документів померлих громадян України, не зданих до органів ДМС, паспортних документів визнаних недійсними, паспортних документів осіб, які знаходяться в розшуку, та які мають індивідуальні заводські (фабричні) номери.

III «Угон» – відомості щодо:

- транспортних засобів які розшуковуються: а) через незаконне заволодіння з застосуванням насильства або погрозою його застосування, таємне, шляхом шахрайства; б) у зв'язку з безвісним зникненням особи разом з цим транспортним засобом; в) правоохоронними органами Інтерполу;

- викрадених, утрачених державних номерних знаків транспортних засобів;

- безхазяйних транспортних засобів.

III «Зареєстрована зброя» – відомості щодо зброї, що має індивідуальні заводські (фабричні) номери, перебуває в користуванні громадян, підприємств, установ, організацій, господарських об'єднань, яким надано, відповідно до законодавства, дозвіл на її придбання, зберігання, носіння, перевезення, та яка обліковується підрозділами дозвільної системи НП;

III «Кримінальна зброя» – зброя втрачена, викрадена, а також вилучена, знайдена та добровільно здана із числа тієї, що незаконно зберігалася;

III «Мігрант» – відомості щодо:

- іноземців та осіб без громадянства, які порушили встановлені законодавством правила в'їзду, виїзду, перебування в Україні і транзитного проїзду через її територію;

- громадян України, які порушили встановлені законодавством правила в'їзду іноземців та осіб без громадянства в Україну, їх виїзду з України і транзитного проїзду через її територію.

III «Корупція» – відомості щодо зареєстрованих кримінальних та адміністративних корупційних правопорушень, осіб, які їх учинили, та результати розгляду цих правопорушень у судах.

III «Адміністративне правопорушення» (АПРА) – відомості щодо зареєстрованих адміністративних правопорушень, осіб, які їх учинили, та результати розгляду цих правопорушень.

III «Кримінальна статистика» – відомості про кримінальні правопорушення, осіб, які їх учинили або підозрюються в їх учиненні, досудове розслідування за якими здійснюється слідчими органів внутрішніх справ.

III «Злочин» – відомості щодо нерозкритих злочинів, учинених на території обслуговування підрозділу НП, у тому числі за матеріалами яких було заведено ОРС категорії «Злочин», відповідно до вимог діючого законодавства.

III «Домашній арешт» – відомості стосовно осіб, щодо яких органами внутрішніх справ України здійснюється виконання ухвал слідчого судді, суду про обрання запобіжного заходу у вигляді домашнього арешту та про зміну раніше обраного запобіжного заходу на запобіжний захід у вигляді домашнього арешту та щодо яких працівниками ОВС здійснюється контроль за їх поведінкою.

ІІ «Доставлені до ЧЧ» – відомості щодо випадків адміністративного затримання осіб працівниками органів внутрішніх справ або затримання згідно з дорученнями правоохоронних органів, або затримання осіб органами досудового розслідування, а також обліковується інформація про надання затриманим особам безоплатної вторинної правової допомоги.

ІІІ «ЄДРПОУ» – відомості з Єдиного державного реєстру підприємств та організацій України щодо юридичних осіб всіх форм власності та організаційно-правових форм господарювання, відокремлені підрозділи юридичних осіб, що знаходяться на території України, а також відокремлені підрозділи юридичних осіб України, що знаходяться за її межами.

3.2.5. Інформаційно-аналітична система «Облік відомостей про притягнення особи до кримінальної відповідальності та наявності судимості»

Відповідно до законодавства в Міністерстві внутрішніх справ України у складі єдиної інформаційної системи МВС України функціонує інформаційно-аналітична система «Облік відомостей про притягнення особи до кримінальної відповідальності та наявності судимості»¹²⁴.

Інформаційно-аналітична система «Облік відомостей про притягнення особи до кримінальної відповідальності та наявності судимості» (далі – ІАС) – це структурована автоматизована база даних, яка використовується для збирання, зберігання, обліку, пошуку, узагальнення, захисту, перевірки достовірності відомостей, перетворення та відображення інформації, забезпечення доступу до даних про притягнення особи до кримінальної відповідальності, відсутність (наявність) судимості або обмежень, передбачених кримінальним процесуальним законодавством України.

Джерелами автоматичного наповнення ІАС є такі інформаційні системи:

- Єдиний реєстр досудових розслідувань щодо осіб, яким повідомлено про підозру; осіб, щодо яких обрано запобіжний захід; наслідків досудового розслідування кримінальних правопорушень;
- Єдиний державний реєстр судових рішень щодо наслідків судового розгляду кримінальних проваджень;
- Єдиний реєстр засуджених та осіб, узятих під варту, щодо засуджених, ув'язнених та суб'єктів пробації;
- оцифровані архівні інформаційні масиви персонально-довідкового обліку МВС.

Об'єктами обліку ІАС (далі – об'єкти обліку) є:

¹²⁴. Деякі питання ведення обліку відомостей про притягнення особи до кримінальної відповідальності та наявності судимості: наказ МВС України від 30 березня 2022 року № 207. *Офіційний вісник України*. 2022. №29. С. 1608

- фізичні особи, які відповідно до Кримінального процесуального кодексу України набули статусу підозрюваного, обвинуваченого (підсудного), засудженого;

- фізичні особи, щодо яких застосовано примусові заходи медичного чи виховного характеру;

- фізичні особи, яких звільнено від кримінальної відповідальності згідно із статтями 44-49, 97 Кримінального кодексу України;

- фізичні особи, яких оголошено в розшук;

- громадяни України, яких засуджено судами інших держав;

- архівна інформація репресивних органів.

В ІАС обробляються такі відомості про об'єкти обліку:

- установчі дані: прізвище, власне ім'я, по батькові (за наявності), дата та місце народження;

- громадянство, стать, адреса задекларованого/зареєстрованого місця проживання (перебування), реквізити документів, що посвідчують особу, підтверджують громадянство України або спеціальний статус особи, унікальний номер запису в Єдиному державному демографічному реєстрі, реєстраційний номер облікової картки платника податку, дактилоскопічна формула (за наявності);

- повідомлення особі про підозру (пред'явлення обвинувачення);

- застосування щодо особи запобіжних заходів;

- оголошення особи у розшук;

- наслідки досудового розслідування кримінальних правопорушень (закриття кримінального провадження; звернення до суду з обвинувальним актом; з клопотанням про звільнення особи від кримінальної відповідальності; з клопотанням про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру);

- судові рішення: дата, найменування суду, статті Кримінального кодексу України, вид та строк покарання, дата набрання законної сили;

- виконання покарання;

- здійснення Президентом України помилування щодо засудженого;

- застосування заходів пробації;

- засудження громадян України на території іноземних держав;

- зняття/погашення судимості.

3.2.6. Автоматизована інформаційна система оперативного призначення єдиної інформаційної системи МВС

До складу єдиної інформаційної системи МВС України входить також автоматизована інформаційна система оперативного призначення, яка встановлена наказом МВС України «Про затвердження Положення про

автоматизовану інформаційну систему оперативного призначення єдиної інформаційної системи МВС» від 20.10.2017 № 870¹²⁵.

Завданнями даної системи є підвищення рівня інформаційно-аналітичного забезпечення оперативно-розшукової діяльності Національної поліції України, забезпечення процесу підтримки управлінських рішень її керівництвом, об'єднання інформації, отриманої в процесі оперативно-розшукової діяльності в єдиній базі даних.

3.2.7. Класифікація основних видів обліків Міністерства внутрішніх справ України та Національної поліції України

Основні види обліків Міністерства внутрішніх справ України та Національної поліції України можна класифікувати (умовно) на:

- 1) оперативного призначення;
- 2) експертно-криміналістичного призначення;
- 3) статистичного та аналітичного призначення;
- 4) адміністративного (управлінського) та загального призначення.

Інформація оперативних обліків умовно поділяється на:

- облік осіб і їх характеристик;
- облік подій;
- облік предметів та речей.

Приклади оперативних обліків: «Інтегрована інформаційно-пошукова система (далі – ІПС) МВС України», «Оріон», «Скорпіон», «Наркобізнес», «Оперативно-довідкова картотека», «Граніт», «Кримінальна статистика» тощо.

Інформація експертно-криміналістичних обліків поділяється на:

1. Оперативно-пошукові обліки.
2. Інформаційно-довідкові обліки.

Приклади оперативно-пошукових обліків:

- 1) дактилоскопічні обліки;
- 2) колекції слідів злочину;
- 3) слідів взуття;
- 4) слідів транспортних засобів;
- 5) волокон;
- 6) замків і ключів;
- 7) фальшивих грошей;
- 8) підроблених рецептів і бланків документів;
- 9) кулегільзотеки;
- 10) колекції суб'єктивних портретів;

¹²⁵. Про затвердження Положення про автоматизовану інформаційну систему оперативного призначення єдиної інформаційної системи МВС: наказ МВС України від 20 жовтня 2017 року № 870. *Офіційний вісник України*. 2017. №99. Ст. 3039.

11) колекція фонограм з голосами осіб, які анонімно повідомляли про загрозу вибуху тощо.

Приклади інформаційно-довідкових обліків. Колекції зразків:

- 1) документів суворого обліку, цінних паперів та грошей;
- 2) зброї та боєприпасів;
- 3) наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів;
- 4) рельєфних підошов взуття;
- 5) інструментів, що використовуються при зломах;
- 6) лакофарбових покриттів;
- 7) вибухових пристроїв і речовин;
- 8) протекторів шин;
- 9) волокон і волосся;
- 10) паливно-мастильних матеріалів;
- 11) підроблених номерів вузлів, деталей та агрегатів автотранспорту тощо.

3.2.8. Автоматизована система «ЦУНАМІ»

Вважаємо окремо слід виділити таку автоматизовану систему, як «ЦУНАМІ» (централізоване управління нарядами патрульної служби), мета якої вдосконалення організації діяльності з управління силами Національної поліції України для ефективного реагування на відповідні повідомлення про правопорушення.

Центр прийняття повідомлень – служба «102» вирішує завдання з прийняття та реєстрації повідомлень про злочини та події на єдиній інформаційній базі. Автоматизація служби «102» дозволила вести облік звернень громадян на первинному рівні та здійснювати оцінку криміногенної ситуації в режимі реального часу.

Основою системи «ЦУНАМІ» є інформаційна система автоматизованого робочого місця працівника підрозділу «102» (АРМ «Оператор «102»).

Платформою для автоматизації служби «102» є сучасний цифровий call-центр (AWAYA), який інтегровано в існуючу інформаційну систему Національної поліції, що дозволило операторові служби «102» або оперативному черговому ЧЧ органу (підрозділу) поліції одержувати інформацію про абонента ще до моменту підняття трубки, а саме:

- дані про власника телефонного номера;
- кількість дзвінків, які раніше надходили із цього номера та щодо яких подій;
- відстеження повторних викликів по вже зареєстрованій події;
- географічне місце (адресу) на електронній карті міста тієї події, про яку повідомлено;
- попередження про дзвінки абонентів, які внесено до окремого списку: психічно хворі, телефонні хулігани та інше.

Система працює наступним чином: оператор служби «102» або черговий районного відділу Національної поліції отримує повідомлення про подію та направляє відомості про неї до чергового-диспетчера, який визначає відповідний патруль та координує його роботу шляхом спостереження за роботою патрулю на маршруті та керує його роботою в автоматизованому або голосовому режимі.

При випадковому обриві зв'язку оператор сам може передзвонити абоненту. У разі, якщо оператор «102» виходить на технічну перерву, всі дзвінки автоматично та рівномірно розподіляються на інших операторів.

Після прийняття виклику оператор складає картку події, в якій вказує місце та час події, особу заявника, попередньо кваліфікує правопорушення, вказує територіальний орган Національної поліції, до територіальної юрисдикції якого належить дане правопорушення та інші відомості. Після збереження картки, вона автоматично надходить диспетчеру, а також до чергових частин тих підрозділів поліції, на території обслуговування яких сталася подія¹²⁶.

З автоматизованою системою «ЦУНАМІ» нерозривно пов'язана програма «Логістична інформаційна система – мобільна» («LIS-M»). Дана програма завантажується на планшетні комп'ютери, що використовуються патрульними поліцейськими. «LIS-M» дозволяє керувати викликами поліцейських, зокрема показує чергу викликів, сортує їх за критерієм важливості, показує контактні дані особи, що здійснила виклик тощо. Крім того, за допомогою цієї програми забезпечується доступ до реєстру транспортних засобів, зброї, та інших.

3.2.9. Формування та використання поліцією інформаційних ресурсів відповідно до норм Закону України «Про Національну поліцію»

Формування інформаційних ресурсів поліцією передбачено ст. 26 Закону України «Про Національну поліцію»¹²⁷.

Поліція засобами інформаційно-комунікаційної системи *наповнює та підтримує в актуальному стані реєстри та бази (банки) даних*, що входять до єдиної інформаційної системи Міністерства внутрішніх справ України, стосовно:

- 1) осіб, щодо яких поліцейські здійснюють профілактичну роботу;
- 2) виявлених кримінальних та адміністративних правопорушень, осіб, які їх учинили, руху кримінальних проваджень; обвинувачених, обвинувальний акт щодо яких направлено до суду;
- 3) розшуку підозрюваних, обвинувачених (підсудних) осіб, які ухиляються від відбування покарання або вироку суду, або від виконання обов'язків, визначених законом для суб'єктів пробації;
- 4) розшуку осіб, зниклих безвісти;

¹²⁶. Бараненко Р. В. Дослідження особливостей функціонування програмного забезпечення системи централізованого управління нарядами патрульної служби «ЦУНАМІ». *Юридичний бюлетень*. 2016. Вип. 2. С.133-134.

¹²⁷. Про Національну поліцію: Закон України від 02 липня 2015 року № 580-VIII. *Відомості Верховної Ради*. 2015. № 40-41. Ст. 379.

5) установлення особи невідомих трупів та людей, які не можуть надати про себе будь-яку інформацію у зв'язку з хворобою або неповнолітнім віком;

6) зареєстрованих в органах внутрішніх справ і поліції кримінальних або адміністративних правопорушень, подій, які загрожують особистій чи публічній безпеці, надзвичайних ситуацій;

7) осіб, стосовно яких поліцією застосовано адміністративне затримання, затримання в порядку, передбаченому Кримінальним процесуальним кодексом України, або інше законне затримання; осіб, підданих адміністративному арешту, домашньому арешту; осіб, яким повідомлено про підозру в учиненні кримінального правопорушення;

8) осіб, які скоїли адміністративні правопорушення, провадження у справах за якими здійснюється поліцією або територіальними центрами комплектування та соціальної підтримки;

9) зареєстрованих корупційних кримінальних правопорушень, адміністративних правопорушень, пов'язаних з корупцією, а також осіб, які їх учинили, та результатів розгляду цих правопорушень у судах;

10) іноземців та осіб без громадянства, затриманих поліцією за порушення визначених правил перебування в Україні;

11) викрадених номерних речей, цінностей та іншого майна, які мають характерні ознаки для ідентифікації, або речей, пов'язаних із учиненням правопорушень, відповідно до заяв громадян;

12) викрадених (втрачених) документів за зверненням громадян;

13) знайдених, вилучених предметів і речей, у тому числі заборонених або обмежених в обігу, а також документів з ознаками підробки, які мають індивідуальні (заводські) номери;

14) транспортних засобів, які розшукуються, у тому числі у зв'язку з безвісним зникненням особи, виявлених безхазяйних транспортних засобів, а також викрадених, втрачених номерних знаків;

15) виданих дозвільних документів у сфері безпеки дорожнього руху та дозволів на рух окремих категорій транспортних засобів;

16) зброї, що перебуває у володінні та користуванні фізичних і юридичних осіб, яким надано дозвіл на придбання, зберігання, носіння, перевезення зброї;

17) викраденої, втраченої, вилученої, знайденої зброї, а також добровільно зданої зброї із числа тієї, що незаконно зберігалася;

18) бази даних, що формуються в процесі здійснення оперативно-розшукової діяльності відповідно до закону;

19) дорожньо-транспортних пригод, оформлення яких здійснювалося поліцією, та їх наслідків.

При наповненні реєстрів та баз (банків) даних, визначених у пункті 7 частини першої статті 26 Закону, поліція забезпечує збирання, накопичення мультимедійної інформації (фото, відео, звукозаписи) та біометричних даних (відцифрований образ обличчя особи, відцифровані відбитки пальців рук, дактилокартки, зразки ДНК).

Збирання, накопичення, зберігання, використання та знищення біометричних даних здійснюються відповідно до вимог закону в порядку, встановленому Міністерством внутрішніх справ України.

Збирання, накопичення, зберігання, використання та знищення відомостей про генетичні ознаки людини (геномну інформацію людини) здійснюються відповідно до закону.

Поліція забезпечує внесення відомостей до Єдиного реєстру осіб, зниклих безвісти за особливих обставин, та здійснює підтримання таких відомостей в актуальному стані в межах, визначених законодавством.

Використання поліцією інформаційних ресурсів передбачено ст. 27 Закону України «Про Національну поліцію»¹²⁸.

Поліція має безпосередній оперативний (у тому числі автоматизований) доступ до інформації та інформаційних ресурсів інших органів державної влади за обов'язковим дотриманням Закону України «Про захист персональних даних».

Інформація про доступ до реєстру та бази (банку) даних повинна фіксуватися та зберігатися в автоматизованій системі обробки даних, включно з інформацією про особу, яка отримала доступ, та про обсяг даних, доступ до яких було отримано.

Кожна дія особи щодо отримання інформації з інформаційних ресурсів, передбачених статтями 25-27 цього Закону, фіксується у спеціальному електронному архіві інформаційно-комунікаційної системи, за допомогою якої отримано відомості.

В електронному архіві фіксуються прізвище, ім'я, по батькові, посада та номер спеціального жетона (в разі наявності), вид отриманої інформації, реєстр, з якого отримувалася інформація, час отримання інформації та інші дані, необхідні для ідентифікації особи, яка отримувала інформацію з інформаційних ресурсів, реєстрів та баз (банків) даних.

Електронна комунікаційна мережа доступу системи ІППП — сукупність технічних і програмних засобів, призначених для обміну інформацією між складовими системи. Для захисту інформації, що обробляється користувачами системи ІППП, використовуються канали електронної комунікаційної мережі Міністерства внутрішніх справ України, а під час використання відкритих каналів — засоби захисту інформації, які мають позитивний експертний висновок за результатами державної експертизи у сфері криптографічного захисту інформації.

Комплексна система захисту інформації з підтвердженою відповідністю — взаємопов'язана сукупність організаційних та інженерно-технічних заходів, засобів і методів захисту інформації.

Завданням комплексної системи захисту інформації є забезпечення конфіденційності (у разі обробки інформації з обмеженим доступом), цілісності, доступності інформації в системі ІППП шляхом здійснення заходів, спрямованих на захист інформації від несанкціонованих дій (у тому числі з використанням

¹²⁸. Про Національну поліцію: Закон України від 02 липня 2015 року № 580-VIII. *Відомості Верховної Ради*. 2015. № 40-41. Ст. 379.

комп'ютерних вірусів), які можуть призвести до її випадкової або умисної модифікації чи знищення.

3.2.10. Перелік інформаційних ресурсів в ЄІС МВС, які найчастіше використовуються

З метою визначення порядку функціонування Єдиної цифрової відомчої телекомунікаційної мережі МВС України і правил взаємодії Міністерства внутрішніх справ України, Національної гвардії України, центральних органів виконавчої влади, діяльність яких спрямовується і координується Міністром внутрішніх справ України, в організації доступу до ресурсів і послуг Єдиної цифрової відомчої телекомунікаційної мережі Міністерства внутрішніх справ України, затверджено відповідні нормативні акти: Положення про єдину цифрову відомчу телекомунікаційну мережу МВС України¹²⁹; Інструкція про порядок взаємного використання систем відеоспостереження Служби безпеки України, Управління державної охорони України, Міністерства внутрішніх справ України та Національної поліції України¹³⁰.

Інформаційне забезпечення проводиться також Національною поліцією України, яка входить до складу МВС України. Так на цей час діє «Положення про систему Інтернет у телекомунікаційній мережі Національної поліції України».¹³¹ Також нормативним актом передбачено здійснення контролю за використанням SIM-карток для пристроїв рухомого (мобільного) зв'язку, які використовуються для роботи з інформаційними ресурсами НПУ¹³².

З метою забезпечення належного функціонування зазначеної єдиної системи збирання, опрацювання та подання до чергової служби вищого рівня інформації про правопорушення або подію використовуються:

1. Інформаційна підсистема «Гарпун» призначена для обробки відомостей про транспортні засоби (далі — ТЗ) усіх типів (автомобілі, автобуси, мотоцикли всіх типів, марок і моделей, самохідні машини, причепи та напівпричепи до них, мотоколяски, інші прирівняні до них ТЗ та мопеди) та номерні знаки ТЗ (далі — номерні знаки), що розшуковуються у рамках кримінального, виконавчого провадження, провадження у справах про

¹²⁹. Про затвердження Положення про єдину цифрову відомчу телекомунікаційну мережу МВС: наказ МВС України 04 липня 2016 року № 596. *Офіційний вісник України*. 2016. №64. Ст. 2159.

¹³⁰. Про затвердження Інструкції про порядок взаємного використання систем відеоспостереження Служби безпеки України, Управління державної охорони України, Міністерства внутрішніх справ України та Національної поліції України: наказ СБУ, УДОУ, МВС України від 12 вересня 2016 року № 475/265/917. *Офіційний вісник України*. 2016. №78. Ст. 2623.

¹³¹. Про затвердження Положення про систему Інтернет у телекомунікаційній мережі Національної поліції України: наказ Національної поліції України від 21 лютого 2017 року № 141. URL: <https://tranzit.ltd.ua/nakaz/files/%D0%9D%20%D0%9D%D0%9F%D0%A3.pdf>.

¹³². Про затвердження Порядку контролю за використанням SIM-карток для пристроїв рухомого (мобільного) зв'язку, які використовуються для роботи з інформаційними ресурсами Національної поліції України: наказ Національної поліції України від 14 березня 2018 року № 244. URL: <https://www.npu.gov.ua/acts/pro-zatverdzhennya-poryadku-kontrolyu-za-vikoristanniam-sim-kartok-pristoyiv-ruhomogo-mobilnogo-zvyazku-yaki-vikoristovuyutsya-dlya-roboti-z-informacijnimi-resursami-nacionalnoyi-policiyi-ukr>.

адміністративні правопорушення, оперативно-розшукової діяльності, а також за ухвалою слідчого судді, суду¹³³.

2. Інформаційна підсистема «Дорожньо-транспортна пригода» призначена для автоматизації процесів обліку дорожньо-транспортних пригод у Національній поліції України¹³⁴.

Ця Інструкція визначає порядок формування та ведення інформаційної підсистеми «Дорожньо-транспортна пригода» інформаційно-комунікаційної системи «Інформаційний портал Національної поліції України».

3. Інформаційна підсистема «СЛІД» призначена для обліку інформації про об'єкти, вилучені під час проведення слідчих (розшукових) дій, у єдиному інформаційному просторі з використанням сучасних інформаційних технологій, комп'ютерного та електронного комунікаційного обладнання; забезпечення інформаційно-аналітичної підтримки діяльності органів (підрозділів) поліції, спрямованої на запобігання та розслідування кримінальних правопорушень; встановлення зв'язків між даними, що мають значення для кримінального провадження; забезпечення обробки інформації про об'єкти, що були вилучені під час проведення слідчих (розшукових) дій, наповнення та підтримка в актуальному стані інформаційних ресурсів баз (банків) даних, що входять до ІППП¹³⁵.

4. Інформаційна підсистема «Атріум»

Також, на нашу думку, слід виокремити групу таких, що забезпечують функціонування окремих автоматизованих та інформаційних систем/баз. До числа таких можна віднести, наприклад, наказ Міністерства внутрішніх справ України «Про затвердження Інструкції з формування та ведення інформаційної підсистеми «Атріум» інформаційно-комунікаційної системи «Інформаційний портал Національної поліції України»» від 11 грудня 2019 року № 1032.

Ця Інструкція визначає порядок формування та ведення автоматизованої інформаційної підсистеми «Атріум» інформаційно-комунікаційної системи «Інформаційний портал Національної поліції України», призначеної для обробки відомостей під час наповнення електронного журналу контролю за прибуттям та поставленням на облік раніше судимих осіб, забезпечення вжиття тимчасових профілактичних заходів спостереження і контролю за поведінкою окремих осіб, щодо яких встановлено адміністративний нагляд, за прибуттям осіб, звільнених з місць позбавлення волі, до обраного ними місця проживання¹³⁶.

¹³³. Про затвердження Інструкції з формування та ведення інформаційної підсистеми «Гарпун» інформаційно-телекомунікаційної системи «Інформаційний портал Національної поліції України»: наказ МВС України від 13 червня 2018 року № 497. *Офіційний вісник України*. 2018. №58. Ст. 2024.

¹³⁴. Про затвердження Інструкції з формування та ведення інформаційної підсистеми «Дорожньо-транспортна пригода» інформаційно-телекомунікаційної системи «Інформаційний портал Національної поліції України»: наказ МВС України від 15 липня 2020 року № 533. *Офіційний вісник України*. 2020. №63. Ст. 2063.

¹³⁵. Про затвердження Інструкції з формування та ведення інформаційної підсистеми «СЛІД» інформаційно-телекомунікаційної системи «Інформаційний портал Національної поліції України»: наказ МВС України від 16 березня 2020 року № 257. *Офіційний вісник України*. 2020. №29. Ст. 1053.

¹³⁶. Про затвердження Інструкції з формування та ведення інформаційної підсистеми «Атріум» інформаційно-комунікаційної системи «Інформаційний портал Національної поліції України»: наказ МВС України від 11 грудня 2019 року № 1032. *Офіційний вісник України*. 2020. №20. Ст. 773.

3.2.11. Органи на які покладено функції з інформаційно-аналітичного забезпечення діяльності Національної поліції України

Ключовим органом, на який покладено функції з формування інформаційних ресурсів Національної поліції України, є Департамент інформатизації МВС України¹³⁷.

Департамент є структурним підрозділом апарату МВС, який організовує і здійснює заходи, передбачені законодавством України та іншими нормативно-правовими актами центральних органів виконавчої влади, **спрямовані на інформаційно-аналітичне забезпечення правоохоронної діяльності** та захист персональних даних під час їх обробки в органах і підрозділах внутрішніх справ України.

Органом, на який покладено функції з формування інформаційних ресурсів Національної поліції в областях є управління інформаційно-аналітичної підтримки (УІАП), яке є структурним підрозділом Головного управління НП в області, що організовує і здійснює заходи, спрямовані на забезпечення правоохоронної діяльності органів поліції області¹³⁸.

Департамент інформаційно-аналітичної підтримки Національної поліції України є основним підрозділом в системі інформаційно-аналітичного забезпечення діяльності органів та підрозділів Національної міліції України, який надає організаційно-методичне керівництво. У своєму правовому положенні цей департамент є структурним підрозділом центрального органу управління поліції, який спрямовує та координує діяльність у сферах цифрової інфраструктури та цифрової трансформації процесів службової діяльності, інформаційно-аналітичної діяльності та діяльності, пов'язаної із забезпеченням усіма видами зв'язку структурних підрозділів ЦОУП, територіальних, у тому числі міжрегіональних, органів поліції, закладів та установ, які належать до сфери управління Національної поліції України¹³⁹.

3.3. Тенденції удосконалення адміністративно-правового регулювання правового статусу чергових служб Національної поліції та МВС України

Будь-яке правове удосконалення має бути належним чином відображене та закріплене в нормативно-правових актах. Адже Основний Закон України

¹³⁷. Про затвердження Положення про Департамент інформатизації Міністерства внутрішніх справ України : наказ МВС України від 31 січня 2018 року № 70. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/MVS819>.

¹³⁸. Про затвердження Порядку організації доступу до інформаційних ресурсів під час інформаційної взаємодії між Міністерством внутрішніх справ України, Державною міграційною службою України та Державною прикордонною службою України : наказ МВС України від 26 вересня 2013 року № 920. *Офіційний вісник України*. 2013. №83. Ст. 3099.

¹³⁹. Про затвердження Положення про Департамент інформаційно-аналітичної підтримки Національної поліції України : наказ Національної поліції України від 31 січня 2020 року № 77. URL: <https://media-www.npu.gov.ua/npu-pre-prod/sites/1/Docs/Struktura/Polohena11.pdf>.

встановлює вимогу щодо того, що «органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України»¹⁴⁰.

Відтак всі елементи правового статусу чергових служб Національної поліції та МВС України мають бути належним чином нормативно закріплені. Спираючись на цей факт, можна стверджувати, що аналіз динаміки адміністративно-правових змін і новацій здатний виявити та прояснити, якщо не всі наявні, то принаймні ту частину важливих тенденцій, які вже існують й реалізуються щодо удосконалення «адміністративно-правового статусу» державних суб'єктів, зокрема «статусу» чергових служб Національної поліції та МВС України.

Так, наразі адміністративно-правовий статус чергових частин та оперативних чергових органів та підрозділів Національної поліції України урегульовано нормами Наказу № 440/2017 року¹⁴¹, лише частково, про що вже зазначалося у цьому дослідженні.

Разом з тим, ключова роль зазначеного нормативно-правового акту проявляється в тому, що він становить основу для складання положень про відповідні структурні підрозділи, а також посадових інструкцій та функціональних обов'язків оперативних чергових.

Нормативно-правову основу названого нормативно-правового акту зокрема складають: Закону України «Про Національну поліцію»¹⁴²; а також «Положення про Національну поліцію», затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 28.10.2015 року № 877¹⁴³; «Положення про Міністерство внутрішніх справ України», затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 28.10.2015 року № 878¹⁴⁴ тощо.

Отже, Наказ МВС України «Про затвердження Інструкції з організації діяльності чергової служби органів (підрозділів) Національної поліції України» є відомчим нормативно-правовим актом, який має підзаконний характер.

За понад 7 років свого існування Наказ МВС України № 440 зазнав 5 редакцій. Він має прямі зв'язки із 23-ма нормативно-правовими актами, зворотні зв'язки із 3-ма актами та став підставою для втрати чинності 3-ма нормативно-правовими актами¹⁴⁵.

¹⁴⁰ Конституція України : Закон України від 28 червня 1996 року № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.

¹⁴¹ Про затвердження Інструкції з організації діяльності чергової служби органів (підрозділів) Національної поліції України : наказ МВС України від 23 травня 2017 року № 440. *Офіційний вісник України*. 2017. № 56. Ст. 1656.

¹⁴² Про Національну поліцію : Закон України від 02 липня 2015 року № 580-VIII. *Відомості Верховної Ради*. 2015. № 40-41. Ст. 379.

¹⁴³ Про затвердження Положення про Національну поліцію : постанова Кабінету Міністрів України від 28 жовтня 2015 року № 877. *Офіційний вісник України*. 2015. №89. Ст. 2971.

¹⁴⁴ Про затвердження Положення про Міністерство внутрішніх справ України : Постанова Кабінету Міністрів України від 28 жовтня 2015 року № 878. *Офіційний вісник України*. 2015. №89. Ст. 2972.

¹⁴⁵ Верховна Рада України (офіційний сайт Законодавства України), «Картка документа: Про затвердження Інструкції з організації діяльності чергової служби органів (підрозділів) Національної поліції України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/z0750-17>

Редагування названого нормативно-правового акту відбувалось у 2020-му році¹⁴⁶, в 2022-му¹⁴⁷ та декілька разів в 2024-му роках¹⁴⁸; ¹⁴⁹. Останні на сьогоднішній день зміни до Наказу МВС України № 440 були внесені Наказом Міністерства внутрішніх справ України від 26.06.2024 року № 447, зареєстрованим в Міністерстві юстиції України від 10.07.2024 року за № 1037/42382. Цей акт, в свою чергу, також отримав редагування, внесені Наказом Міністерства внутрішніх справ України № 475 від 11.07.2024 року¹⁵⁰.

Викладене наглядно демонструє посилення тенденцій щодо намагання уповноважених органів удосконалити «правовий статус» чергової служби органів й підрозділів Національної поліції України.

Водночас, деякі аспекти правового регулювання нормами вищевказаного нормативного акту, й дотепер залишаються поза увагою суб'єктів нормотворення, а саме:

- уточнення адміністративно-правового статусу чергових частин закладів освіти із специфічними умовами навчання, з огляду на невідповідність завдань та функцій їх діяльності напрямам поліцейської діяльності чергових частин органів (підрозділів) Національної поліції, визначених наказом № 440/2017 року;

- визначення повноважень чергових частин органів (підрозділів) Національної поліції, які, наразі, не врегульовані нормами наказу № 440/2017 року;

- закріплення в нормах статті 23 Закону України «Про Національну поліцію» повноваження чергових частин органів (підрозділів) Національної поліції щодо прийняття та реєстрації заяв та повідомлень громадян про кримінальні правопорушення та інші події.

Зауважимо що нормативно-правове удосконалення представляє з себе нормотворчу дію, реалізовану в межах компетенції уповноваженого на те державного органу, спрямовану на запровадження змін, що мають на меті поліпшення існуючого становища з урахуванням актуальної ситуації та умов, які склалися на сьогоднішній час або прогнозовано відбудуться в найближчому майбутньому.

Підкреслимо, що «удосконалення» є частиною «розвитку» але нетотожне йому. «Розвиток» представляє з себе усі хронологічні зміни, які відбуваються із певним суб'єктом або об'єктом. Натомість «удосконалення» має значення лише в обмеженому часовому періоді та суттєво залежить від особливостей наявних умов.

В свою чергу, «розвиток» передбачає поступове накопичення позитивних змін, які в своїй сукупності мають привести до досягнення нової якості. Отже, в

¹⁴⁶ Про затвердження Змін до Інструкції з організації діяльності чергової служби органів (підрозділів) Національної поліції України : наказ Міністерства внутрішніх справ України від 06 лютого 2020 року № 100. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0392-20#Text>

¹⁴⁷ Про внесення змін до Інструкції з організації діяльності чергової служби органів (підрозділів) Національної поліції України : наказ Міністерства внутрішніх справ України від 08 лютого 2022 року № 103. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-22#n6>

¹⁴⁸ Про затвердження Змін до Інструкції з організації діяльності чергової служби в Національній поліції України : Наказ Міністерства внутрішніх справ України від 26 лютого 2024 року № 117. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0574-24#n4>

¹⁴⁹ Там само.

¹⁵⁰ Там само.

ідеалі «розвиток» має бути поступовим. Але в реальності зміни викликають, як зовнішні, так і внутрішні фактори, частина яких може виходити за межі впливу управляючого суб'єкта. Відтак і сама ситуація, і дії, щодо удосконалення, здатні бути мінливим, а не лише послідовними. В такому разі, для більш точного й повного характеризування перебігу удосконалень та розвитку в цілому, варто застосовувати поняття «тенденція».

Слово тенденція походить від латинського «tendere» – спрямовувати, прагнути. «Тенденція» описує напрям розвитку чого-небудь; прагнення або певний намір¹⁵¹. Термін «тенденція» характеризує зміни певних еталонних значень, даних, подій чи полеміки в певному напрямку. В свою чергу, це дозволяє, виходячи з того, що сталося в минулому, зробити висновок про майбутні події¹⁵². Поняття «тенденція» щільно пов'язане із категорією «тренд». «Trend» в перекладі з англійської і означає «тенденція». Тож, це поняття трактується як основна тенденція певних змін¹⁵³.

Отже, «тенденція» – це ознака цілеспрямованих дій, змін або впливів, яка проявляється в об'єктивних фактах реальності та має високу очікувану вірогідність щодо продовження й подальшої реалізації.

Спираючись на викладене, оцінка та виділення «тенденцій удосконалення» передбачають необхідність: виявити стійкі фактори, що характеризують зовнішню ситуацію та її реальний і прогнозований вплив; окреслити основні ознаки «адміністративно-правового статусу» відповідного суб'єкта (чергових служб), які визначають його мету та призначення; охарактеризувати хронологію нормативно-правових змін та удосконалень за останній період, який характеризується методологічною цілісністю та послідовним нормотворчим впливом.

Враховуючи викладене, констатуємо, що останні три з п'яти змін Наказу МВС України № 440 відбулися після початку повномасштабного воєнного російського вторгнення. Отже, сутність стійкого зовнішнього впливу зводиться до виникнення нових гострих загроз, реагування на які вимагає формування нових алгоритмів дій в діяльності Національної поліції та МВС України.

Цю тезу підтверджують, наприклад, слова Міністра внутрішніх справ І. Клименка. В своєму інтерв'ю напочатку 2024 року Міністр зазначив: «із початку війни наші повноваження (коло виконуваних функцій) збільшилися на 80%. Нам потрібно допомагати відповідним службам, які документують воєнні злочини, проводити стабілізаційні заходи та працювати з людьми. Хоча це не (основні) функції поліції, які прописані в Законі»¹⁵⁴.

¹⁵¹ Словник української мови: в 11 т. / АН Української РСР, Ін-т мовознав. ім. О. О. Потебні; редкол.: І. К. Білодід (голова) та ін. Київ: Наук. думка, 1970-1980. Т. 10: Т-Ф / ред. тому: А. А. Бурячок, Г. М. Гнатюк. 1979. 658 с.

¹⁵² Вільна енциклопедія (Вікіпедія), «Тенденція». URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Тенденція>

¹⁵³ Словник іншомовних слів, (онлайн словник В. Лук'янюка), «Тренд». URL: <https://www.jnsm.com.ua/cgi-bin/u/book/sis.pl?Qry=%F2%F0%E5%ED%E4>

¹⁵⁴ Міністерство внутрішніх справ України (офіційний сайт МВС України), «Новини / «Із початку війни повноваження поліції збільшилися на 80%», – Ігор Клименко про реформу НПУ. (24.02.2024 р.)». URL: <https://mvs.gov.ua/news/iz-pocatku-viini-povnovazennia-policiyi-zbilsilis-na-80-igor-klimenko-pro-reformu-npu?fbclid=IwAR0svSuSIu4ok2-ekiAAORkRRJIxT0D1f-UEANNMNRu05xJ2er0yNw6ZUXc>

Наразі поліція задіяна до виконання завдань із розмінування, надання допомоги при евакуації, протидії і знешкодження диверсійно-розвідувальних груп тощо. Виконання подібних завдань безперечно потребує координації та налагодження нових способів й порядку сумісних дій із іншими правоохоронними органами, а зокрема вчасного взаємного інформування.

Чергові служби Національної поліції та Міністерства внутрішніх справ України вочевидь не можуть бути незадіяні в означеній діяльності. Тож, аби охарактеризувати потреби в нормативно-правовому удосконаленні їх дій, спочатку варто уточнити основну мету функціонування подібних служб.

Згідно із преамбулою Наказу МВС України № 440: метою врегулювання порядку організації діяльності чергової служби в центральному органі управління поліцією та територіальних органах (підрозділах) поліції (є) забезпечення оперативного управління їх силами і засобами, цілодобової готовності до реагування на злочинні прояви, а також забезпечення захисту прав і свобод людини (та) громадянина»¹⁵⁵.

Наведені відомості вказують на важливу роль чергових служб у надійному, постійному забезпеченні швидкої координації та взаємодії підрозділів Національної поліції та МВС України, як із власними структурами, так й з широким колом інших правоохоронних органів.

В той же час, аналіз змін чинного законодавства свідчить про те, що нормативно-правові удосконалення за 2024 рік відбувались стосовно питань:

- термінологічних уточнень, щодо понять, які вживаються в відповідних нормативно-правових актах (наприклад, щодо визначення поняття «особа, відповідальна за перебування та забезпечення дотримання прав затриманих»; або застосування поняття «інформаційно-комунікаційна система» замість формулювання «інформаційно-телекомунікаційна система» тощо);

- уточнення порядку та строків виконання певних необхідних дій (наприклад, щодо негайного повідомлення затриманої особи про право на захисника та інформування відповідного органу/установи, які уповноважені на надання безоплатної правничої допомоги безпосередньо після затримання особи; або переміщення чергової зміни до безпечного сховища, обладнаного для дистанційної роботи в разі виникнення загрози безпеці тощо);

- припинення або належне документування відповідних дій (наприклад, негайного вжиття заходів щодо припинення фактів катування або нелюдського ставлення, в разі їх виявлення, а також повідомлення про виявлені факти; або зберігання безпосередньо в черговій частині відповідних журналів; або здійснення контролю за дотриманням вимог законодавства щодо своєчасного внесення поліцейськими (службовими особами) чергової частини повної та достовірної інформації до системи ПНП тощо);

- визначення норм забезпечення чергової частини майном та засобами, необхідними для виконання покладених на неї завдань (наприклад, уточнення щодо забезпечення засобами зв'язку із розрахунку на чергову зміну тощо);

¹⁵⁵ Про затвердження Інструкції з організації діяльності чергової служби органів (підрозділів) Національної поліції України : наказ МВС України від 23 травня 2017 року № 440. *Офіційний вісник України*. 2017. № 56. Ст. 1656.

- унормування питань службового навантаження й організації несення служби (наприклад закріплення співвідношення тривалості роботи та відпочинку для чергових; або унормування можливості призначення відповідального по центральному органу управління поліції тощо);

- вимоги щодо підготовки та забезпечення спеціальних режимів (наприклад, режиму світломаскування);

- уточнення щодо організації діяльності чергових частин (наприклад, закріплення за черговими частинами ГУНП та їх структурних підрозділів обов'язку забезпечення отримання та зберігання службової кореспонденції, яка надходить у неробочий час; або виконання функції формування належних добових оперативних зведень тощо).

- удосконалення щодо повноважень начальника чергової частини (наприклад, на останнього покладено обов'язок здійснювати контроль за станом службової дисципліни та дотриманням режиму секретності в черговій частині тощо);

- уточнення щодо обов'язків оперативного чергового чергової частини апарату поліції (наприклад, останній координує та організовує дії оперативних чергових у чергових частинах нижчого рівня та нарядів поліції, які несуть службу на території обслуговування; а також за відповідних умов та за наказом Голови Національної поліції України вводить у дію спеціальні оперативні плани, оголошує збір тощо).

Узагальнення наведених прикладів свідчить про те, що адміністративно-правові зміни щодо удосконалення «правового статусу» чергових служб безпосередньо пов'язані із врегулюванням їх повноважень та повсякденної діяльності. При цьому, відповідні зміни спричинені як реагуванням на нові виклики сьогодення, так і поступовим доопрацюванням вже існуючих правових норм.

Резюмуючи усе викладене з проблеми удосконалення адміністративно-правового регулювання «правового статусу» чергових служб Національної поліції та МВС України, виникають підстави аргументовано ідентифікувати наявність таких тенденцій в означеній діяльності.

1) сучасний розвиток «правового статусу» чергових служб ґрунтується на двох основних підставах та витікає з:

- доцільності удосконалення й доопрацювання вже існуючих складових «правового статусу» чергових служб;

- необхідності приведення «правового статусу» чергових служб у відповідність до сучасних викликів і загроз, продиктованих умовами триваючої повномасштабної російської військової агресії;

2) метою удосконалення адміністративно-правового регулювання «правового статусу» чергових служб є:

- забезпечення підтримки перетворень спрямованих на демократизацію держави та поліцейських послуг;

- підчищення спроможності до оперативної, вчасної координованості внутрішньої діяльності органів та підрозділів Національної поліції, а також

Міністерства внутрішніх справ України та інших правоохоронних органів з питань, що відносяться до їх компетенції;

3) основу адміністративно-правового регулювання «правового статусу» чергових служб складають закони України, проте, його активне здійснення відбувається на відомчому рівні, а відповідні нормотворчі дії закріплюється в підзаконних нормативно-правових актах.

4) удосконалення адміністративно-правового регулювання «правового статусу» чергових служб реалізується за напрямками:

- уточнення термінологічно-понятійного апарату;
- конкретизації повноважень, завдань та обов'язків керівників і посадових осіб, а також відповідних служб в цілому;
- закріплення норм щодо матеріального, технічного й інших видів забезпечення;
- формалізації службових процедур та закріплення належних алгоритмів дій.

Отже, удосконалення адміністративно-правового статусу чергової частини та оперативного чергового можна здійснити за рахунок наступних заходів:

1. **Нормативне регулювання:** Розробка та впровадження нових нормативно-правових актів, які чітко визначають функції, обов'язки та права чергової частини та оперативного чергового. Це допоможе уникнути правових колізій та забезпечити їх ефективну діяльність.

2. **Підвищення професійної підготовки:** Організація регулярних тренувань, курсів підвищення кваліфікації та навчання персоналу чергової частини та оперативних чергових для розвитку їх професійних навичок і вмінь. Важливо зосередитися на розвитку навичок швидкого прийняття рішень, комунікації та роботи з сучасними інформаційними технологіями.

3. **Впровадження новітніх технологій:** Використання сучасних інформаційних систем та технологій для покращення комунікації та обміну інформацією між черговою частиною, оперативними черговими та іншими суб'єктами. Це допоможе скоротити час реагування та підвищити ефективність виконання поставлених завдань.

4. **Зміцнення співпраці з іншими службами:** Розробка механізмів взаємодії з іншими правоохоронними органами, службами безпеки, швидкою допомогою та іншими суб'єктами для координації дій у надзвичайних ситуаціях. Це передбачає проведення регулярних спільних навчань та створення єдиних протоколів дій.

ВИСНОВКИ

Адміністративно-правовий статус чергових частин та оперативних чергових є важливою складовою забезпечення ефективного функціонування Національної поліції України. У сучасних умовах, особливо в контексті військово-політичної ситуації, їх роль у забезпеченні публічної безпеки, правопорядку та оперативного реагування на події є ключовою.

Проведений аналіз охопив основні аспекти адміністративно-правового статусу чергових частин та оперативних чергових, їх взаємодію з іншими підрозділами поліції, місцевими органами влади та екстреними службами. Запропоновано рекомендації щодо вдосконалення механізмів координації дій і використання інформаційно-аналітичних систем.

На основі аналізу нормативно-правових актів запропоновано конкретні шляхи вдосконалення правового регулювання діяльності чергових частин. Це включає оптимізацію процедур реагування на повідомлення про правопорушення, забезпечення законності дій персоналу, а також створення умов для цілодобової роботи в складних умовах.

Значна увага приділена впровадженню сучасних інформаційно-аналітичних систем. Рекомендовано розширити використання автоматизованих систем, таких як «Цунамі» та інші, що забезпечують ефективну обробку даних і контроль за оперативною обстановкою.

Для ефективного виконання функцій чергових частин важливим є підвищення рівня професійної підготовки персоналу. Рекомендовано впровадження спеціалізованих навчальних програм та тренінгів, які враховують сучасні виклики та загрози.

Запропоновані у рекомендаціях напрями удосконалення діяльності чергових частин спрямовані на підвищення ефективності їх роботи, посилення координації з іншими структурами та забезпечення законності і прозорості їх дій. Це сприятиме зміцненню довіри громадян до Національної поліції України.

Таким чином, викладені рекомендації є цінним ресурсом для вдосконалення адміністративно-правового статусу чергових частин і оперативних чергових. Їх реалізація сприятиме підвищенню якості надання поліцейських послуг, забезпеченню громадської безпеки та правопорядку в Україні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Адміністративна діяльність органів внутрішніх справ. Загальна частина : підручник / за заг. ред. О. П. Рябченко. Харків: Вид-во ХНУВС, 2009. 256 с.
2. Бандурка О. М., Кузніченко С. О. Організація діяльності органів внутрішніх справ в умовах надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру: науково-практичний посібник. Харків: Ун-т внутр. справ, 2000. 116 с.
3. Бараненко Р. В. Дослідження особливостей функціонування програмного забезпечення системи централізованого управління нарядами патрульної служби «ЦУНАМІ». *Юридичний бюлетень*. 2016. Вип. 2. С.133-134.
4. Білокур Є. І. Функції державного управління: поняття, особливості, правове регулювання : дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Одеса, 2015. 194 с.
5. Бугайчук К. Функції публічного адміністрування в органах Національної поліції України: поняття та класифікація. *Підприємництво, господарство і право*. 2018. № 5. С. 111-117.
6. Васюк С.В. Адміністративно-правовий статус підрозділів організаційно-аналітичного забезпечення та оперативного реагування Національної поліції України: дис. на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 Право. Львівський державний університет внутрішніх справ. Львів, 2022. 216 с.
7. Велика українська юридична енциклопедія: у 20 т. Харків : Право, 2016. Т. 5 : Адміністративне право / редкол.: Ю. П. Битяк (голова) та ін. ; Нац. акад. прав. Наук України ; Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України ; Нац. Юрид. Ун-т ім. Ярослава Мудрого. 2020. 960 с.
8. Велика українська юридична енциклопедія: у 20 т.Х.: Право, 2016. Т.3: Загальна теорія права/ редкол.: О. В. Петришин (голова) та ін.; Нац. акад.прав.наук України; Ін-т держави і права імені В.М. Корецького НАН України; Нац.юрид.ун-т імені Ярослава Мудрого. 2017. 952 с.
9. Верховна Рада України (офіційний сайт Законодавства України), «Картка документа: Про затвердження Інструкції з організації діяльності ч
- е 10. Вільна енциклопедія (Вікіпедія), «Тенденція». URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Тенденція>
- г 11. Гумін О. М., Пряхін Є. В. Адміністративно-правовий статус особи : поняття та структура. *Наше право*. 2014. № 5. С. 32-37.
- в 12. Деякі питання ведення обліку відомостей про притягнення особи до кримінальної відповідальності та наявності судимості: наказ МВС України від 30 березня 2022 року № 207. *Офіційний вісник України*. 2022. №29. Ст. 1608
13. Домброван Н.В. Сучасний аналіз правового регулювання діяльності чергової служби органів (підрозділів) Національної поліції України. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2018. №3. С.

у

ж

б

и

о

14. Закон України «Про Національну поліцію»: наук.-практ. комент / О. І. Безпалова, К. Ю. Мельник, О. О. Юхно та ін., за заг. ред. В. В. Сокурєнка; МВС України, Харків. Нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2016. 408 с.

15. Звіт Національної поліції України про результати роботи у 2023 році.

У

16. Золотарьова М. К. Адміністративно-правовий статус державних Податкових інспекцій : монографія; за заг. ред. С. В. Петкова. Запоріжжя : КПУ, 2010. 164 с.

17. Ільницький О. М. Правове регулювання охорони громадської безпеки в Україні. *Європейські перспективи*. 2010. № 3. С. 31-33.

18. Іщенко Ю., Марченко Н. Національна поліція в умовах воєнного

с

19. Кодекс адміністративного судочинства України від 06 липня 2005 року № 2747-IV. *Офіційний вісник України*. 2005. №32. Ст. 1918.

20. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон УРСР від 07 грудня 1984 року № 8073-X. *Відомості Верховної Ради Української РСР*. 1984. Додаток до № 51. Ст.1122.

21. Коломоєць Т. О. Адміністративне право України. Академічний курс : підручник. Київ : Юрінком Інтер, 2011. 575 с.

22. Колпаков В. К. Адміністративне право України : підручник / В.К. Колпаков. Київ: Юрінком Інтер, 1999. 733 с.

23. Колпаков В. К., Кузьменко О. В. Адміністративне право України : підручник. Київ: Юрінком Інтер, 2003. 544 с.

24. Конституція України : Закон України від 28 червня 1996 року № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.

25. Конституція України. Науково-практичний коментар/ редкол.: В. Я. Тацій (голова редкол.), О. В. Петришин (відп.секр.), Ю. Г. Барабаш та ін.; Нац. акад. прав. наук України. 2-ге вид., переробл. і доповн. Харків: Право, 2012. 1128 с.

26. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05 квітня 2001 року № 2341-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 25-26. Ст. 131.

27. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13 квітня 2012 року № 4651-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2013. № 9-10, № 11-12, № 13. Ст. 88.

28. Крупник А. С. Громадський контроль: сутність та механізми здійснення. *Теоретичні та прикладні питання державотворення*: on-line збірник

н

29. Лебідь Н. В. Адміністративно-правовий статус державних інспекцій в Україні: дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Харків, 2004. 185 с.

30. Малихіна Я. А. Юридичні гарантії за трудовим законодавством. *Форум права*. 2007. № 2. С. 133-138.

31. Міністерство внутрішніх справ України (офіційний сайт МВС України), «Новини / «Із початку війни повноваження поліції збільшилися

н

в

ц

в

в

с

32. Мовчан А. В. Теоретичні засади інформаційно-аналітичного забезпечення оперативно-розшукової діяльності. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2011. № 2. С. 181-188.

33. Музичук О. М. Поняття та зміст законності діяльності публічної адміністрації. *Право і Безпека. Науковий журнал*. 2010. № 1 (33). С. 48-51.

34. Науково-практичний коментар до статті 160 Кодексу

а
д 35. Науково-практичний коментар до статті 2 Кодексу адміністративного

сі
у 36. Подоляка А. М. Адміністративно-правовий статус Державної автомобільної інспекції МВС України: дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Харків, 2004. 204 с.

ч 37. Поліцейська діяльність: підручник / С. С. Вітвіцький, В. С. Тулінов, Ю. М. Мердова та ін.; за заг. ред. проф. С. С. Вітвіцького. Київ: ВД Дакор, 2021. 72 с.

с 38. Правове регулювання управлінської та правоохоронної діяльності у сфері оподаткування: колективна монографія / за заг. ред. проф. О. П. Рябченко. Харків: В деле, 2016. 472 с.

а 39. Про адміністративну процедуру: Закон України від 17 лютого 2022 року №2073-XI. *Відомості Верховної Ради України*. 2023. №15. Ст. 50.

У 40. Про внесення змін до Інструкції з організації діяльності чергової служби органів (підрозділів) Національної поліції України : наказ Міністерства

р
н 41. Про внесення змін до Положення про Ситуаційний центр Національної поліції України: наказ Національної поліції України від 25 травня 2018 року № 535.

р 42. Про громадські об'єднання: Закон України від 22 березня 2012 року № 4572-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2013. №1. Ст. 1.

ш 43. Про доступ до публічної інформації: Закон України від 13 січня 2011 року №2939-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. №32. Ст. 314; Ващук-Огданська О.. Обмеження доступу до публічної інформації під час війни: про що говорить судова практика? Центр демократії та верховенства права. March 21,

U
R 44. Про запобігання корупції: Закон України від 14 жовтня 2014 року №

L
р 45. Про затвердження Змін до Інструкції з організації діяльності чергової служби органів (підрозділів) Національної поліції України : наказ Міністерства

н
н 46. Про затвердження Змін до Інструкції з організації діяльності чергової служби в Національній поліції України : Наказ Міністерства внутрішніх справ України від 26 лютого 2024 року № 117. URL:

р
ш 47. Про затвердження Інструкції з організації діяльності чергової служби органів (підрозділів) Національної поліції України : наказ МВС України від 23.05.2017 № 440. *Офіційний вісник України*. 2017. № 56. Ст. 1656.

ю

к

в

.

48. Про затвердження Інструкції з організації забезпечення, зберігання та експлуатації озброєння в Національній поліції України: наказ МВС України від 11 жовтня 2018 року № 828. *Офіційний вісник України*. 2018. №94. Ст. 3110.

49. Про затвердження Інструкції з організації контролю за виконанням документів у Національній поліції України: наказ МВС України від 13 червня 2016 року №503. *Офіційний вісник України*. 2016. №56. Ст. 1953.

50. Про затвердження Інструкції з організації реагування на заяви і повідомлення про кримінальні, адміністративні правопорушення або події та оперативного інформування в органах (підрозділах) Національної поліції України: наказ МВС України від 27 квітня 2020 року № 357. *Офіційний вісник України*. 2020. № 41. Ст. 1345.

51. Про затвердження Інструкції з організації та проведення перевірок службової діяльності органів (підрозділів) Національної поліції: наказ МВС України від 30 січня 2017 року № 67. *Офіційний вісник України*. 2017. №30. Ст.

52. Про затвердження Інструкції з формування та ведення інформаційної підсистеми «Custody Records» інформаційно-комунікаційної системи «Інформаційний портал Національної поліції України»: наказ МВС України від 24 травня 2022 року № 311. *Офіційний вісник України*. 2022. №49. Ст. 2800.

53. Про затвердження Інструкції з формування та ведення інформаційної підсистеми «Єдиний облік» інформаційно-комунікаційної системи «Інформаційний портал Національної поліції України»: наказ МВС України від 14 червня 2019 року № 508. *Офіційний вісник України*. 2019. №60. Ст. 2097.

54. Про затвердження Інструкції з формування та ведення інформаційної підсистеми «Гарпун» інформаційно-телекомунікаційної системи «Інформаційний портал Національної поліції України»: наказ МВС України від 13 червня 2018 року № 497. *Офіційний вісник України*. 2018. №58. Ст. 2024.

55. Про затвердження Інструкції з формування та ведення інформаційної підсистеми «Дорожньо-транспортна пригода» інформаційно-телекомунікаційної системи «Інформаційний портал Національної поліції України»: наказ МВС України від 15 липня 2020 року № 533. *Офіційний вісник України*. 2020. №63. Ст.

56. Про затвердження Інструкції з формування та ведення інформаційної підсистеми «СЛІД» інформаційно-телекомунікаційної системи «Інформаційний портал Національної поліції України»: наказ МВС України від 16 березня 2020 року № 257. *Офіційний вісник України*. 2020. №29. Ст. 1053.

57. Про затвердження Інструкції з формування та ведення інформаційної підсистеми «Атріум» інформаційно-комунікаційної системи «Інформаційний портал Національної поліції України»: наказ МВС України від 11 грудня 2019 року № 1032. *Офіційний вісник України*. 2020. №20. Ст. 773.

58. Про затвердження Інструкції про порядок взаємного використання систем відеоспостереження Служби безпеки України, Управління державної охорони України, Міністерства внутрішніх справ України та Національної поліції України: наказ СБУ, УДОУ, МВС України від 12 вересня 2016 року № 475/265/917. *Офіційний вісник України*. 2016. №78. Ст. 2623.

59. Про затвердження Положення про автоматизовану інформаційну систему оперативного призначення єдиної інформаційної системи МВС: наказ МВС України від 20 жовтня 2017 року № 870. *Офіційний вісник України*. 2017. №99. Ст. 3039.

60. Про затвердження Положення про автоматизовану інформаційну систему оперативного призначення єдиної інформаційної системи МВС: наказ МВС України від 20 жовтня 2017 року № 870. *Офіційний вісник України*. 2017. №99. Ст. 3039.

61. Про затвердження Положення про Департамент інформатизації Міністерства внутрішніх справ України : наказ МВС України від 31 січня 2018 року № 70. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/MVS819>.

62. Про затвердження Положення про Департамент інформаційно-аналітичної підтримки Національної поліції України : наказ Національної поліції У

к 63. Про затвердження Положення про Департамент організаційно-аналітичного забезпечення та оперативного реагування Національної поліції України: наказ Національної поліції України від 27.11.2015 р. № 126 (в редакції Наказу НПУ від 20.04.2021. № 313). URL: <https://www.npu.gov.ua/npsasearch?&key=нормативно-правові%20акти&num=126>

и 64. Про затвердження Положення про єдину інформаційну систему Міністерства внутрішніх справ та переліку пріоритетних електронних інформаційних ресурсів її суб'єктів: постанова Кабінету Міністрів України від 14 листопада 2018 року № 1024. *Офіційний вісник України*. 2018. №98. Ст. 3230.

д 65. Про затвердження Положення про єдину цифрову відомчу телекомунікаційну мережу МВС: наказ МВС України 04 липня 2016 року № 596. *Офіційний вісник України*. 2016. №64. Ст. 2159.

1 66. Про затвердження Положення про інформаційно-комунікаційну систему «Інформаційний портал Національної поліції України»: наказ МВС України від 03 серпня 2017 року № 676. *Офіційний вісник України*. 2017. №75. Ст. 2306.

ч 67. Про затвердження Положення про Міністерство внутрішніх справ України : Постанова Кабінету Міністрів України від 28 жовтня 2015 року № 878. *Офіційний вісник України*. 2015. №89. Ст. 2972.

68. Про затвердження Положення про Національну поліцію : постанова Кабінету Міністрів України від 28 жовтня 2015 року № 877. *Офіційний вісник України*. 2015. №89. Ст. 2971.

2 69. Про затвердження Положення про систему Інтернет у телекомунікаційній мережі Національної поліції України: наказ Національної поліції України від 21 лютого 2017 року № 141. URL: <https://>

р 70. Про затвердження Порядку ведення єдиного обліку в органах (підрозділах) поліції заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення та інші події: наказ МВС України від 08 лютого 2019 року № 100. *Офіційний вісник України*. 2019. № 26. Ст. 939.

№

71. Про затвердження Порядку застосування електронних засобів контролю: наказ МВС України від 08 червня 2017 року № 480. *Офіційний вісник України*. 2017. №64. Ст. 1930.

72. Про затвердження Порядку контролю за використанням SIM-карток для пристроїв рухомого (мобільного) зв'язку, які використовуються для роботи з інформаційними ресурсами Національної поліції України: наказ Національної

п о 73. Про затвердження Порядку організації доступу до інформаційних ресурсів під час інформаційної взаємодії між Міністерством внутрішніх справ України, Державною міграційною службою України та Державною прикордонною службою України : наказ МВС України від 26 вересня 2013 року № 920. *Офіційний вісник України*. 2013. №83. Ст. 3099.

ї 74. Про затвердження Порядку розгляду звернень та організації проведення особистого прийому громадян в органах та підрозділах Національної Поліції України: наказ МВС України від 15 листопада 2017 року №930. *Офіційний вісник України*. 2018. №8. Ст 319.

р 75. Про захист інформації в інформаційно-комунікаційних системах: Закон України від 05 липня 1994 року №80/94-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1994. № 31. Ст. 286.

н 76. Про звернення громадян: Закон України від 02 жовтня 1996 року №393/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 47. Ст. 256.

77. Про національну безпеку: Закон України від 21 червня 2018 року №

в

і 78. Про Національну поліцію: Закон України від 02 липня 2015 року № 580-

д

79. Про Національну програму інформатизації: Закон України від 01 грудня 2022 року №2807-ІХ. *Відомості Верховної Ради*. 2023. № 51. Ст.127.

80. Про оперативно-розшукову діяльність: Закон України від 18 лютого 1992 року № 2135-ХІІ. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. №22. Ст. 303.

б 81. Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб: Закон України від 09 квітня 1992 року № 2262-ХІІ. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 29. Ст. 399.

е 82. Про порядок переведення органів Національної поліції України на посиленій варіант службової діяльності: наказ МВС України від 10 грудня 2015 року № 1560. *Офіційний вісник України*. 2016. №6. Ст. 319.

83. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12 травня

2 84. Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей : Закон України від 20 грудня 1991 року № 2011-ХІІ. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 15. Ст. 190.

8 85. Про утворення ситуаційного центру Міністерства внутрішніх справ України: наказ МВС України від 28 червня 2023 року № 528.

р 86. Словник іншомовних слів,(онлайн словник В. Лук'янюка), «Тренд».

о

к

у

87. Словник української мови : в 11 т. / АН Української РСР, Ін-т мовознав. ім. О. О. Потебні ; редкол.: І. К. Білодід (голова) та ін. Київ : Наук. думка, 1970-1980. Т. 10 : Т-Ф / ред. тому: А. А. Бурячок, Г. М. Гнатюк. 1979.

88. Сопілко І., Рябченко О. Адміністративна діяльність правоохоронних органів: навчальний посібник. Київ-Одеса : Фенікс, 2022. 226 с.

89. У справі за конституційним поданням Верховного Суду України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень статті 69 Кримінального кодексу України (справа про призначення судом більш м'якого покарання) : Рішення Конституційного Суду України від 02 листопада 2004 року. *Офіційний вісник України*. 2004. № 45. Ст. 2975.; Вітвіцький С. С. Контроль як гарантія законності діяльності публічної адміністрації. дис. д.ю.н. 12.00.07. Дніпро: Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ., 2016. С.